

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน

อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Elderly Participation in Waste Management of Thakanon Sub-district,

Kererutnikom District, Surat Thani Province

นฤมล กุศลชู

Narumol Kusolchoo

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Master of Science in Environmental Management

Prince of Songkla University

2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ผู้เขียน	นางสาวนฤมล กุศลชู
สาขาวิชา	การจัดการสิ่งแวดล้อม
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวิธีการจัดการขยะ และค้นหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะที่เหมาะสม ของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามการจัดการขยะ 2) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณการเกิดขยะในแต่ละครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง (0.088 – 2.292 กิโลกรัม) ถึงร้อยละ 95 โดยแบ่งประเภทขยะเป็น ขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ส่วนวิธีการจัดการขยะ ผู้สูงอายุจะลดการเกิดขยะโดยการทำอาหารให้พอดีกับการรับประทาน การใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษทิชชู การเลือกซื้อสินค้าที่ลดการเกิดขยะ และพบว่ามี การคัดแยกขยะก่อนนำไปกำจัด โดยการเผา การใส่หลุมขยะ การฝัง และการเทกองกับพื้น แต่ใน ส่วนของการนำขยะมาใช้ประโยชน์พบได้น้อยมาก ดังนั้นในการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ในการหาแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะ ผู้สูงอายุจึงต้องการนำขยะมาใช้ประโยชน์มากขึ้น จึงเกิดเป็น โครงการ “ธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี” ผลการดำเนินโครงการพบว่ามี ปริมาณขยะที่นำมาเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น 37.5 กิโลกรัม/เดือน การคัดแยกขยะถูกต้อง ร้อยละ 91 สมาชิกให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น 12 คน/เดือน โดยสมาชิกมีความพึงพอใจในกิจกรรม ร้อยละ 85 จากการดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้ปริมาณขยะที่นำไปกำจัดลดลง และจากการสรุปบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพ การได้รับประโยชน์จากการจัดการมูลฝอย 2) ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม ผู้ให้การสนับสนุน และขั้นตอนกระบวนการทำงาน

Thesis Title	Elderly participation in waste management of Thakanon Sub-istrict, Kererutnikom District, Surat Thani Province
Author	Miss Narumol Kusolchoo
Major Program	Environmental Management
Academic Year	2011

ABSTRACT

This research aims to address the study on a garbage disposal method and to seek for a guideline in enhancing a proper garbage management among the elderly in Takhanon Sub-district, Kiriratnikom District, Suratthani Province through a participation process. The research tool consists of (1) a questionnaire form (2) focus group discussion (3) workshop. The findings indicate that 95% of the elderly who completed the questionnaire disclose that the quantity of garbage in each household is at a medium level (0.088 – 2.292 kilogram). The garbage is categorized into general, organic, recycle and toxic. The elderly reduce the garbage by only cooking the amount of food for each meal, using a handkerchief instead of a napkin and buying goods that reduce garbage. The findings also reveal that there is a sorting method prior to the disposal of incineration or bury or leaving it on the ground. However, garbage reusing is rare. The elderly participation process to look for a guideline in enhancing the garbage management is also used to encourage the elderly to reuse such garbage that subsequently a project of “joint garbage bank for healthy elderly” is established. The operational result shows that the garbage quantity participated in the project increases to 37.5 kilogram/month while 91% of the sorting is correctly conducted whereas the number of member increases 12 persons/month and 85% of the members are satisfied with the project activities. Accordingly, the amount of garbage needs to be disposed of reduces. It can be concluded from this study that factors effecting the elderly’s participation on garbage management include (1) personal factor i.e. education, profession, income, health issue, and benefit (2) supporting external factor i.e. group leaders who support the management, steps of a working process.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก ดร.กฤตยาภรณ์ เดชดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และเสนอแนวทางในการศึกษาค้นคว้าด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันวาคม สุขสาโรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขาวนิจ กิตติธรรกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้แนวคิด และคำแนะนำเพิ่มเติม จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ดร.สมหมาย คชนาม คุณณัฐมน ศิลปะพรหมมาศ และคุณปวีตร ชัยวิสิทธิ์ ที่ได้กรุณาแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ อย่างดียิ่งในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขอขอบคุณชมรมผู้สูงอายุตำบลน้ำหัก ที่กรุณาให้ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบการใช้เครื่องมือวิจัยด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้อำนวยการ โรงพยาบาลศิริรัถนิคม ชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลศิริรัถนิคมและผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน ผู้นำหมู่บ้าน ผู้รับผิดชอบการจัดการขยะในหมู่บ้าน รวมถึงคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานผู้สูงอายุทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย ในการให้ข้อมูล ความสะดวก ความช่วยเหลือในการดำเนินการวิจัยอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้อนุเคราะห์ทุนอุดหนุนในการวิจัย ขอขอบคุณบิดา มารดา ญาติพี่น้อง เพื่อนๆ พี่ๆ รวมถึงหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงานทุกท่านที่เป็นกำลังใจ ช่วยเหลือ และสนับสนุนการศึกษาแก่ผู้วิจัยเสมอมา ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ที่กรุณาได้ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือประสานงานให้งานวิจัยสำเร็จด้วยดี

คุณประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแก่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ความรู้แก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอมอบแก่ทุกท่าน ที่มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นฤมล กุศลชู

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	(3)
ABSTRACT.....	(4)
กิตติกรรมประกาศ.....	(5)
สารบัญ.....	(6)
รายการตาราง.....	(8)
รายการภาพประกอบ.....	(9)
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์ทั่วไป.....	7
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	9
แนวคิดเรื่องการจัดการขยะ.....	18
สถานการณ์และแนวโน้มการจัดการขยะของประเทศไทย.....	24
สภาพทั่วไปของ ตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	31
ศักยภาพ โดยทั่วไปของผู้สูงอายุ.....	35
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
3. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	52
พื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง.....	51
เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	58
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	62
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	103
สรุปผลการวิจัย.....	103
อภิปรายผลการวิจัย.....	107
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	117
บรรณานุกรม.....	120
ภาคผนวก.....	130
ภาคผนวก ก แบบสอบถามสำหรับใช้ในงานวิจัยและการตรวจสอบแก้ไขจาก ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ.....	131
ภาคผนวก ข ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	139
ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามนำเสนอ.....	142
ในรูปแบบตาราง	
ภาคผนวก ง รายละเอียดกิจกรรม.....	151
ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ ในตำบลท่าขนอน.....	158
ประวัติผู้เขียน.....	161

รายการตาราง

	หน้า
1 สถิติผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรี	37
2 จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาตำแหน่งทางการเมืองและ คณะกรรมการระดับชาติจำแนกตามกระทรวง	38
3 จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นราชบัณฑิตจำแนกตามสาขาวิชา	39
4 การคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม	53
5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	58
6 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	61
7 แสดงความคิดเห็นต่อปริมาณการผลิตขยะ/คน/วัน	65
8 ขั้นตอนการหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม	77
9 สรุปแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม	86
10 การให้ค่าคะแนน	87
11 รายละเอียดการประเมินผลโครงการ	92
12 ผลลัพธ์การดำเนินโครงการ	95
13 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	142
14 แสดงปริมาณขยะในแต่ละครัวเรือน	143
15 แสดงข้อมูลทั่วไปของขยะและการจัดการขยะในชุมชน	146
16 การลดปริมาณการผลิตขยะ	147
17 การคัดแยกเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ	148
18 การนำขยะมาใช้ประโยชน์	149
19 การกำจัดขยะ	150
20 แผนการดำเนินกิจกรรมกระบวนการสนทนากลุ่มของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน	153

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัย	6
2	ปริมาณขยะมูลฝอยปี พ.ศ. 2552 จำแนกตามลักษณะพื้นที่	25
3	ปริมาณขยะมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ในปี พ.ศ. 2546 - 2552	26
4	ลักษณะขอบเขตการปกครอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	32
5	ลักษณะขอบเขตการปกครอง อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	32
6	ความเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปริมาณขยะในตำบลท่าขนอน	66
7	ความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อแหล่งกำเนิดขยะ	67
8	การจัดการขยะในชุมชน	68
9	การลดปริมาณขยะ	68
10	การคัดแยกและเก็บรวบรวมขยะ	70
11	การนำขยะมาใช้ประโยชน์	71
12	การใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์	72
13	การใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิล	73
14	การนำถุงพลาสติกกลับมาใช้ใหม่	74
15	การนำขยะมาคัดแปลงใช้ใหม่	75
16	ชักชวนเพื่อนบ้านนำขยะมาใช้ประโยชน์	76
17	การกำจัดขยะ	77
18	การทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม	88
19	กิจกรรมโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงอายุสุขภาพดี	92
20	ปริมาณขยะที่ธนาคารขยะได้รับจากผู้สูงอายุ	94
21	ชนิดของขยะที่ธนาคารได้รับ	94
22	จำนวนสมาชิกโครงการธนาคารขยะ	95

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็ นมาของปี ญาหาและปี ญาหา

การดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต มนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย จนกระทั่งเป็นผลกระทบทำให้เกิดมลภาวะ เกิดความเสื่อมโทรมและสิ้น ไปของทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการเสียมลพิษของระบบนิเวศ จากการรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม (สำนักนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2551) ได้รายงานสถานการณ์ปัญหา ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ปรากฏขึ้นในหลายพื้นที่ว่า ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เพราะประชาชนต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต มีผลกระทบต่อเนื่อไปสู่อุตสาหกรรม และเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนผลจากการตรวจติดตามปัญหามลพิษในประเทศไทยพบว่า มลพิษต่างๆ ได้มีแนวโน้มที่คี่ขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกัน ปัญหาขยะยังคงมีปริมาณสูงขึ้นกว่าทุกปีที่ผ่านมา (กรมควบคุมมลพิษ, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยในปี พ.ศ.2552 (กรมควบคุมมลพิษ, 2552) ที่พบว่า มีแนวโน้มปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น โดยมีปริมาณการเกิดขยะในประเทศไทยประมาณ 15.11 ล้านตัน หรือวันละ 41,410 ตัน (ไม่รวมปริมาณขยะมูลฝอยก่อนนำมาทิ้งถึง) ขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานครวันละ 8,834 ตัน (ร้อยละ 21) ขยะในเขตเทศบาลเมืองและเมืองพัทยาวันละ 16,368 ตัน (ร้อยละ 40) และขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวันละ 16,208 ตัน (ร้อยละ 39) เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมาจะพบว่า ขยะมูลฝอยเฉลี่ยต่อคนต่อวัน มีปริมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.8 เมื่อแยกปริมาณขยะตามรายภาคจะพบว่า ภาคใต้มีปริมาณการเกิดขยะ โดยคิดเป็นร้อยละ 12 ของขยะทั้งประเทศ หรือเป็นอันดับที่ 5 โดยรองลงมาจาก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคกลาง ตามลำดับ (กรมควบคุมมลพิษ, 2552)

ในปัจจุบันการจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย ยังไม่เป็นระบบครบวงจร ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการแบบแยกส่วน และเน้นดำเนินการด้านการกำจัด ซึ่งทำให้การลดปัญหาขยะไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร สำนักนโยบายและวางแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้ดำเนินการจัดทำกลยุทธ์ ในการดำเนินการด้านการจัดการขยะชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นกลยุทธ์เชิงรุกเน้นการ

แก้ไขปัญหาค่าที่ต้นเหตุเป็นสำคัญ และดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากประชาชนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ ในกระบวนการจัดการมูลฝอย เริ่มตั้งแต่เป็นผู้บริโภคสินค้า และผู้ผลิตขยะมูลฝอย ดังนั้นมาตรการต่างๆที่นำเสนอ จะประสบความสำเร็จได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน ในการจัดการขยะมูลฝอย และการมีจิตสำนึกที่ดีของประชาชน ซึ่งอาจเป็นผลระยะยาว และเป็นลักษณะของรูปธรรม หากการดำเนินงานประสบความสำเร็จ จะทำให้การแก้ไขปัญหา การจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ ประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549)

จากการสรุปการดำเนินงานประจำปี พ.ศ.2551 ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่ามีปัญหาขยะเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญของจังหวัด โดยมีปริมาณการเกิดขยะรวมจำนวน 681.30 ตัน/วัน แต่มีความสามารถในการจัดเก็บได้เพียง 545.04 ตัน/วัน (ร้อยละ 80) ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น สาเหตุที่ไม่สามารถจัดเก็บได้หมด เนื่องมาจากการขาดแคลนพื้นที่ในการกำจัดขยะ มีการต่อต้านการใช้สถานที่ในการกำจัดขยะจากประชาชนในพื้นที่ และมีการจัดการขยะที่ไม่เป็นระบบครบวงจร (สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2552)

อำเภอคีรีรัฐนิคม เป็นอำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีข้อมูลจากการบรรยายสรุปอำเภอคีรีรัฐนิคม พ.ศ.2553 พบว่ามีพื้นที่ทั้งหมด 822.12 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็น 8 ตำบล 85 หมู่บ้าน และมีจำนวนประชากรทั้งหมด 41,861 คน โดยมีตำบลท่าขนอน เป็นตำบลที่มีประชากรหนาแน่นเป็นอันดับ 2 ของอำเภอคีรีรัฐนิคม (สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2552) ซึ่งจากการสัมภาษณ์คุณธงวัช ลูกรักษ์ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลท่าขนอน และคุณชนศักดิ์ หมกแดง ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน (22 ธันวาคม 2552) พบว่ามีปริมาณการเกิดขยะวันละ 4.84 ตัน/วัน เป็นขยะอินทรีย์ร้อยละ 60 ขยะรีไซเคิลร้อยละ 33 และขยะอื่น ๆ อีกร้อยละ 7 การเก็บขนทำได้เพียงวันละ 1 ตัน/วัน (ร้อยละ 21) โดยรถเก็บขนของเทศบาลเท่านั้น ส่วนที่เหลือเป็นการเทกองกับพื้น โดยไม่ได้มีการคัดแยกประเภทขยะ ทำให้มีขยะปริมาณมาก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหา จึงรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะ ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ และนำไปกำจัดเฉพาะส่วนที่ไม่เกิดประโยชน์แล้วเท่านั้น โดยมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ ในกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันออกไป อย่างเช่น โครงการขยะแลกไข่ โครงการรถประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ในกลุ่มประชาชนทั่วไป โครงการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในกลุ่มนักเรียน ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั่วไป และการจัดการขยะโดยการคัดแยก เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย ผู้วิจัยยังไม่พบประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ สิ่งที่พบคือ ประเด็นที่ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการทำงานให้กับชุมชน (กรมควบคุมมลพิษ, 2551)

เนื่องจากผู้สูงอายุเปรียบเสมือนคลังแห่งภูมิปัญญา ที่สามารถนำออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ซึ่งมีทั้งภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต การดูแลรักษาสุขภาพที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคม ภูมิปัญญาเหล่านี้จะถูกสืบทอดจากผู้สูงอายุสู่คนรุ่นหลัง เพราะการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เหมาะสมมากที่สุดก็คือ ครอบครัวและชุมชน เนื่องจากความเป็นอยู่ที่ใกล้ชิดกัน การอบรมหรือให้ความรู้ เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายกว่าบริบทของสถาบันอื่น ดังจะเห็นได้จาก ผู้สูงอายุในอำเภอคีรีรัฐนิคม คือ นายจ่านงค์ ประวิทย์ ปราชญ์ชาวบ้านซึ่งได้ทำงานร่วมกับทีมงานโครงการป่า-ทะเลเพื่อชีวิต ซึ่งดำเนินการภายใต้แผนการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ได้มีการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในชุมชน ตลอดจนน้ำคลองยัน ซึ่งโครงการนี้มีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวบ้าน เช่นการทำเขตภัยพิบัติ เป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในเชิงอนุรักษ์ที่ผลักดันณรงค์ให้ชาวบ้าน ตั้งแต่ต้นน้ำคลองยันถึงปลายน้ำคลองยัน ช่วยกันทำเขตอนุรักษ์ปลาหรือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมในชุมชนคือ งานพัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชน และงานสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน ที่อยู่บริเวณลุ่มน้ำคลองยัน โดยชาวบ้านจะมีการสรุปปัญหา และหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

ทั้งนี้จากการค้นคว้างานวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องการศึกษาาระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความเปราะบางด้านสุขภาพในชุมชน (อรรพรรณ คุหา และนันทศักดิ์ ธรรมานวัตร, 2552) ที่ทำการศึกษาทั้งหมดสี่จังหวัด คือจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดเชียงราย พบว่าสถานภาพส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุ เป็นหัวหน้าครอบครัวถึงร้อยละ 60 ส่วนลักษณะการอยู่อาศัยภายในครัวเรือนจากการวิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการนำร่องการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์, 2541) โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าลักษณะการอยู่อาศัยภายในครัวเรือน เป็นลักษณะการอยู่ร่วมกันหลายคนถึงร้อยละ 92.34 และกิจกรรมโดยส่วนใหญ่ที่ผู้สูงอายุทำมีลักษณะดังนี้คือ ทำความสะอาดบ้านร้อยละ 70.90 ทำกับข้าวร้อยละ 57.90 ซื่ออาหารร้อยละ 49.60 ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีผลต่อปริมาณการเกิดขยะในครัวเรือน นอกจากนี้จากการศึกษา การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยกรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต (ฉวีวรรณ ศรีแสง, 2552) ยังพบอีกว่าผู้ที่มีเวลาอยู่บ้าน โดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนวัยกลางคนที่กำลังมีกำลังร่างกายจะออกไปทำงานนอกบ้าน กลุ่มวัยรุ่นก็จะไปเรียนหนังสือ โดยผู้สูงอายุยังเป็นกลุ่มประชากรที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดจากอายุขัยเฉลี่ยของประชากรประเทศไทยสูงขึ้น ประเทศไทยจึงก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งประเทศไทยมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และในอนาคตก็จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 หรือ 1 ใน 5 ของประชากรภายในประเทศและภายในปี พ.ศ.2573 คาดประมาณกันว่าสัดส่วนดังกล่าวจะเพิ่มสูงขึ้นถึง 1 ใน 4 (ลัดดา คำริการเลิศ และคณะ, 2551) และปัจจุบันนี้ตำบลท่าขนอน ก็มีประชากรผู้สูงอายุถึงร้อยละ 12 หรือ 1 ใน 8 ของจำนวนประชากร

ทั้งหมด (สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2552) โดยมีการศึกษาของวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2548) ที่พบว่า ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมสร้างประโยชน์ในระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ โดยเฉพาะในระดับครอบครัว ผู้สูงอายุมีบทบาทมากในครอบครัว ขยาย ส่วนในชุมชนผู้สูงอายุเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการรักษาสีแกว่ดล้อม จึงเป็นเหตุผลให้ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพและมีคุณค่าของประเทศ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนา แนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนว่าควรมีแนวทางเป็นอย่างไร เพื่อเกิดประโยชน์กับชุมชน และเป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่นต่อไป

1.2 คำ วมการวิจัย

1.2.1 วิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีลักษณะเป็นอย่างไร

1.2.2 แนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาวิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.4 ประโยชน์ที่ คาดว่า จะได้ รับ

1.4.1 ทราบถึงวิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.4.2 ได้แนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

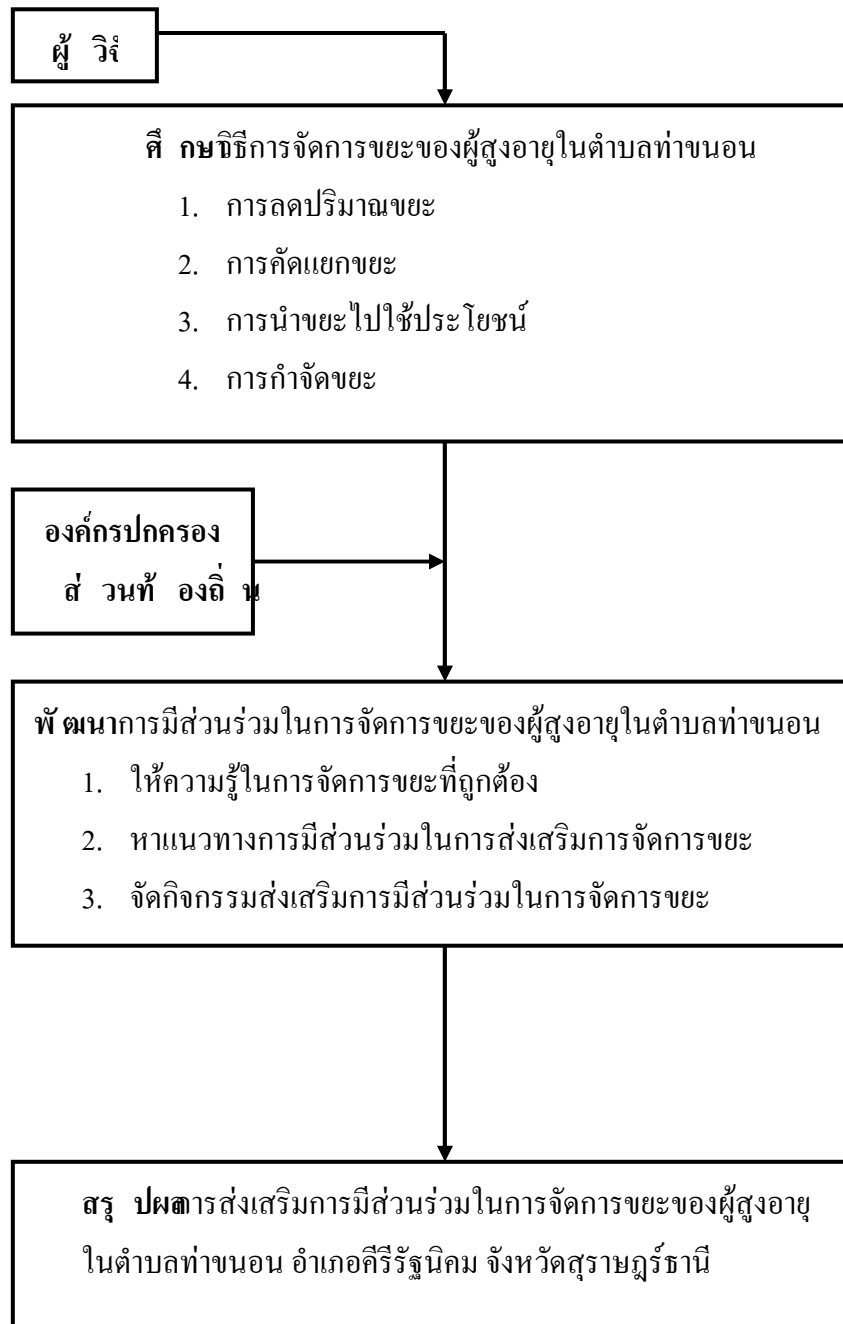
1.4.3 สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการขยะและการมีสภาพแวดล้อมที่ดี

1.4.4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ อื่นๆ อีกต่อไปได้

1.5 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มีกรอบแนวคิดในการพัฒนา หาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการลดปริมาณขยะโดยการคัดแยก ซึ่งผู้สูงอายุเป็นผู้ที่คิดหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุเอง รวมถึงการนำไปปฏิบัติและประเมินผลร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในรูปแบบอื่นๆ ที่จะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะได้อย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในภาพประกอบ 1

กรอบแนวคิดและขั้นตอนในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดและขั้นตอนการวิจัย

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยผู้วิจัยมุ่งพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.6.1 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.6.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมได้ และอาศัยอยู่ในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 921 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 3 มีนาคม 2553)

2) กลุ่มตัวอย่าง

แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าขนอน ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) จำนวน 279 คน

(2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากจำนวน 15 หมู่บ้านโดยมีผู้นำชุมชน 15 คน แกนนำผู้สูงอายุ 15 คน ผู้รับผิดชอบการจัดการขยะในชุมชน 15 คน รวม 45 คน

3) ระยะเวลา

ทำการศึกษาระหว่าง เดือนมกราคม พ.ศ. 2553 – เดือน เมษายน พ.ศ. 2554

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการขยะหมายถึง ความสามารถในการจัดการขยะในครัวเรือน และในชุมชนโดยการคัดแยกประเภทขยะ และการนำขยะที่มีประโยชน์ไปใช้ เพื่อให้เหลือทิ้งเป็นขยะที่ถูกกำจัดน้อยที่สุด

การมี ส วนร วมถึง การที่ผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเข้าร่วมรับรู้ ทำความเข้าใจ คิดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งเข้าร่วมการพัฒนาและ ร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนถึงมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อให้กิจกรรมนั้นประสบผลสำเร็จ

ผู้ สูงอายุหมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง อาศัยอยู่ในตำบล ท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมการมี ส่วนร่วมได้

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยได้มีการศึกษาและทบทวนทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใน 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

- 2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.2 การจัดการขยะ
- 2.3 สถานการณ์และแนวโน้มการจัดการขยะของประเทศไทย
- 2.4 สภาพทั่วไปและการจัดการขยะของ ตำบลท่าขนอน
- 2.5 ศักยภาพโดยทั่วไปของผู้สูงอายุ
- 2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเกษตร ต่างก็มีการพัฒนาไปในแนวทางที่ต้องการให้เติบโตขึ้น เพื่อนำพาประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และมีความมั่นคงเพียงพอที่จะทำให้ชีวิต มีการดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพ ในการที่จะพัฒนาให้เจริญได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ความร่วมมือของคนภายในประเทศเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งจะเริ่มเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2522-2529) เป็นต้นมาที่ได้ให้ความสนใจที่จะกระจายการพัฒนา พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนในชนบท เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของประเทศมากขึ้น นับตั้งแต่นั้นมาก็มีการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเสมือนพลังขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในสิ่งที่ดีขึ้น ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่อมา จึงถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจหลักของความสำเร็จในการพัฒนา

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ให้ความหมายว่า คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับ กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

Erwin, William (1976 อ้างถึงใน ศนคติ พاجرทิศ, 2547) ให้ความหมายว่า คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินการพัฒนาร่วมมือร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงาน ขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

วิรัช วิรัชนิการวรรณ (2530 อ้างถึงใน นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2547) ให้ความหมายว่า คือ กระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มคนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมโดยจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ มิใช่เข้าร่วม เพราะการหวังรางวัลตอบแทน และที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องสอดคล้องกับชีวิตความเป็น ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงสิ้นสุดโครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน ในอีกความหมาย การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การที่องค์กรประกอบต่างๆ ทั้งครู ผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชน มาร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยในการดำเนินการนั้น มีลักษณะของกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต (Dynamic) คือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามความเกี่ยวข้องของกิจกรรมที่จะทำ เช่น การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน ในประเด็นอนุรักษ์ทรัพยากร และพลังงานอาจมีภาคีและตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วม แตกต่างไปจากกิจกรรมค่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแค่กิจกรรมทั่วไป เนื่องจากหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมนั้นคือการระดมความคิด ซึ่งคือ การกระจายอำนาจอย่างหนึ่ง กับความสัมพันธ์ที่เป็นแนวราบเสมอภาคกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ส่วนเหตุผลที่จำเป็นในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ได้กล่าวว่า เนื่องจากประชาชนเป็นผู้รับทราบและเผชิญปัญหาเอง เมื่อได้ร่วมวิเคราะห์ปัญหา ต่อไปจะคิดแก้ไขปัญหาโดยการพึ่งพาตนเอง เมื่อทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่จำกัด ทุกคนจึงมีความหวังใจ และเข้ามามีส่วนร่วมทำให้เกิดการประหยัดงบประมาณลงได้ เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความสุจริต และยุติธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เกิดฉันทามติที่คนทั้งหลายทราบเหตุผลของกันและกัน เห็นพ้องที่จะเลือกสิ่งที่ดีที่สุด จึงจำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลายฝ่าย ร่วมดูแลผลประโยชน์ของตน เพราะบางครั้งผลประโยชน์ จากการพัฒนาตถึงเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนและกลุ่มต่างๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ บางกรณีหน่วยงานของรัฐไม่อยู่ในสถานะที่จะบังคับใช้การตัดสินใจนั้นได้ ก็ต้องได้รับความสมัครใจ สนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ในชุมชน จึงจะสามารถดำเนินการได้ เมื่อต้องมีการตัดสินใจ จะเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับทราบปัญหา และแนวทางแก้ไขให้รอบด้าน

2.1.2 ระดับขั้นของการมีส่วนร่วม

ถวิลวดี บุรีกุล (2552) ได้กล่าวไว้ว่า ระดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ หากแบ่งจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด จะแบ่งออกเป็น 7 ระดับ และในระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงเท่าใด จำนวนประชาชนที่เข้าร่วมก็จะยิ่งลดน้อยลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมเมื่อเรียงลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุดได้แก่

1) **ระดับการให้ข้อมูล** เป็นระดับต่ำสุด เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้วางแผน โครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนในการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น หรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ

2) **ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน** เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการ เชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดี ข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น

3) **ระดับการปรึกษาหารือ** เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการ ระหว่างผู้กำหนดนโยบาย และผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้า หรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ

4) **ระดับการวางแผนร่วมกัน** เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ เหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีข้อโต้แย้งมาก

5) **ระดับการร่วมปฏิบัติ** เป็นระดับขั้นสูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบนโยบาย หรือโครงการกับประชาชน ร่วมกันดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการ เป็นขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกัน ดำเนินตามโครงการร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6) **ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล** เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบ สามารถมาคอยติดตามการดำเนินการนั้นได้ การประเมินผลนี้มีความสำคัญมาก เพราะจะมีผลต่อการพิจารณาจัดสรรประโยชน์ การยุติหรือคงไว้ ตลอดจนปรับปรุงนโยบายหรือโครงการ

7) **ระดับการควบคุมโดยประชาชน** เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด

2.1.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

บัณฑูร อ่อนคำ (2544) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้น สำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย เป็นการประเมินผลเป็นระยะๆหรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ กระทำการตัดสินใจ ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนา จึงจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของประชาชน/องค์กรชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง สามารถกำหนดความต้องการที่แท้จริง ในการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเองได้

2.1.4 วิธีการมีส่วนร่วม

วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถดำเนินการได้หลายวิธี ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2545)

1) **การเข้าร่วมประชุมอภิปราย** เป็นการเข้าร่วมอภิปรายในเนื้อหาสาระของแผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

2) **การถกเถียง** เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่น ที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ต่อความเป็นอยู่ของเขา

3) **การให้คำปรึกษาแนะนำ** ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการบริหารโครงการ เพื่อให้ความมั่นใจว่า มีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบ เข้ามีส่วนร่วม รับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย

4) **การสำรวจ** เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

5) **การประสานงานร่วม** เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำ ในการจัดการหรือบริหาร

6) **การจัดทัศนศึกษา** เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริงตรงจุด ดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

7) การสัมภาษณ์ หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

8) การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่ม เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม

9) การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง และชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

10) การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวน และสะท้อนผลการตัดสินใจ ต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

2.1.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

Creighton (2005) ได้สรุปถึงความสำคัญและประโยชน์ไว้ได้อย่างครอบคลุม ซึ่งระบุไว้ 8 ประการด้วยกัน คือ

1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ หลายครั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ แทนวิธีการที่เคยใช้กันมาในอดีต สาธารณชนมักจะมีข้อมูลสำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา คือ สามารถลดความล่าช้า และลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจ โดยกลุ่มซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจ นั้นๆ ในการนี้ก็จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ ทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่าย

3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยในการสร้างฉันทามติ สามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาว และการยอมรับระหว่างกลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้อาจจะมีความขัดแย้งกันคนละทาง การมีส่วนร่วมนี้จะก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่กรณี ลดความขัดแย้งทางการเมือง และสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4) การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยเพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ทำให้มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น เมื่อได้ร่วมตัดสินใจยอมรับความต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นนำไปปฏิบัติได้ กลุ่มและปัจเจกชนอาจรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5) การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีร้ายแรง เมื่อความขัดแย้งนำไปสู่ความขมขื่น และการเป็นปฏิปักษ์มันจะยากยิ่งขึ้น ในการที่จะแก้ปัญหาประเด็นนั้น การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจะสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นได้

6) การมีส่วนร่วมของประชาชน ดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้ง จะต้องใช้กระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส และน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนต้องให้สาธารณชนมีส่วนร่วม โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดความเข้าใจเหตุผลที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้นๆ

7) การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยในเรื่องความเป็นห่วงกังวลของประชาชนในขณะเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทำงานในโครงการมีส่วนร่วม ว่าการปฏิบัติงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างไร บ่อยครั้งที่ทัศนคติเหล่านี้ได้นำมาพูดกันภายในเพื่อเจ้าหน้าที่ที่จะเกิดความตระหนักถึงการตอบสนองของสาธารณชนที่เป็นไปได้ต่อกระบวนการและการตัดสินใจต่างๆ ถึงแม้ประเด็นนี้อาจไม่ใหญ่โตมากนัก ที่จะต้องทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นทางการ

8) การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของผู้มีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหา แต่ยังสามารถเรียนรู้ด้วยว่ากระบวนการตัดสินใจดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเวทีการฝึกประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นในอนาคตอีกด้วย

นอกจากการเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ทั้งในภาครัฐและภาคประชาชนแล้ว โคอเสน และอัฟฮอฟ (2002 อ้างถึงใน กมลศักดิ์ ธรรมมาวุธ, 2545) ยังได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า โดยทั่วไปหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งไม่ใช่การตัดสินใจเพียงอย่างเดียว ต้องให้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้วย การตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชน ในเรื่องผลประโยชน์และการประเมินผล เพราะการประเมินผล ทำให้ได้รับผลสะท้อนกลับ (Feedback) นำไปสู่การตัดสินใจใหม่ ซึ่งความหมายใกล้เคียงกับไวท์ (White, 1982) โดยไวท์มองการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ มิติแรก การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่ 2 คือการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ตัดสินใจ และมิติสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ที่เกิดจากการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมนอกจากมีการปฏิบัติอย่างเป็นทางการแล้ว การสร้างให้เป็นวัฒนธรรมก็สิ่งสำคัญ ที่ทำให้ชุมชนนำการมีส่วนร่วมไปใช้ในการทำกิจกรรมด้านต่างๆ จึงจำเป็นจะต้องมีแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน (แสวง ชัยวรรณเสถียร, 2548) และจากการศึกษาเพิ่มเติม พบว่าการมีส่วนร่วม จะสามารถโน้มน้าวคนที่มีศักยภาพให้เพิ่มจำนวนมากขึ้นได้ในการที่จะพัฒนาชุมชนและในบางครั้ง การมีส่วนร่วมจะนำมาซึ่งการเพิ่มรายได้ในการดำรงชีวิต ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น (Gaye and Diallo, 1997)

2.1.6 ปัญหาของการมีส่วนร่วม

จากการที่ประชาชนไม่ค่อยได้มีส่วนร่วม ในกระบวนการทางนโยบายของรัฐ ด้วยอุปสรรคต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการศึกษาจากกรณีการมีส่วนร่วมต่างๆ โดย ถวิลวดี บุรีกุล (2552) สถาบันพระปกเกล้า สรุปได้ดังนี้

1) **ปัญหาด้านการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิด และความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน** ในส่วนที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และความเชื่อดั้งเดิมที่คิดว่า ข้าราชการคือ นายของประชาชน ประชาชนไม่มีความรู้ความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจใดๆ ได้ ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมได้จึงมีจำกัด

2) **ปัญหาด้านโครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม** เพราะช่องทางเข้าถึงกระบวนการต่างๆ เป็นไปโดยยาก และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่จะช่วยเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมเหล่านั้นยังไม่ออกมาใช้ ทำให้ความเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมไม่ชัดเจน และตีความหมายต่างๆ กันไปในหลายๆ ฝ่าย จนประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมตามปกติได้ กฎหมายที่ควรออกเร็วแต่ก็มิได้ออก อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน นอกจากนี้ ในการปรับโครงสร้างกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง ในกระบวนการดังกล่าว ยังเป็นไปได้อย่างยาก และการยกเลิกกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิของประชาชน หรือกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ยังห่างความเป็นจริงอยู่มาก

3) **ปัญหาการใช้เครื่องมือการมีส่วนร่วมของประชาชน** เนื่องจากความรู้ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างๆ เจ้าหน้าที่ ประชาชนไม่เท่ากัน ประกอบกับเทคนิคของการมีส่วนร่วมมิได้มีการเรียนการสอนกันมาก่อน การมีเพียงเครื่องมือไม่กี่ประเภทที่มักใช้กัน เพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงการจัดให้มีการมีส่วนร่วม แล้วจึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาดังที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับประเทศไทยยังขาดแคลนผู้มีทักษะ ในการนำกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4) **ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองและความพร้อมของประชาชน** จากอดีตมีการใช้วัฒนธรรมเชิงอำนาจ ที่เห็นการใช้อำนาจเหนือประชาชนเป็นเรื่องปรกติ เมื่อประชาชนเกิดรู้สึกสิทธิของตนในการมีส่วนร่วม และเรียกร้องสิทธิบ้าง ก็จะถูกผู้เคยชินกับวัฒนธรรมแบบเดิมๆ ที่เน้นการใช้อำนาจเข้าจัดการ และนำไปสู่ความรุนแรง นอกจากนี้วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนชาวไทย ที่ไม่ค่อยสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากนัก เพราะเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว

ทำให้เป็นโอกาสของผู้ต้องการแสวงหาอำนาจเข้าโดยง่าย นอกจากนี้ยังไม่มีเตรียมความพร้อมให้ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วม และปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจเท่าที่ควร ทำให้ไม่เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

5) **ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ** โดยเฉพาะความเคยชินของข้าราชการ ที่คอยฟังคำสั่งตามลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชา ไม่จำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ในการเปิดเผยข้อมูลของภาครัฐยังยึดติดกับรูปแบบการทำงานเดิม ๆ ทำให้ข้อมูลที่ประชาชนควรรับรู้มีจำกัด

6) **ปัญหาเกี่ยวกับตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน** เนื่องจากไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่จะบอกให้ทราบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมแล้วหรือยัง หรือหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำงานให้ดีขึ้นได้ เพราะไม่มีมาตรฐานในการทำงานชัดเจน

สรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วม เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูล สาเหตุของปัญหา การพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวทาง การวางแผนแก้ไขปัญหา การดำเนินการหรือปฏิบัติงาน และสิ้นสุดที่การติดตามประเมินผล โดยการดำเนินการที่ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในฐานะเจ้าของชุมชน หรือทรัพยากรได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาจัดสรรทรัพยากร และมีส่วนร่วมตามกระบวนการในทุกขั้นตอน หรือมากขึ้นตอนให้มากที่สุด มิใช่มีส่วนร่วมเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ก็จะช่วยลดความขัดแย้ง และสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้การดำเนินงานพัฒนาไปในทางที่ดีประสบผลสำเร็จได้ และเกิดผลดีต่อชุมชน (สิริพัฒน์ ลาภจิตร, 2550)

2.1.7 ปัจจัยและแนวทางการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมแต่ละฝ่ายให้มากขึ้น ควรพิจารณาถึงปัจจัยที่จะส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมงาน ซึ่งประมวลโดยสรุปได้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านการจัดการ ซึ่งมีปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นการมีส่วนร่วมดังนี้

- (1) พัฒนาการให้เกิดการมีส่วนร่วมในพันธกิจและเป้าหมาย
- (2) ส่งเสริม (ด้วยสื่อต่างๆ) ให้เกิดความเข้าใจของการทำงานที่พึ่งพากันหรือร่วมกัน
- (3) หากความเห็นชอบร่วมกันในงานที่แต่ละฝ่ายจะรับไปทำ
- (4) สร้างความไว้วางใจต่อกัน
- (5) ลดการแข่งขันของแต่ละฝ่าย
- (6) สร้างความมั่นใจว่าแต่ละฝ่ายจะได้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมกันทำงาน

2) ปัจจัยด้านการสื่อสาร เพื่อเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วม ควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

- (1) ไม่ควรตัดสินผู้อื่นทันที โดยการฟังเล็กน้อย ควรกล่าวถึงเนื้อหาที่ได้ฟังมา
 อย่างเป็นกลาง ไม่ตัดสินใครให้ผู้อื่นทราบ
- (2) ไม่ควรวางตัวเหนือผู้อื่น ไม่คิดว่าเก่งคนเดียว หรือไม่ควรรู้สึกเป็นปมด้อยจน
 ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น
- (3) ไม่ควรยึดมั่นในความคิดของตนเองจนเกินไป แต่ควรมีทัศนคติที่เปิดเผย
 พร้อมรับฟังความคิดเห็นต่างๆ อย่างเปิดกว้าง
- (4) ไม่ควรใช้เล่ห์เหลี่ยม ทำนองปิดกั้นการเสนอความคิดเห็นของผู้อื่น แต่ควรมี
 ความปรารถนาดีที่จะพูดจาตรงไปตรงมา และประพุดอย่างจริงใจ
- (5) ไม่ควรเฉยเมยต่อความรู้สึกของผู้อื่น แต่ควรปรับเปลี่ยนเป็นความเข้าใจ และ
 เห็นใจต่อผู้อื่น

3) ปัจจัยของโครงการ

- (1) โครงการได้ให้ความสะดวกกับประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจริงจังหรือไม่
- (2) ให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการนั้น คือมีโอกาส มีอิทธิพลต่อการ
 ตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการตัดสินใจนั้นจริงๆ
- (3) ให้การพัฒนาความรู้สึกและทักษะการมีส่วนร่วมแก่ประชาชน

4) ปัจจัยด้านพี่เลี้ยง

- (1) พี่เลี้ยงร่วมกับชุมชนศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในชุมชนด้วยกัน
- (2) มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม
- (3) ค้นหาผู้นำหรือผู้มีแววเป็นผู้นำ แล้วช่วยกันกระตุ้นการมีส่วนร่วมในชุมชน
- (4) รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อร่วมกันค้นหาปัญหาและหาแนวทางแก้ไข
- (5) สนับสนุนข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมแก้ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วม
- (6) มีความจริงใจ ทำตนให้ประชาชนเชื่อถือและศรัทธา
- (7) ไม่ทำตนห่างไกลชุมชน และไม่ใกล้ชิดช่วยเหลือตลอดเวลา ต้องช่วยในกรณีที่
 จำเป็นจริงๆ เท่านั้น

5) ปัจจัยด้านผู้นำ

- (1) ผู้นำชุมชนมีความจริงใจที่จะช่วยเหลือสนับสนุน
- (2) ต้องได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน
- (3) สามารถกระตุ้นชาวบ้านให้ค้นปัญหา และเห็นความจำเป็นของการแก้ปัญหา

6) ปัจจัยด้านสังคม-จิตวิทยา

- (1) ควรกระตุ้นให้ชาวชุมชนมีความสนใจ และห่วงกังวลในปัญหานั้นๆ ร่วมกัน จนเป็นเจ้าของปัญหานั้นๆ ก็จะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
- (2) ต่างตกลงใจร่วมกันที่จะแก้ไขปัญหานั้น

2.2 การจัดการขยะ

ขยะมูลฝอยที่คนเราเรียกกันทั่วไปว่าขยะนั้น มักจะหมายถึง ของที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้ว แต่สำหรับคำจำกัดความทางราชบัณฑิตยสถาน ปี 2530 ได้แปลความหมายของคำว่า “ขยะ” และ “มูลฝอย” ไว้ดังนี้ “ขยะ” หมายถึง หยากเหื่อ มูลฝอยส่วน “มูลฝอย” หมายถึง เศษของที่ทิ้งแล้ว หยากเหื่อ ซึ่งทั้งสองคำนี้มีความหมายที่ตรงกัน คือ “หยากเหื่อ” การใช้คำว่า “ขยะ” และ “มูลฝอย” จึงไม่มีความแตกต่างกัน “ขยะ” ไม่ได้ใช้อย่างเป็นทางการ ภาษากฎหมาย เป็นคำเรียกทั่ว ๆ ไป ของ นักวิชาการหรือชาวบ้าน “มูลฝอย” มักใช้อย่างเป็นทางการ

ส่วนพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ได้ให้ความหมายของ “มูลฝอย” ไว้ว่า หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถ้ำ มูลสัตว์หรือ ซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่นและพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ได้นิยามคำที่เกี่ยวข้องกับขยะมูลฝอยดังนี้ “ของเสีย” หมายถึง ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสารหรือวัตถุอันตรายอื่นใดซึ่งถูก ปลดปล่อยทิ้ง หรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกากตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้นที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลวหรือก๊าซ ส่วน “มูลฝอยชุมชน” หมายถึง ขยะมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรม ต่าง ๆ ในชุมชน เช่น บ้านพักอาศัย ธุรกิจการค้า สถานประกอบการ สถานบริการ ตลาดสด รวมทั้ง เศษวัสดุก่อสร้าง ทั้งนี้ไม่รวมของเสียอันตรายและมูลฝอยติดเชื้อ (สมทิพย์ ด้านธีรวิชัย, 2551) จะเห็นได้ว่า ความหมายที่ได้มีการนิยามเกิดขึ้น จะมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน คือเศษสิ่งของ ที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว และถูกทิ้งขว้างเพื่อนำไปกำจัดต่อไป

2.2.1 แหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอย

ในการจัดการมูลฝอย มีความจำเป็นต้องทราบถึงการเกิดข้อมูล ว่าเกิดขึ้นจากแหล่งใดบ้าง มีปริมาณและองค์ประกอบของมูลฝอยเป็นอย่างไร รวมถึงประเภทของขยะเป็นอย่างไร เพื่อที่จะทำ ให้การจัดการมูลฝอยเป็น ไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ถูกวิธีและเกิดประสิทธิภาพ ไม่ก่อให้เกิด

ปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพอนามัยได้ในที่สุดซึ่ง พัฒนา พูลพฤกษ์ (2550) ได้แบ่งแหล่งกำเนิดขยะ ตามการใช้ประโยชน์ของที่ดินจะแบ่งได้ดังนี้

1) มูลฝอยจากบ้านพักอาศัย (Residential waste) เป็นมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมการดำรงชีพของคนที่อยู่ในบ้านพักอาศัย หรืออาคารชุดได้แก่ เศษอาหารจากการเตรียมอาหาร หรือจากการเหลือใช้ เศษกระดาษ เศษพืชผัก ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก ใบไม้ใบหญ้า ภาชนะ หรืออุปกรณ์ที่ชำรุด หรือเสื่อมคุณภาพ เฟอร์นิเจอร์เก่าที่ชำรุด เศษแก้ว

2) มูลฝอยจากธุรกิจการค้า (Commercial waste) หมายถึง มูลฝอยที่มาจากสถานที่ ที่มีการประกอบการกิจการค้าขายส่ง ขายปลีก หรือการบริการทางการค้าต่างๆ ขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นการค้าประเภทใด ได้แก่ อาคารสำนักงาน ตลาด ร้านขายอาหาร ร้านขายของชำ ร้านขายผลิตภัณฑ์ทางเกษตร โรงแรม โรงมหรสพ หรือโกดังเก็บสินค้า ซึ่งมักจะมีภาชนะเก็บมูลฝอยเป็นของตนเอง มูลฝอยที่เกิดขึ้นได้แก่ เศษอาหาร เศษแก้ว พลาสติก เศษวัสดุสิ่งก่อสร้าง หรือมีของเสียอันตราย

3) มูลฝอยจากการเกษตร (Agricultural waste) แหล่งมูลฝอยที่สำคัญ มักมาจากกิจกรรมการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร มูลฝอยจากแหล่งดังกล่าวมักประกอบด้วย มูลสัตว์ เศษหญ้า เศษพืชผัก ภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืชเป็นต้น ในอดีตของเสียจากการเกษตรเหล่านี้ส่วนใหญ่ (ยกเว้นภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช) มักถูกนำมาไถกลบลงบนพื้นที่ ที่จะทำการเพาะปลูก ซึ่งถือเป็นการหมุนเวียนเอาของเสียที่เกิดขึ้น นำกลับมาใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันนี้ ได้มีการเร่งผลผลิตให้ได้ปริมาณมากขึ้น ตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้มีการนำเอาปุ๋ยเคมีมาใช้แทน ทำให้ปริมาณมูลฝอยจากการเกษตรเพิ่มมากขึ้น

4) มูลฝอยจากการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational waste) มูลฝอยจากสถานที่การพักผ่อนหย่อนใจหรือสถานที่ท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ ชายหาดต่าง ๆ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ สระว่ายน้ำ เป็นต้น หรืออาจจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นศิลปกรรม ได้แก่ โบราณสถานต่าง ๆ กิจกรรมในการพักผ่อน มักต้องมีการรับประทานอาหาร เครื่องดื่ม ของว่างต่าง ๆ ทำให้เกิดมูลฝอย ส่วนใหญ่จะเป็น เศษอาหาร เศษวัสดุบรรจุภัณฑ์ทั้งหลาย

5) มูลฝอยจากโรงพยาบาล (Hospital waste) มูลฝอยจากโรงพยาบาลมักถูกจัดไว้ในกลุ่มมูลฝอยอันตราย เพราะอาจเกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมได้หลายประการ เช่น การแพร่กระจายเชื้อโรค จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่จะพิจารณาจัดการแยกออกต่างหากจากมูลฝอยที่มาจากแหล่งอื่น ๆ

6) มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial waste) มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ กระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมนั้น หรือประเภทของอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ ได้แก่ พลาสติก เศษอาหาร มูลฝอยแห้งต่าง ๆ เช่น เศษกระดาษ กระดาษแข็ง ก่อกระดาษจี้เก่า ของเสียอันตราย เป็นต้น

2.2.2 ประเภทของขยะมูลฝอย

การแบ่งประเภทของขยะมูลฝอย ได้มีการแบ่งไว้หลายอย่าง อาจแบ่งตามแหล่งกำเนิดหรือแบ่งตามลักษณะหรือองค์ประกอบสำคัญของขยะมูลฝอย แบ่งประเภทขยะออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ (นภวิศ บัวสว่าง และคณะ, 2551)

1) **ขยะอินทรีย์หรือมูลฝอยย่อยสลาย** คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น

2) **ขยะรีไซเคิลหรือมูลฝอยที่ยังใช้ได้** คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น กระดาษ กระป๋องเครื่องดื่ม เศษพลาสติก อลูมิเนียม ขางรถยนต์ แก้ว กล่องเครื่องดื่มแบบ UHT เป็นต้น

3) **ขยะทั่วไปหรือมูลฝอยทั่วไป** คือ ขยะประเภทอื่นๆ นอกเหนือไปจากขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตรายมีลักษณะย่อยสลายยาก และไม่คุ้มค่าสำหรับนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก ห่อลูกอม ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกเปื้อนเศษอาหาร โฟมเปื้อนอาหาร เป็นต้น

4) **ขยะอันตราย หรือมูลฝอยอันตราย** คือ ขยะที่มีองค์ประกอบ หรือปนวัตถุอันตรายชนิดต่างๆซึ่งได้แก่ วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกัมมันตรังสี วัตถุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตราย แก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อม

2.2.3 แนวทางการจัดการขยะ

ในการจัดการมูลฝอยที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่างๆให้น้อยที่สุด สามารถนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ ทั้งในส่วนของ การใช้ซ้ำและแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ รวมถึงการกำจัดที่ได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก หรือพลังงาน โดยสรุปวิธีการดำเนินการตามแนวทางการจัดการขยะมีดังนี้ (รังสรรค์ ปิ่นทองและคณะ, 2547)

1) **การลดปริมาณการผลิตขยะ** เป็นการจัดการขยะที่ตัวผู้ก่อมลพิษโดยตรง คือ ผู้ผลิตสินค้าและผู้บริโภค ให้มีส่วนร่วมในการลดปริมาณการผลิตขยะ ในชีวิตประจำวัน โดย อาณัติ ต๊ะปิ่นตา (2553) ได้กล่าวถึงการลดปริมาณการผลิตขยะไว้ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุด เพราะเมื่อมีขยะน้อยลง จะช่วยให้ภาระในการเก็บรวบรวม ขนส่ง รวมทั้งการนำไปกำจัดทำลายลดลงตามไปด้วย ซึ่งการลดปริมาณขยะ สามารถทำได้หลายทางซึ่งอาจจะสรุปได้เป็น 3 แนวทางหลัก ดังนี้

(1) การปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงสินค้า หรือบรรจุภัณฑ์ที่จะสร้างปัญหาขยะ (Refuse) แนวทางนี้สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงการซื้อสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ห่อหลายชั้น หลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าชนิดใช้ครั้งเดียว เลือกซื้อสินค้าในชีวิตประจำวันที่มีขนาดใหญ่กว่า เนื่องจากใช้บรรจุภัณฑ์น้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยน้ำหนักของผลิตภัณฑ์ หลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ซึ่งมีส่วนประกอบของขยะ ที่เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น กล่อง โฟม กระจกพลาสติก เป็นต้น

(2) การเลือกใช้สินค้าที่สามารถส่งคืนบรรจุภัณฑ์แก่ผู้ผลิตได้ (Return) แนวทางนี้สามารถดำเนินการได้ดังนี้ เลือกซื้อสินค้าที่ผู้ผลิตมีการเรียกคืนซากบรรจุภัณฑ์ หลังจากการบริโภคของประชาชน และที่มีระบบมัดจำ/คืนเงิน เช่น สินค้าประเภทขวดน้ำอัดลม หรือเลือกซื้อสินค้าที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์หรือรีไซเคิลได้

(3) การใช้ซ้ำ (Reuse) หมายถึงการนำสินค้าที่มีการใช้งานแล้วกลับมาใช้อีก โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือแปรรูปใดๆ แนวทางนี้สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การเลือกซื้อสินค้าที่มีการออกแบบมาให้ใช้ได้มากกว่าหนึ่งครั้ง เช่น แบตเตอรี่ชนิดเติมประจุไฟฟ้าใหม่ได้ การเลือกใช้สินค้าชนิดเติมใหม่ (Refill) เช่น น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก การซ่อมแซมเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ ให้สามารถใช้งานได้ต่อไปอีก การนำบรรจุภัณฑ์กลับมาใช้ประโยชน์อีก เช่น การใช้ถุงกระดาษซ้ำ หรือยืม/เช่าสิ่งของที่ใช้อยู่ครั้งร่วมกัน เช่น เครื่องดูดฝุ่น อุปกรณ์ทำความสะอาดบ้านต่างๆ เป็นต้น

2) การคัดแยกเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ แนวทางหนึ่งในการจัดการขยะที่ได้ผลดี คือ การคัดแยกขยะ เนื่องจากทำให้ได้วัสดุเหลือใช้ที่มีคุณภาพสูงโดย อาณัติ ตะปินตา (2553) ได้กล่าวถึงผลดีของการคัดแยกไว้ว่า เป็นการช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอย ที่จะต้องนำไปกำจัดขั้นสุดท้ายให้เหลือน้อยลง และประหยัดงบประมาณของรัฐ ที่จะต้องลงทุนเพื่อการกำจัดขยะ ซึ่งการคัดแยกขยะสามารถดำเนินการได้ ณ จุดที่มีขยะเกิดขึ้นในแหล่งต่างๆ เช่น ขยะจำพวกเศษอาหาร เศษหญา เศษใบไม้ กระจก พลาสติก ที่เกิดขึ้นภายในครัวเรือน อาคารสำนักงาน สถาบันการศึกษา โรงแรม ตลาดสด ห้างสรรพสินค้า และสถานที่อื่นๆ จะถูกคัดแยกและเก็บรวบรวมไว้เพื่อนำไปจำหน่ายให้กับร้านรับซื้อของเก่า หรือรอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาทำการเก็บขน และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

3) การนำขยะมาใช้ประโยชน์ มีอยู่หลายวิธีการซึ่งจะขึ้นอยู่กับสภาพ และลักษณะของขยะสามารถสรุปได้เป็นแนวทางหลักๆ 5 แนวทางคือ

(1) การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Material recovery) เป็นการนำมูลฝอยที่สามารถคัดแยกกลับมาใช้ใหม่ โดยจำเป็นต้องผ่านกระบวนการแปรรูปใหม่ หรือ แปรรูป

(2) การแปรรูปเพื่อเปลี่ยนเป็นพลังงาน (Energy recovery) เป็นการนำขยะมูลฝอยที่สามารถเปลี่ยนเป็นพลังงานความร้อน หรือเปลี่ยนเป็นรูปก๊าซชีวภาพมาใช้ประโยชน์

(3) การนำมูลฝอยจำพวกเศษอาหารที่เหลือจากการรับประทานอาหาร หรือการประกอบอาหาร ไปเลี้ยงสัตว์

(4) การนำมูลฝอยไปปรับสภาพให้มีประโยชน์ต่อการบำรุงรักษาดิน เช่น การนำขยะมูลฝอยสดหรือเศษอาหารมาทำปุ๋ย

(5) การนำขยะมูลฝอยมาปรับปรุงพื้นที่ โดยนำขยะมูลฝอยมากำจัดโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักวิชาการ จะได้พื้นที่สำหรับใช้ปลูกพืช สร้างสวนสาธารณะ สนามกีฬา เป็นต้น

4) การกำจัดขยะ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการขยะ สำหรับขยะที่เหลือจากการคัดแยกไปใช้ประโยชน์แล้ว จึงนำมาทำลายซึ่งมีด้วยกันหลายวิธี ดังนี้

(1) การทำปุ๋ยหมัก เป็นการแปรสภาพมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ หรือมูลฝอยอินทรีย์ โดยอาศัยจุลินทรีย์ช่วยย่อย สามารถนำมาใช้ปรับปรุงคุณภาพของดิน

(2) การเผาโดยใช้เตาเผา โดยเตาเผาต้องผ่านการออกแบบ และก่อสร้างอย่างถูกวิธี และเหมาะสม ข้อดีของการเผาโดยเตาเผา คือ กำจัดมูลฝอยได้รวดเร็ว สามารถกำจัดมูลฝอยได้เกือบทั้งหมด และสามารถนำความร้อนจากการเผาไปใช้ประโยชน์ได้ ข้อเสียของการเผาโดยใช้เตาเผา คือ ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ เกิดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ดังนั้นเตาเผาต้องมีระบบควบคุมมลพิษทางอากาศก่อนปล่อยออกสู่ภายนอกซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง

(3) การฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล เป็นการนำมูลฝอยมาเทกองกับพื้นที่ซึ่งจัดเตรียมไว้แล้ว ใช้เครื่องจักรกลเกลี่ยและบดอัดให้ยุบตัว ใช้ดินกลบและบดอัดให้แน่น หลังจากนั้นนำมูลฝอยมาเกลี่ยและบดอัดเป็นชั้นๆ สลับกับการนำดินมากลบ การฝังกลบมูลฝอยทำให้เกิดก๊าซมีเทน และน้ำเสีย จึงต้องมีการบำบัดน้ำเสีย และการระบายก๊าซ พื้นที่ที่ใช้ในการฝังกลบต้องเป็นพื้นที่ว่างไม่ใช้ประโยชน์ หรือเป็นพื้นที่ด้อยคุณค่าทางการเกษตร ไม่เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง เป็นต้น

2.2.4 ความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอย

แนวคิดในการจัดการมูลฝอย (ยุพิน ระพีพันธุ์, 2544) ได้กล่าวไว้ว่า คือหลักการในการดำเนินการเกี่ยวข้องกับควบคุม การทิ้ง การเก็บชั่วคราว การรวบรวม การขนถ่าย การขนส่ง การแปรรูป และการกำจัดมูลฝอย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุด ในทางสุขอนามัย ความสวยงาม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และที่สำคัญที่สุดคือการยอมรับของสังคม ในการจัดการมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยปัจจัยในหลายด้านประกอบกัน ได้แก่ การบริการ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านสิ่งแวดล้อม ประสพการณ์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและวิธีการจัดการมูลฝอยในแต่ละประเภท

โดยวิธีการจัดการจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมที่มีในทุกแง่มุมกิจกรรมทั้งหลาย ในการจัดการขยะมูลฝอย เริ่มตั้งแต่การทิ้งขยะมูลฝอยจนกระทั่งถึงการกำจัดมูลฝอยในขั้นสุดท้าย แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

1) การทิ้งขยะมูลฝอย เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ทิ้งเห็นว่าวัสดุชิ้นใดๆ นั้นไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไปแล้ว จึงทิ้งไว้หรือรวบรวมเพื่อกำจัดต่อไป ดังจะเห็นได้ว่าการทิ้งขยะมูลฝอยเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น หรือไม่ขึ้นกับบุคคลผู้ใช้วัสดุนั้นๆ ว่ายังใช้ประโยชน์จากวัสดุนั้นได้หรือไม่

2) การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ในส่วนนี้จะมุ่งความสนใจไปที่ขยะมูลฝอยที่มาจากชุมชน มากกว่าขยะมูลฝอยที่ได้จากแหล่งอื่น ทั้งนี้เพราะขยะมูลฝอยส่วนนี้จะประกอบด้วยขยะมูลฝอยมากมายหลายชนิดปะปน และไม่มีพื้นที่พอเพียงที่จะเก็บขยะมูลฝอย ที่เกิดในแหล่งที่ผู้คนอาศัยอยู่ หรือถึงแม้ว่าจะมีพื้นที่เพียงพอที่จะเก็บ ก็ต้องมีการขนย้ายหรือกำจัดไปในเวลาอันควรมิฉะนั้นจะเกิดการเน่าเหม็น เป็นภาพที่ไม่น่าดู และอาจมีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

3) การแปรรูปหรือการคืนรูป องค์ประกอบของการจัดการขยะมูลฝอยส่วนนี้ รวมถึงเทคนิคการใช้เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของส่วนประกอบอื่นๆ และเพื่อแยกวัสดุที่ยังใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ใหม่ หรือแปรรูปขยะมูลฝอยให้ได้สิ่งที่เป็นประโยชน์

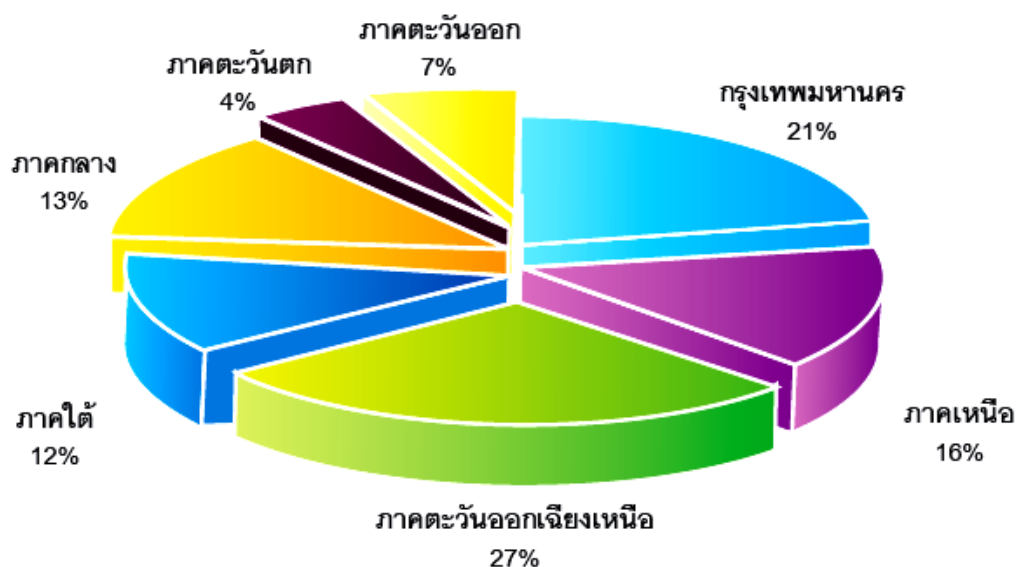
2.3 สถานการณ์และแนวโน้มการจัดการขยะของประเทศไทย

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย มีแนวคิดหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพ และให้เกิดการบูรณาการของการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากการจัดการขยะมูลฝอยในปัจจุบัน เป็นไปในลักษณะรูปแบบต่างกันและต่างคนต่างทำ จึงเกิดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และนำมาซึ่งเหตุเดือดร้อนรำคาญและการร้องเรียน ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพ และให้เกิดบูรณาการของการจัดการขยะมูลฝอย จะมุ่งเน้นให้มีการนำขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพ นำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดให้น้อยที่สุด (กรมควบคุมมลพิษ, 2552)

2.3.1 สถานการณ์ขยะของประเทศไทย

รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย (กรมควบคุมมลพิษ, 2552) รายงานว่า ปริมาณขยะมูลฝอยของประเทศไทยยังคงเพิ่มสูงขึ้น มีขยะมูลฝอยทั่วประเทศประมาณ 15.11 ล้านตันหรือ 41,410 ตัน/วัน (ยังไม่รวมปริมาณขยะมูลฝอยก่อนนำมาทิ้งในถัง) ในเขตกรุงเทพมหานครมีขยะมูลฝอย

ที่ได้รับการเก็บขน 8,834 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 21 ในขณะที่ในเขตเทศบาล และเมืองพัทยา มีขยะมูลฝอย 16,368 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 40 และในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล มีขยะมูลฝอย 16,208 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 39 ของปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาจะพบว่า ขยะมูลฝอยเฉลี่ยต่อคนต่อวันเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.8 โดยอัตราการผลิตขยะต่อคนเป็น 0.65 กิโลกรัม/คน/วัน ปริมาณขยะมูลฝอยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพมหานคร มีมากที่สุดคือ 11,385 และ 8,834 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 27 และ 21 ของปริมาณที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ รองลงมา ได้แก่ ภาคเหนือ (6,436 ตัน/วัน) ภาคกลาง (5,273 ตัน/วัน) ภาคใต้ (5,065 ตัน/วัน) ภาคตะวันออก (2,741 ตัน/วัน) และภาคตะวันตก (1,676 ตัน/วัน) คิดเป็นร้อยละ 16 13 12 7 และ 4 ตามลำดับ

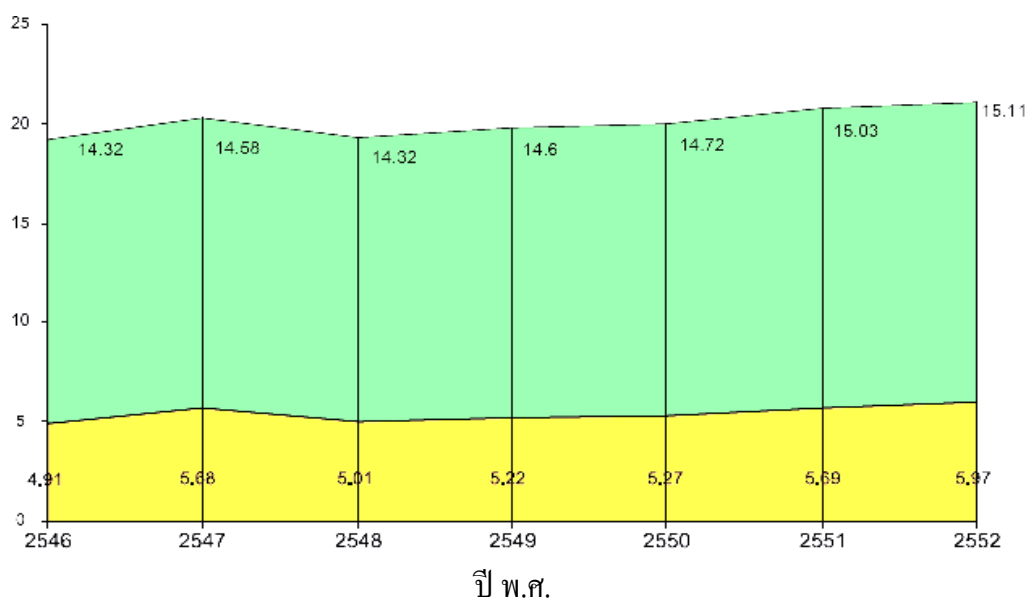

ภาพประกอบ 2 ปริมาณขยะมูลฝอยปี พ.ศ. 2552 จำแนกตามลักษณะพื้นที่

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ, 2552

ขยะมูลฝอยทั่วประเทศ 15.11 ล้านตัน ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ 5.97 ล้านตัน (16,358 ตัน/วัน) คิดเป็นร้อยละ 40 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2551 ร้อยละ 2 กรุงเทพมหานคร ดำเนินการเก็บขนขยะมูลฝอยเองทั้งหมด และว่าจ้างบริษัทเอกชนเป็นผู้ดำเนินการกำจัดในเขตเทศบาล และเมืองพัทยาสามารถกำจัดขยะมูลฝอยได้ 6,039 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 37 ของปริมาณมูลฝอยในเขตเทศบาล และในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถกำจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องหลักสุขาภิบาลได้เพียง 1,485 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 9 ของปริมาณขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

ปริมาณ (ล้านตัน)

■ ปริมาณที่เกิดขึ้น ■ ปริมาณที่กำจัดได้

ภาพประกอบ 3 ปริมาณขยะมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ
ในปี พ.ศ. 2546 - 2552

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ, 2552

จากการสำรวจพบว่า สถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมีประสิทธิภาพการดำเนินงานไม่ดีนัก เนื่องมาจากการบริหารจัดการระบบยังไม่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนขาดการวางแผนการดำเนินงาน และบำรุงรักษาเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ที่ใช้ในสถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอย การขาดแคลนบุคลากร รวมไปถึงทักษะความเชี่ยวชาญในการเดินระบบที่ถูกต้อง จึงทำให้ระบบฝังกลบขยะมูลฝอย มีประสิทธิภาพไม่เป็นไปตามที่ออกแบบไว้ในระยะแรก ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในช่วงระหว่างการดำเนินงาน และการต่อต้านจากประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง แนวทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี 3 รูปแบบ คือ การลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะเข้าสู่ระบบกำจัด โดยกระบวนการลด (Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และ รีไซเคิล (Recycle) การส่งเสริมและสนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการรวมกลุ่มพื้นที่ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยร่วมกัน โดยใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสาน ที่เน้นการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การหมักปุ๋ย หรือแปรรูปเป็นพลังงานทดแทน เป็นต้น สำหรับทางเลือกเทคโนโลยีที่ใช้ในการกำจัดขยะมูลฝอย ขึ้นอยู่กับปริมาณ

คุณสมบัติของขยะมูลฝอย สภาพพื้นที่ และความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการมูลฝอย ฯลฯ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจให้เอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุน ก่อสร้างและบริหารจัดการขยะมูลฝอย รวมถึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานให้เกิดการยอมรับจากทุกภาคส่วน (กรมควบคุมมลพิษ, 2552)

เพื่อให้ขยะมูลฝอยได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ตามหลักวิชาการเพิ่มมากขึ้น ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน ในปี พ.ศ.2553 กรมควบคุมมลพิษ จึงกำหนดให้มีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ตลอดจนจัดทำองค์ความรู้ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานบริหารจัดการขยะมูลฝอย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป (กรมควบคุมมลพิษ, 2552)

2.3.2 แนวโน้มการจัดการขยะของประเทศไทย

จากเป้าหมายของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554 ได้สรุปไว้ว่า ต้องมีการลดอัตราการเกิดขยะมูลฝอยชุมชนเฉลี่ยให้ไม่เกิน 1 กิโลกรัม/คน/วัน มีการนำขยะมูลฝอยชุมชนกลับมาใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 และมีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างถูกสุขลักษณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น โดยมีการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จคือ ผลักดันให้การจัดการขยะชุมชนแบบครบวงจรเป็นวาระแห่งชาติ เนื่องจากเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดเรื้อรัง จากการประเมินสถานการณ์ปัญหา และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาที่วิกฤตที่สุดตอนนี้คือ การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนทั้งที่เป็นอันตราย และไม่เป็นอันตราย เพราะเป็นปัญหาที่มีผลบั่นทอนต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนโดยตรง ประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะปริมาณขยะตกค้างในพื้นที่สาธารณะ ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของประชาชน วิธีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนแบบครบวงจร จึงควรมีการจัดทำแผนงานและงบประมาณเชิงบูรณาการรองรับไว้ด้วย โดยให้มีแผนงานต่อเนื่องในระยะ 5 ปี เพื่อให้การจัดการในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และให้การจัดการขยะมูลฝอย สามารถดำเนินการได้ด้วยความต่อเนื่อง (สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศไทย มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเกินศักยภาพการรองรับของระบบนิเวศ ทำให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ภาครัฐจึงให้ความสำคัญต่อการดำเนินการตามนโยบาย มาตรการ และกลไกด้านการบริหารจัดการ ให้เป็นไปตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสร้างความสมดุลในการพัฒนาทั้ง 3 มิติ คือ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม และ

มิติสิ่งแวดล้อมที่มุ่งเน้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในระดับที่เหมาะสมสร้างฐานทรัพยากรธรรมชาติ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มั่นคง สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ในฐานะหน่วยงานหลักในการจัดทำนโยบาย และแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวมของประเทศ ร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ดำเนินโครงการจัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555 - 2559 เพื่อให้ทันกับการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และถูกผลักดันไปสู่การปฏิบัติ ในทิศทางที่สอดคล้องส่งเสริมซึ่งกันและกัน จึงได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และชมรม/เครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาและองค์กรระหว่างประเทศ และผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมและมีมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีบทบาท และหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ และเพื่อเป็นกรอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554)

แนวทางการจัดการมลพิษและแผนจัดการมลพิษ พ.ศ.2555-2559

จากการที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะหน่วยงานหลักในการจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาพรวมของประเทศ ได้จัดทำนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมดังกล่าว สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับส่วนราชการ ธุรกิจเอกชน องค์กรชุมชน ประชาชน และทุกภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะ 5 ปี ซึ่งมีแผนจัดการด้านมลพิษที่ได้เน้นการจัดการมลพิษในพื้นที่ตามลำดับความสำคัญของปัญหาโดยมีแนวทางในการจัดการดังนี้

1) ภาคชุมชน

- (1) ลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอย และมีการคัดแยกตั้งแต่ที่บ้านเรือน
- (2) สร้างตลาดซื้อขายขยะรีไซเคิลในชุมชน-ธุรกิจรีไซเคิลเพื่อนำขยะมาใช้ใหม่
- (3) จัดระบบการเรียกคืนซากของเสียอันตราย จากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว ตั้งแต่การ

รวบรวมจนถึงการกำจัด

(4) ลดการใช้น้ำและบำบัดน้ำเสียที่บ้านเรือน

(5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดระบบบำบัด และกำจัดของเสียรวมและจัดเก็บ

ค่าบริการ

(6) กำหนดระเบียบ/หลักเกณฑ์รองรับการจัดการขยะมูลฝอย มูลฝอยติดเชื้อและของเสียอันตรายชุมชน การจัดเก็บค่าบริการ การนำรายได้จากน้ำประปามาใช้บำบัดน้ำเสีย

(7) กำกับดูแลให้สถานประกอบการในชุมชนปฏิบัติตามกฎหมาย

(8) ขกย่องให้รางวัลผู้ประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมดี

2) ภาคเกษตรกรรม

(1) ลดการใช้สารเคมี ใช้สารชีวภาพให้มากขึ้น ให้ความรู้การป้องกันอันตรายแก่เกษตรกรและผู้บริโภคจากการใช้ และผลกระทบจากสารเคมี

(2) ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การทำเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานการเกษตรดีที่เหมาะสม (GAPs) ฟาร์มมาตรฐาน (การเลี้ยงสุกร/การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ)

(3) สร้างตลาดและใช้กลไกทางการตลาดสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า

(4) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากของเสีย และวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรผลิตเป็นพลังงานทดแทนการใช้ประโยชน์จากน้ำที่บำบัดแล้ว

(5) จำกัด/ขกเลิก การนำเข้า การผลิต และการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ที่เป็นอันตรายที่มีความเป็นพิษสูงและตกค้างในสิ่งแวดล้อมยาวนาน

(6) เรียกเก็บคืนและกำจัดสารเคมีคงค้าง/เสื่อมสภาพ และภาชนะบรรจุที่ใช้แล้ว

(7) กำกับดูแลให้การประกอบกิจการปฏิบัติตามกฎหมาย

(8) ขกย่อง/ให้รางวัลผู้ประกอบการที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี

(9) ควบคุมการเผาในที่โล่ง ได้แก่ งดเผาในชุมชนควบคุมการเผาในพื้นที่การเกษตร

3) ภาคอุตสาหกรรม

(1) จัด Zoning พื้นที่อุตสาหกรรม/Eco-industrial town

(2) พัฒนากำกับดูแล การปฏิบัติตามระบบป้องกันผลกระทบ (IEE/EIA/E-HIA)

(3) ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

(4) ใช้เทคโนโลยีการป้องกันมลพิษมากกว่า End of pipe และประยุกต์ใช้เครื่องมือเศรษฐศาสตร์สนับสนุน

(5) สร้างตลาดสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

(6) จัดระบบการจัดการสารเคมี และของเสียอันตรายตั้งแต่การนำเข้า การผลิต การขนส่ง การเก็บรวบรวม และการกำจัด

(7) มีแผนรองรับเหตุฉุกเฉินหรืออุบัติเหตุในพื้นที่เสี่ยง

(8) กำกับดูแลให้โรงงานอุตสาหกรรมทุกขนาดปฏิบัติตามกฎหมาย

(9) ยกย่อง/ให้รางวัลผู้ประกอบการที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี สนับสนุนการดำเนินการตามมาตรฐานสากล (ISO) และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR)

(10) จัดทำฐานข้อมูลมลพิษ ข้อมูลคุณภาพสิ่งแวดล้อมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูล

4) ภาคคมนาคมและการขนส่ง

(1) ลดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล ปรับปรุงการให้บริการและเส้นทางระบบขนส่งสาธารณะ และพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในเขตเมือง

(2) ส่งเสริมการผลิตยานพาหนะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

(3) เข้มงวดการตรวจสภาพรถยนต์ในการต่อทะเบียนประจำปี และกำหนดอายุการใช้งานของรถรับจ้างและรถยนต์ส่วนบุคคล

(4) ปรับปรุงมาตรฐานการระบายมลพิษ เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มาตรฐานเครื่องยนต์ การปรับปรุงคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิง

(5) กำกับดูแลและห้ามใช้ยานพาหนะที่มีมลพิษเกินมาตรฐาน

(6) จัดการปัญหามลพิษทางเสียงจากอากาศยาน และวางแผนการสร้างท่าอากาศยานใหม่ให้สอดคล้องกับผังเมืองหรือการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(7) กำกับดูแลการเดินเรือและการขนส่งทางทะเล เพื่อป้องกันการลักลอบทิ้งของเสีย/อุบัติเหตุ/น้ำมันรั่วไหล/การนำเข้าสารพิษ

5) การพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของภาคส่วน

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนงานในการป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่โดยหน่วยงานส่วนกลางเป็นพี่เลี้ยง

(2) พัฒนาศักยภาพให้แก่บุคลากรภาครัฐ ผู้นำชุมชน เครือข่ายภาคประชาชน ภาคเอกชน ให้มีองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการมลพิษ

(3) มีหลักสูตรรักษาสิ่งแวดล้อมและการจัดการมลพิษ และหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับการศึกษาทุกระดับนักรเมือง ผู้บริหารหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน

(4) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์เชิงรุกอย่างทั่วถึง

(5) ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบกฎหมายสิ่งแวดล้อม

6) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

- (1) ปรับรูปแบบและพฤติกรรมบริการบริโภคให้ประหยัด และใช้สินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- (2) ให้ความร่วมมือจ่ายค่าธรรมเนียม และค่าบริการในการจัดการของเสีย
- (3) มีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชน ร่วมดำเนินการร่วมตรวจสอบ และติดตามการแก้ไขปัญหามลพิษของภาครัฐและภาคเอกชน

7) การวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนการจัดการมลพิษ

จัดลำดับความสำคัญของการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ในการจัดการมลพิษที่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นในพื้นที่ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเชื่อมโยงผลการวิจัยไปสู่เชิงพาณิชย์

2.4 สภาพทั่วไปและการจัดการขยะของ ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

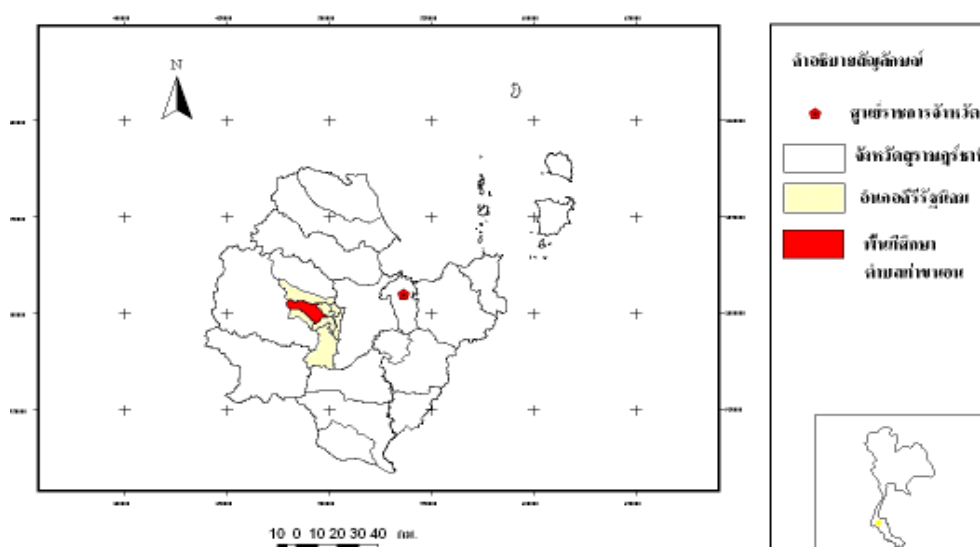
จากการบรรยายสรุปประจำปีของอำเภอคีรีรัฐนิคม (สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2552) พบว่าอำเภอคีรีรัฐนิคมมีลักษณะดังนี้

2.4.1 ด้านสภาพทั่วไป

1) ลักษณะที่ตั้ง และอาณาเขต

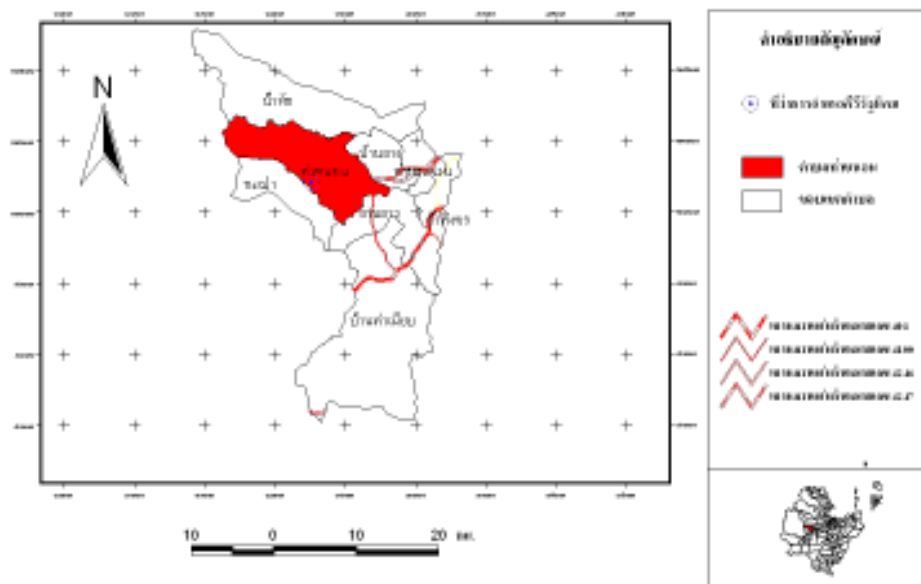
ตำบลท่าขนอน เป็นตำบลในอำเภอคีรีรัฐนิคม ที่มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 36,700 ไร่ สภาพพื้นที่ของตำบลท่าขนอน ส่วนใหญ่เป็นที่ลาดชันตามไหล่เขา และมีพื้นที่ราบบ้าง ซึ่งทำให้มีความเหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรม ขยะส่วนหนึ่งจึงเป็นขยะที่เกิดมาจากการเกษตร จำพวก ยาฆ่าแมลง ปุ๋ย มูลสัตว์ เศษผลผลิต เช่น ทะลายปาล์ม ฟางข้าว เปลือกข้าวโพด ทุเรียน มูลฝอยจากการบริโภค อุปโภคของเกษตรกร โดยส่วนใหญ่ขยะประเภทนี้ เป็นพวกที่ย่อยสลายและเน่าเปื่อยได้ง่าย

แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพประกอบ 4 ลักษณะขอบเขตการปกครอง จ.สุราษฎร์ธานี
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, 2550

แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองอำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพประกอบ 5 ลักษณะขอบเขตการปกครอง อำเภอคีรีรัฐนิคม
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, 2550

มีอาณาเขตติดต่อมีดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลน้ำหัก อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศใต้	ติดต่อ	คลองพุมดวง ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลบ้านยาง อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลกะเปา อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอำเภอเกาะเปอร์ จังหวัดระนอง

ตำบลท่าขนอนมีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 7,534 คน ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนถิ่นเดิม ซึ่งได้ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น สวนยาง สวนปาล์ม และ รับจ้าง การประกอบอาชีพค้าขายและรับราชการจะมีเพียงส่วนน้อย

2) เขตการปกครอง

ตำบลท่าขนอนมีเขตการปกครอง จำนวน 15 หมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านท่าขนอน
หมู่ที่ 2	บ้านท่า
หมู่ที่ 3	บ้านควน
หมู่ที่ 4	บ้านหาดหึ่ง
หมู่ที่ 5	บ้านกะเปาใต้
หมู่ที่ 6	บ้านป่ายาง
หมู่ที่ 7	บ้านคลองเกาะ
หมู่ที่ 8	บ้านโตนยาง
หมู่ที่ 9	บ้านทรายแก้ว
หมู่ที่ 10	บ้านสุขสันต์
หมู่ที่ 11	บ้านทรายทอง
หมู่ที่ 12	บ้านขนุนทอง
หมู่ที่ 13	บ้านขวนสาว
หมู่ที่ 14	บ้านคลองน้อย
หมู่ที่ 15	บ้านไทรงาม

3) สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

สภาพพื้นที่ตำบลท่าขนอน เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำพุมดวง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหนึ่งของ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากต้นน้ำคลองสก คลองแสงและคลองพนม ไหลผ่านตำบลกะเปา ตำบลท่าขนอน ตำบลย่านยาว ตำบลบ้านยาง ตำบลท่ากระดาน และตำบลถ้ำสิงขร ก่อนจะไหลเข้าอำเภอ พุนพิน สองฟากฝั่งแม่น้ำเป็นที่ตั้งของชุมชน สภาพดินอุดมสมบูรณ์มีสวนผลไม้ตลอดสองฝั่งแม่น้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นาและที่สวน ส่วนลักษณะอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน แบ่งเป็น 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนมกราคม – มิถุนายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

4) สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยส่วนรวม

ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลท่าขนอน ส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนถิ่นเดิม ซึ่งได้ตั้งถิ่นฐาน มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น สวนยาง สวนปาล์ม ทำนา และ รับจ้าง การประกอบอาชีพค้าขาย และรับราชการจะมีเพียงส่วนน้อย

2.4.2 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน านี

1) การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมติดต่อกับภายนอก จะใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 401 สายสุราษฎร์ธานี – ภูเก็ต และ ถนน รพช. สายท่าขนอน – คอนเรียม

2) การไฟฟ้า

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอบ้านตาขุน รับผิดชอบจำหน่ายกระแสไฟฟ้าให้กับ 3 อำเภอ คือ อำเภอบ้านตาขุน อำเภอพนม และอำเภอคีรีรัฐนิคม โดยปัจจุบันประชาชนไม่มีไฟฟ้าใช้จะมีเพียงส่วนน้อย

3) การประปา

การประปาในเขตเทศบาลตำบลท่าขนอน ขณะนี้การประปาส่วนภูมิภาค อำเภอบ้านตาขุน เป็นผู้รับผิดชอบจ่ายน้ำให้กับประชาชนในเขตเทศบาล ส่วนนอกเขตเทศบาลเป็นการประปาในระดับหมู่บ้านที่มีองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการรับผิดชอบ

4) การสื่อสารและโทรคมนาคม

(1) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำนวน 1 แห่ง

(2) มีโทรศัพท์สาธารณะ 8 แห่ง

(3) แผงข่ายวิทยุสื่อสาร มี 2 ศูนย์ คือ ศูนย์วิทยุที่ทำการปกครองอำเภอคีรีรัฐนิคม

และศูนย์วิทยุ สถานีตำรวจภูธรอำเภอคีรีรัฐนิคม

5) การใช้ที่ดิน

เนื่องจากตำบลท่าขนอน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ จะเป็นการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ส่วนที่เหลือจะเป็นการใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย การพาณิชย์ สถานที่ราชการ สถานศึกษา และอื่น ๆ

2.4.3 ด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของ ตำบลท่าขนอนรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่ได้มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเช่น การทำสวนยางพารา การทำสวนปาล์ม น้ำมัน และในปัจจุบันรายได้เฉลี่ยของประชากร 150,000 บาท /คน/ปี

2.4.4.ด้านการจัดการขยะ

การจัดการขยะภายในตำบลท่าขนอน โดยการสรุปภาพรวมจากการสัมภาษณ์ คุณธงชัย ลูกรักษ์ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลท่าขนอน และคุณชนศักดิ์ หมกแดง ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน (22 ธันวาคม 2552) พบว่าสภาพการจัดการขยะโดยรวมของตำบลท่าขนอน ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเนื่องจาก การเจริญเติบโตของชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริโภคของชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีภูมิทัศน์ด้านธรรมชาติที่สมบูรณ์ของแม่น้ำและป่าไม้ สิ่งก็ตามมาและหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ปัญหาขยะของชุมชนที่ได้ทวีความรุนแรงเป็นลำดับ และพบว่า มีปัญหาขยะล้นถังในเขตเทศบาล เกิดการกระจัดกระจายของขยะ เนื่องจากไม่ได้มีการจัดเก็บทุกวัน สาเหตุจากจำนวนพนักงานและรถเก็บขยะที่มี 1 คันไม่เพียงพอกับความต้องการ นอกเหนือจากการจัดเก็บของเทศบาลแล้ว ส่วนที่เหลือจะเป็นการเทกองกับพื้นและเผาทิ้ง แบบไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงในด้านปัญหากลิ่น ปัญหาแหล่งเพาะพันธุ์ต่าง ๆ ที่เป็นพาหะนำเชื้อโรค

ดังนั้นในตำบลท่าขนอน จึงมีการศึกษาเพื่อหาแนวทาง ในการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ และภาคชุมชน ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาไปสู่การปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม จึงได้มีการจัดทำโครงการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการจัดการขยะของประชาชนตำบลท่าขนอน นำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสู่การปฏิบัติ ในการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม และสร้างนวัตกรรมในการบริหารจัดการขยะเพื่อชุมชน ซึ่งรูปแบบดำเนินการ โดยการจัดซื้อถุงคัดแยกขยะให้กับชาวบ้าน เพื่อนำไปแยกขยะ

ครัวเรือนโดยต้องการให้ปริมาณขยะที่นำไปกำจัดมีปริมาณน้อยที่สุด ส่วนขยะทำการคัดแยกไว้ก็จะมีการบริการรับซื้อตามวัน เวลา ในจุดที่ได้ทำการตกลงไว้

2.5 ศักยภาพโดยทั่วไปของผู้สูงอายุ

สถานการณ์ผู้สูงอายุประเทศไทยในปัจจุบันนี้ จากข้อมูลทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) ระบุว่า อีก 20 ปีต่อจากนี้ประเทศไทยจะมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว คือเกือบร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ซึ่งก็เท่ากับว่า 1 ใน 5 ของจำนวนประชากรไทยจะเป็นผู้สูงอายุ โดยมีโครงสร้างประชากรที่มีผู้สูงอายุมากขึ้นขณะที่ประชากรวัยเด็ก และแรงงานลดลง เนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์ลดลงต่ำกว่าระดับทดแทน ทำให้ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2568 ด้วยเหตุนี้ ประเด็นของผู้สูงอายุจึงเป็นที่น่าสนใจของประเทศ เพราะเป็นผลต่อเนื่องไปถึงการวางแผนพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคมหรือในด้านอื่น ๆ

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานปี พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ชรา” ไว้ว่า หมายถึง แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม แต่คำนี้ไม่เป็นที่นิยมนัก โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มนักวิชาการ เพราะคำนี้ก่อให้เกิดความหดหู่ และถดถอยสิ้นหวัง ดังนั้นจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2551 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2552) ที่ประชุมอาวุโส โดยมี พล.ต.ท. หลวงอรรถสิทธิ สิริสุนทร เป็นประธาน ได้กำหนดคำให้เรียกว่า “ผู้สูงอายุ” ขึ้นแทนตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2512 เป็นต้นมา ซึ่งคำนี้ให้ความหมายที่ขบถองและให้เกียรติแก่ผู้ที่ชราภาพว่าเป็นผู้ที่สูงทั้งวัยและประสบการณ์ ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active ageing) จากแนวคิดของนักวิชาการไทย 5 คน ได้แก่ บรรลุ ศิริพานิช สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล ศรีสว่าง พัววงแพทย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และประเวศ วะสี ระบุว่าผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีลักษณะเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายที่ดี มีความคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดูแลตนเองได้พึ่งตนเองได้ รวมถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม ได้รับความเคารพและสนับสนุนจากครอบครัว มีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ชุมชน และสมาชิกคนอื่นในสังคม ศักยภาพของผู้สูงอายุอาจพิจารณาได้จาก กิจกรรมที่ผู้สูงอายุปฏิบัติ ได้แก่ การทำกิจกรรม หรือเป็นผู้นำทางการเมือง วัฒนธรรม กิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม การเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญา และความรู้ของตนสู่บุคคลที่สนใจ การให้คำแนะนำปรึกษาซึ่งการที่ผู้สูงอายุจะใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขได้นั้น จะต้องพยายามรักษาระดับของกิจกรรมทางสังคมของตนไว้

กิจกรรมและบทบาทใดๆ ของบุคคลที่ถูกผลักดันให้เลิกกระทำ จะต้องมิกิจกรรมใหม่ๆ มาทดแทน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้แสดงศักยภาพของตน เพื่อพัฒนาตนและพัฒนาสังคมประเทศชาติต่อไป

2.5.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

เป็นทฤษฎีผู้สูงอายุที่กล่าวถึง บทบาททางสังคม และกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไว้ โดยสังเขป ดังนี้ (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2553)

1) **ทฤษฎีบทบาททางสังคม (Role theory)** อธิบายว่า อายุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการที่จะกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคล บุคคลจะปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุได้ดีเพียงใด ย่อมน่าจะขึ้นอยู่กับ การยอมรับบทบาทของตนเองในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งบทบาทดังกล่าว จะส่งผลไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคม ที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตด้วย นอกจากนี้ การสร้างบทบาททางสังคมของตนขึ้นมาใหม่ เพื่อทดแทนบทบาทหน้าที่ที่สูญเสียไป ขึ้นกับบทบาททางสังคม และการมองเห็นคุณค่าของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ สถาบันครอบครัวควรส่งเสริมผู้สูงอายุ ในบทบาทอื่นๆ เช่น การเป็นบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เพื่อเป็นร่วมพิธีกรรมให้ลูกหลาน และลูกหลานควรจะเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ส่วนด้านสังคม จะสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้มาก โดยการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุวัยเดียวกันได้พบปะสังสรรค์กัน ปรึกษาหารือในการที่จะช่วยเหลือสังคม ได้ด้วย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีความสุข อยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเหมาะสม กล่าวคือ เป็นทั้งผู้ใหญ่ และผู้รับประโยชน์จากสังคมเสมอเหมือนสมาชิกอื่นๆ ในสังคม ผู้สูงอายุแต่ละคน จะมีความสามารถแตกต่างกันไป จึงสามารถเลือกทำงานอาสาสมัครได้ตามความถนัด และความสนใจของแต่ละคน ซึ่งทำให้บทบาททางสังคมของผู้สูงอายุมีต่อเนื่อง

2) **ทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity theory)** อธิบายว่า ถ้าบุคคลใดมิกิจกรรมมากอย่าง จะสามารถปรับตัวได้มากขึ้นเท่านั้น และมีความพึงพอใจในชีวิตสูง ที่ทำให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตต่อไป แนวคิดนี้จะเห็นว่ากิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับผู้สูงอายุมากกว่าการลดบทบาท (Role Loss) ทางสังคมลง และจะพบว่าผู้สูงอายุมีทัศนคติเกี่ยวกับตนเอง ในทางบวก และมองโลกในแง่ดี จะมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม และบทบาทใหม่ๆ ให้กับผู้สูงอายุพอสมควร กิจกรรมเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้สมวัย กิจกรรมที่น่าจะจัดให้กับผู้สูงอายุ ได้แก่ งานอดิเรกต่างๆ งานอาสาสมัคร เป็นที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานต่างๆ และเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ หรือเกษียณอายุงานแล้ว เวลาว่างหาได้ง่าย และมีมาก กิจกรรมยามว่างไม่ว่าเพื่อนันทนาการ หรือการเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือให้บริการผู้อื่น จึงเป็นเรื่องสำคัญ

ซึ่งนำความพึงพอใจมาให้ ทำให้มีวิถีชีวิต ภาย และจิตใจจะเจริญ ขึ้นตามแรงกระตุ้นของกิจกรรมต่างๆ จึงเป็นการดี ที่เราควรจะมีกิจกรรมมากกระตุ้นชีวิตของเราให้เจริญงอกงาม

2.5.2 ศักยภาพของผู้สูงอายุ

1) ศักยภาพผู้สูงอายุด้านการบริหาร

(1) ระดับประเทศ

ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมีศักยภาพในทางการเมือง โดยเข้ารับดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับประเทศดังตาราง 1 ได้แก่

ตาราง 1 สถิติผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐมนตรี

ตำแหน่ง	ผู้ดำรงตำแหน่งทั้งหมด	ผู้ที่อายุ 60 ปี	
		จำนวน	ร้อยละ
สมาชิกวุฒิสภา	150	78	52.00
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	465	80	17.20
คณะรัฐมนตรี	21	2	9.52
รวม (คน)	636	160	25.16

ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2551

(2) ผู้สูงอายุที่เป็นกรรมการระดับชาติ

ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถ ส่วนหนึ่งได้รับหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้สูงอายุทั่วประเทศในการดำเนินงานเชิงนโยบายด้านผู้สูงอายุ โดยเข้าเป็นคณะกรรมการระดับชาติ เป็นที่ปรึกษาทางการเมือง และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมาจากหลากหลายสาขาอาชีพ ดังตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษาตำแหน่งทางการเมืองและคณะกรรมการระดับชาติจำแนกตามกระทรวง

หน่วยงาน	รวม	ผู้ทรงคุณวุฒิ	ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	คณะกรรมการระดับชาติ
1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	3	-	1	2
2. กระทรวงการคลัง	8	2	-	6

ตาราง 2 จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษาตำแหน่งทางการเมืองและคณะกรรมการระดับชาติจำแนกตามกระทรวง (ต่อ)

หน่วยงาน	รวม	ผู้ทรงคุณวุฒิ	ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	คณะกรรมการระดับชาติ
3. กระทรวงพลังงาน	2	-	1	1
4. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	58	17	5	36
5. สำนักนายกรัฐมนตรี	294	24	13	257
6. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	23	19	-	4
7. กระทรวงอุตสาหกรรม	21	14	-	7
8. กระทรวงวัฒนธรรม	8	-	-	8
9. กระทรวงยุติธรรม	9	9	-	-
รวม (คน)	426	85	20	321

ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2551

(3) ระดับท้องถิ่น

ผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ ที่มีศักยภาพสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในสังคมโดยผ่านกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งนี้มีสถิติผู้สูงอายุที่รวมตัวกันเพื่อแบ่งทุกข์แบ่งสุข มีการเรียนรู้ร่วมกันหรือประสานเชื่อมโยงกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และพัฒนาไปสู่ความร่วมมือทำกิจกรรมอื่นร่วมกัน ได้แก่ การทำกิจกรรมอันเป็นการเสริมศักยภาพให้กับตนเอง และให้ผู้สูงอายุในชุมชน จากรายงานของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ที่ได้มีการดำเนินการสนับสนุน/พัฒนาศักยภาพชมรมผู้สูงอายุ ตามแผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ.2551-2554) มีชมรมเครือข่ายผู้สูงอายุที่ได้รับประกาศเกียรติคุณในการดำเนินกิจกรรมดีเด่น จำนวน 281 ชมรม จาก 75 จังหวัด นอกจากนี้ จากการรายงานสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ.2551 ระบุว่า มีจำนวนเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ 19,473 ชมรม โดยชมรมเหล่านี้ ได้มีผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นประธาน และคณะกรรมการเพื่อบริหารชมรม ชมรมละไม่น้อยกว่า 10 คน จึงประมาณว่า มีผู้สูงอายุที่ทำหน้าที่บริหารระดับภูมิภาค และท้องถิ่นจำนวน 194,730 คน ซึ่งนับว่า ผู้สูงอายุได้พัฒนาและใช้ศักยภาพของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวมเป็นอย่างมาก

2) ศักยภาพผู้สูงอายุด้านการมีส่วนร่วมทางสังคม

ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมทางสังคม ในลักษณะของกิจกรรมที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ริเริ่ม หรือ เข้าร่วมการใช้ความรู้และการเผยแพร่ความรู้ให้เป็นประโยชน์นั้น สามารถกระทำได้ในหลากหลาย ลักษณะตั้งแต่การใช้ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ การเป็นราชบัณฑิต ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง และได้แสดงความสามารถในการปฏิบัติงาน จนมีชื่อเสียงเกียรติคุณเป็นที่ประจักษ์ ในวิชาการศิลปะหรือวิชาชีพนั้น จนได้รับการคัดเลือกให้เป็นราชบัณฑิต ในปี พ.ศ.2551 มีผู้สูงอายุที่เป็นราชบัณฑิต จำนวน 85 คน ในสาขาวิชาต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุได้มีบทบาท และใช้ศักยภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ให้เกิดประโยชน์ ด้านการศึกษาของประเทศดังปรากฏในตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นราชบัณฑิตจำแนกตามสาขาวิชา

สาขา	จำนวน
1. ปรัชญา	7 คน
2. สังคมศาสตร์	17 คน
3. วิทยาศาสตร์กายภาพ	11 คน
4. วิทยาศาสตร์ชีวภาพ	5 คน
5. วิทยาศาสตร์ประยุกต์	10 คน
6. วิทยาศาสตร์สุขภาพ	15 คน
7. วรรณศิลป์	11 คน
8. สถาปัตยกรรมศิลป์	4 คน
9. จิตรศิลป์	5 คน
รวม	85 คน

ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2551

3) ศักยภาพผู้สูงอายุด้านการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา

การอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุได้ปรากฏตามโครงการของหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

(1) วุฒิสภาธนาคารสมอง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีฐานะเป็นหน่วยทะเบียนกลางธนาคารสมอง มีหน้าที่รวบรวมข้อมูลจัดทำบัญชี หรือทำเนียบผู้ทรงคุณวุฒิจำแนก

เป็นรายสาขา ให้ตรงตามความต้องการในการพัฒนาประเทศปี พ.ศ.2551 มีผู้เกษียณอายุจากภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนผู้ทรงภูมิปัญญา (ท้องถิ่น) แสดงความจำนงสมัครเป็นวุฒิสมาชิกจำนวน 3,236 คน สศช.ได้บันทึกข้อมูลประวัติวุฒิสมาชิก โดยจำแนกตามประสบการณ์ความเชี่ยวชาญและความสนใจ ที่จะให้ความช่วยเหลือสาขาการพัฒนาต่างๆ รวม 9 ด้าน ได้แก่ ด้านการเกษตร ด้านการศึกษา ด้านพัฒนาสังคมท้องถิ่น ชุมชน ด้านการแพทย์และสาธารณสุข ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการปกครองการเมือง กฎหมาย ด้านบริหารจัดการและบริหารธุรกิจ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านศิลปวัฒนธรรมและศาสนา บทบาทวุฒิสมาชิกที่สำคัญได้แก่ การเป็นวิทยากร การเป็นที่ปรึกษาในโครงการทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงภาคประชาชน เป็นคณะทำงานเป็นผู้ประเมินภายนอก เพื่อประเมินคุณภาพโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ การรับบทบาทเป็นผู้รณรงค์เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาต่างๆ เป็นผู้พิพากษาสมทบเป็นกรรมการและประธานกรรมการการเลือกตั้งในพื้นที่เขตการเลือกตั้ง

(2) โครงการคลังปัญญาผู้สูงอายุ

ในภาคชนบทมีผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาด้านต่างๆ อาทิ การพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการชุมชน เกษตรกรรม งานอาชีพ ศิลปหัตถกรรมงานประดิษฐ์ ด้านศาสนา วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนนวัตกรรมจากภูมิปัญญาอื่นๆ ที่ผู้สูงอายุได้คิดค้น หรือประมวลทักษะชีวิตขึ้นจากสภาพแวดล้อมเป็นจำนวนมาก สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ มีภารกิจด้านการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนสถานภาพบทบาท และกิจกรรมของผู้สูงอายุ โดยรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาต่างๆ เป็นทะเบียนกลางของตำบล อำเภอ และจังหวัดเพื่อเป็นคลังปัญญาผู้สูงอายุซึ่งจะนำไปสู่การถ่ายทอดแก่ชุมชน ภูมิปัญญาจะไม่สูญหาย สามารถอนุรักษ์ศิลปะความชำนาญ พื้นฟูความรู้สืบต่อยังคนรุ่นต่อไปไม่สิ้นสุด ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจชุมชนจะได้รับประโยชน์ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาสังคม สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ ผลการดำเนินงาน ผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในสาขาความรู้ต่างๆ พร้อมมีจิตอาสาสมัครช่วยพัฒนาสังคม โดยขึ้นทะเบียนถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชุมชน 13 จังหวัดเป็นหญิง 1,279 คน เป็นชาย 3,811 คน รวมทั้งสิ้น 5,090 คน ใน 22 สาขาองค์ความรู้เกิดกลุ่มเรียนรู้ภูมิปัญญา จำนวน 194 โครงการ และจัดระบบไว้ในฐานข้อมูล wisdom.opp.go.th

4) การได้รับการยกย่องเชิดชูจากสังคม

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ วันผู้สูงอายุแห่งชาติได้มีการสรรหาผู้สูงอายุที่เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม โดยผู้สูงอายุท่านนั้นต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดมั่นและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีการดำเนินชีวิตในวัยสูงอายุที่เป็น

แบบอย่างที่ดี ในเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกายของตนเอง สนใจใฝ่เรียนรู้อยู่เป็นนิจวางตัวอยู่ในครอบครัวและสังคมโดยธรรม และปฏิบัติหน้าที่เป็นประโยชน์ เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมและเป็นตัวอย่างแก่สาธารณชนได้ ซึ่งในปี 2552 ผู้ที่ได้รับการประกาศยกย่องให้เป็นผู้สูงอายุแห่งชาติ คือ ศาสตราจารย์ท่าน ผู้หญิง พูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา อายุ 99 ปี เป็นผู้ที่ดำรงตน และดำเนินชีวิตตามหลักสัจปฐิธรรม เป็นนักบริหารการศึกษา นักวิชาการที่มีความคิดริเริ่มเป็นผู้ก่อตั้งคณะครุศาสตร์ เป็นคณบดีหญิงคนแรกของคณะครุศาสตร์ อุทิศตนตามอุดมคติของครูฐานิยธรรม ทุ่มเทพพัฒนา เป็นต้นแบบของนักบริหารการศึกษา มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ชัด ทั้งในระดับชาติและนานาชาติมายาวนาน

การส่งเสริม ยกย่องเชิดชูเกียรติคุณผู้สูงอายุ หรือผู้สูงอายุที่ได้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ถือได้ว่าเป็นการให้เกียรติ และเพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้สูงอายุและอนุชนรุ่นหลัง โดยผู้สูงอายุที่ได้รับรางวัลแมกไซไซประจำปี พ.ศ.2551 คือ รศ.นายแพทย์ เทอดชัย ชีวะเกตุ วัย 68 ปี เลขานุการมูลนิธิขาเทียม ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จากผลงานแขนขาเทียมราคาถูก เป็นหนึ่งในผู้ได้รับรางวัลอันทรงเกียรติ สาขาบริการรัฐกิจ จากความพยายามอุทิศตนเพื่อจัดหาแขนเทียมขาเทียม ที่ราคาไม่แพง สามารถใช้งานได้ และสะดวกสบายแก่ผู้พิการที่ยากจนในประเทศไทย ซึ่งนับว่าเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพคนหนึ่งเช่นกัน

5) คุณค่าและศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน

มุมมองต่อผู้สูงอายุในชุมชนที่มองว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้อาวุโสที่มีคุณค่าของครอบครัว และชุมชนเป็นคลังปัญญาที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาในกิจกรรมต่างๆ ถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ให้กับคนรุ่นหลัง อย่างเช่นในกรณีของ ครูชบ ยอดแก้ว ซึ่งปัจจุบันอายุ 75 ปีเป็นผู้สูงอายุที่มีความมุ่งมั่นว่า จะทำอย่างไรที่จะทำให้คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในภาคเกษตรและคนยากจน ที่ไม่มีโอกาสได้รับสวัสดิการจากราชการ หรือประกันสังคมได้มีสวัสดิการ และบำนาญเมื่ออายุ 60 ปีขึ้นไป จึงได้เริ่มส่งเสริมให้คนทุกช่วงวัย ได้ร่วมกันลดรายจ่ายวันละบาท เพื่อจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับตำบล จากปี พ.ศ.2548 จนถึงปี พ.ศ.2552 ได้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล ในจังหวัดสงขลาไปแล้ว 131 ตำบล/เทศบาล จากจำนวนตำบล/เทศบาลทั้งหมด 140 แห่ง สมาชิกกองทุนรวมกันถึง 109,414 ราย เงินกองทุนรวม 52 ล้านบาท ซึ่งการมีกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับตำบล และการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัด ที่มีการประชุมพบปะกันทุกวันที่ 16 ของเดือน เป็นผลงานที่มาจากคณะทำงานสวัสดิการ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนคณะทำงานทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุจะสั่งสมและมากไป ด้วยประสบการณ์ ภูมิปัญญา ความรู้ดั้งเดิมแต่มาได้ถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวาง

ทั้งตนเองและสังคม จนเมื่อได้มีการทำงานไประยะหนึ่ง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ พร้อมกับการปลูกจิตสำนึกในการทำงานเพื่อส่วนรวมจะพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุจะมีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น เป็นลำดับอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดการดำเนินงานของกลุ่ม และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน เกิดความภูมิใจที่ได้ทำงานและเป็นที่ยอมรับ และเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุจากคนในชุมชน เป็นอีกทางหนึ่งซึ่งทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุข ความภูมิใจและเต็มใจที่จะทำงานเพื่อกลุ่มและส่วนรวมมากขึ้น (ภากร กังวานพงศ์และคณะ, 2546)

2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยพบว่า มีงานวิจัยหลายชิ้นที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการจัดการขยะ

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการขยะ สามารถทำให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้านการจัดการขยะมากขึ้นในระดับหนึ่ง เนื่องจากที่ผ่านมาไม่ได้ตรวจสอบความต้องการ หรือศึกษาประเด็นปัญหาที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งผลจากการวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต (ฉีรวรรณ ศรีแสง, 2552) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปริมาณ และใช้กลุ่มประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 612 คนที่เข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอยอินทรีย์ทำการหากลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมกระบวนการวิจัยที่ทำให้พบว่า การพัฒนาหรือการแก้ปัญหาต้องมาจากความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาทุก ๆ กลุ่มเป็นสำคัญ และกระบวนการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงได้ในอนาคต ดังการศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด (ไพจิตร วสันตเสนานนท์ และคณะ, 2548) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งศึกษาในชุมชนเมืองบัว หมู่ที่ 1 2 5 6 10 และ 11 กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียน โรงเรียนเมืองบัววิทยาคาร อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น คณะครูอาจารย์ กรรมการสถานศึกษา แม่ค้าในตลาดสด ร้านค้าในชุมชนและประชาชนได้พบว่า ศูนย์กลางของการวางแผนแก้ปัญหาในการจัดการขยะเน้นที่ประชาชนเป็นอันดับแรก เพราะขยะที่เกิดขึ้นใน

ชุมชนเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ การจะผลักดันภารกิจให้ใครคนใดคนหนึ่งรับผิดชอบ ในการจัดการ เป็นเรื่องยากดังนั้นทุกคนในชุมชน จึงควรมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา และมีกระบวนการ ทำงานโดยการมีส่วนร่วมดังนี้

- 1) จัดเวทีประชาคมหมู่บ้านศึกษาปัญหาความจำเป็นและผลกระทบจากปัญหา
- 2) กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อแก้ปัญหา/อบรมสัมมนา (ให้ความรู้ความเข้าใจ)
- 3) จัดตั้งคณะทำงาน ทีมงานศึกษาสภาพปัญหา
- 4) ศึกษาปัญหาและนำเสนอปัญหา มีเวทีระดมความคิดเห็นหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน
- 5) ศึกษารูปแบบการแก้ปัญหาจากแหล่งที่มีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ได้ประสบผลสำเร็จ
- 6) จัดเวทีสรุปแนวคิดที่ได้จากการศึกษาดูงาน มากำหนดแนวทางการแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสมในชุมชนของตนเอง
- 7) ทุกภาคส่วนร่วมกันปฏิบัติตามแผน ร่วมร่วมตรวจสอบปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นแล้ว นำมาวิเคราะห์หาทางแก้ไขร่วมกัน

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้เฉพาะเจาะจงลงไปจัดการศึกษา บทบาทสตรี ในการจัดการขยะในครัวเรือน : กรณีศึกษาในพื้นที่เขตสุขาภิบาล อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ (สุริรัตน์ มหาสิงห์, 2542) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ แม่บ้านอายุ 15 ปี ขึ้นไปที่แต่งงานอยู่กินกับสามี และอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตสุขาภิบาลบ้านหลวง จำนวน 350 คน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ควรมีการศึกษาแนวทางการเป็นไปได้ หรือรูปแบบการจัดการขยะขององค์กรท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญในการลดปริมาณขยะ เพื่อหาแนวทางในการจัดการที่เป็นรูปธรรม เนื่องจากในปัจจุบัน เริ่มมีปัญหการจัดการขยะในองค์กรท้องถิ่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาผลกระทบต่อประชาชน ปัญหาขาดพื้นที่ในการกำจัด และปัญหาผลประโยชน์ ซึ่งที่ผ่านมาแต่ละองค์กรท้องถิ่นมักให้ความสำคัญในเทคโนโลยี ที่จะนำมากำจัด การลงทุนในการขนหรือการจัดเก็บ โดยยังไม่ค่อยมี องค์กรชุมชนใด คำนึงถึงความพยายามในการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการลดปริมาณขยะ ซึ่ง หากมีการศึกษาที่ได้รูปแบบที่เหมาะสม และเป็นไปได้อาจจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติของท้องถิ่น ต่างๆ ต่อไป นอกจากนี้ พงศธร คำใจหนัก (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างมีส่วนร่วม ของชุมชนเมืองลำพูน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ร่วมกับการศึกษาวิจัยเชิง คุณภาพและใช้ชุมชนย่อยในเมืองลำพูนทั้ง 15 ชุมชนมาทำการศึกษาโดยประกอบด้วยผู้นำชุมชน คณะกรรมการและครัวเรือนในชุมชนตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน ได้มีข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้เกิด ประโยชน์ และเหมาะสมกับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น มีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ภาครัฐควรส่งเสริมให้ชุมชนรับรู้ถึงบทบาท และความสำคัญของตนเองในการเป็นผู้นำ การพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยตัวเอง โดยอาศัยพื้นฐานจากความสำเร็จของชุมชนเป็นสิ่งสนับสนุนรัฐ อาจส่งเสริมโดยสนับสนุนนักวิชาการ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงาน หรือผู้เกี่ยวข้องมาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือชุมชนในระยะเริ่มต้น เพื่อให้ชุมชนเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อไป

2) การถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีในการจัดการสิ่งแวดล้อม จากภาครัฐไปสู่ชุมชน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรจากผู้สูงอายุ หรือผู้มีความรู้สู่รุ่น ลูกหลาน เพื่อคงไว้ซึ่งมรดกทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ควรได้รับการส่งเสริมจาก ภาครัฐ อาจทำโดยการจัดฝึกอบรมให้ชุมชน เพราะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาของชุมชน เพื่อให้เกิดการปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และให้มีการปรับ ความรู้ดั้งเดิมเข้าหากัน เพื่อนำไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ในการศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาขยะโดยการผลิต อินทรีย์สารเพื่อการเกษตร ทัศนศึกษา บ้านข้าวแระ ตำบลบ้านคู้ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย (สัมพันธ ์ มาไกล และคณะ, 2546) ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือ ประชากรในเขตพื้นที่ หมู่บ้านข้าวแระ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านคู้ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ทำการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้สรุปบทเรียนสำคัญของการใช้แนวคิด ในการพัฒนาแบบองค์รวมที่เห็นว่าปัญหาทุกอย่างใน ชุมชนมีความเกี่ยวพันกัน จึงต้องใช้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ให้เกิดความตระหนักของปัญหา การจูงใจให้คนเข้ามาเกี่ยวข้องกับขยะและการพัฒนา กลุ่ม เพื่อใช้ กระบวนการกลุ่มในการแก้ปัญหา เป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก ต้องอาศัยการสร้างแรงจูงใจ และ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างทีมวิจัยที่เลี้ยงกับสมาชิกกลุ่มอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด การจำกัด บทบาทของทีมวิจัยที่เลี้ยง จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้แสดงออกถึงความคิด ตัดสินใจและลงมือ กระทำด้วยตัวของเขาเอง การอดทน รอคอย การให้เกียรติแก่สมาชิกกลุ่ม การยอมรับความแตกต่าง ระหว่างบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามทีมวิจัยที่เลี้ยง ต้องคอยอยู่ใกล้ชิดให้คำปรึกษา ช่วยเหลือในยามที่กลุ่มต้องการ และการเสริมสร้างความรู้ความสามารถของสมาชิกผ่าน กระบวนการฝึกอบรม เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่เสริมสร้างศักยภาพที่ดี ที่จะสามารถขับเคลื่อนการ ทำงานในชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนจาก การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือน ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ในตำบลบ้าน กลาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (ถนอมจิต กัณหาสูตร, 2548) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นหัวหน้า ครัวเรือนใน 12 หมู่บ้านของชุมชนตำบลบ้านกลาง โดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าปัจจัยที่มี ผลต่อระดับการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ภูมิฐานะ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ใน

ชุมชน ตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ทางสังคมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาล ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (ศเนติ พาจรทิศ, 2547) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเป้าหมายซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบาย ของเขตพื้นที่เทศบาลและพื้นที่ติดต่อ และกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปที่อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลแม่สาย โดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัวต่อเดือน และอาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย นอกจากนี้ประชาชนที่มีอาชีพที่แตกต่าง มีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยที่ต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมาก ก็จะมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ มากกว่าประชาชนที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี (สมสมาน อาษารัฐ, 2548) โดยมีประชากรที่ศึกษาคือ หัวหน้าครอบครัวที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตตำบลธาตุทอง และศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ

ทั้งนี้ มีผลการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยชุมชนคอนกรีต อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (คชนม์ บุญชูวิทย์, 2548) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มประชากรคือ หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลคอนกรีต อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย คือ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ และส่วนที่เกี่ยวข้องแต่แตกต่างจากการศึกษาอื่นๆ คือ อิทธิพลของการเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยชุมชนตำบลคอนกรีต พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับข่าวสารเรื่องการจัดการมูลฝอย จากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด แต่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการชุมชนน้อยกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์ หมู่บ้านจึงมีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดการมูลฝอย นอกจากนั้น ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุน ด้านการจัดการมูลฝอยเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ รณรงค์เรื่องการจัดการมูลฝอย และติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ภายในชุมชน

นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองลำพูนที่ พงศธร คำใจหนัก (2545) ทำการศึกษาพบว่า สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมที่ต่างกันไม่มีความแตกต่างกันในระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่การได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และในการศึกษาโครงการวิจัย การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านนาบอน หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง (ปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ, 2551) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีกลุ่มตัวอย่างคือ

ผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชน แม่บ้านและกลุ่มอาชีพ บ้านนาบอน พบว่าการเรียนรู้ของประชาชน บ้านนาบอน ที่มีความต้องการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการศึกษาวิจัย ส่งผลให้ชุมชนมีพลังและความเชื่อมั่น ต่อการคลี่คลายหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน ให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่

1. ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งโดยนำปัญหาในพื้นที่ซึ่งเป็นปัญหาร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นประเด็นการศึกษาวิจัย
2. ประชาชนเป็นเจ้าของเรื่องผ่านการเรียนรู้ด้วยกระบวนการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
3. ผู้วิจัยใช้ความคุ้นเคยจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนเป็นเครื่องมือ ให้เกิดการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมของผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2551) มีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีขนาดสมาชิก 200 คน ขึ้นไปที่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ โดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าการจะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพ ภูมิปัญญา/ความสามารถของตน เพื่อทำประโยชน์ให้สังคมนั้น องค์ประกอบที่สำคัญคือการเสริมสร้างโอกาส และช่องทาง ให้ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม/ชมรม/องค์กร/ศูนย์บริการผู้สูงอายุ เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นการได้ทราบถึงความต้องการ การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ตั้งแต่กระบวนการ/ขั้นตอนที่ผู้สูงอายุต้องการมีส่วนร่วม รูปแบบ และลักษณะการมีส่วนร่วม รวมทั้งประเภทกิจกรรมพัฒนาสังคม ที่ผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมแล้ว จะทำให้หน่วยงาน หรือองค์กรด้านผู้สูงอายุ สามารถจัดกิจกรรมและบริการที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุให้มากที่สุด ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจว่า ตนเองยังมีคุณค่าสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคม โดยไม่เป็นภาระแก่ลูกหลาน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุข จากการศึกษาเรื่อง สร้างเสริมความเข้มแข็งกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน (ภากร กังวานพงศ์ และคณะ, 2546) ในพื้นที่ของหมู่บ้านทุ่งแพม หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ขุม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมไว้ว่า ทางกลุ่มผู้สูงอายุรู้สึกพึงพอใจ ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่กลุ่มได้ดำเนินการ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสร้างความสุข ทั้งทางร่างกาย และจิตใจและความภาคภูมิใจที่ได้รับจากการทำงาน และกิจกรรมต่างๆ จะเป็นแนวทางในการ

ทำงานที่ถูกต้องและเกิดความยั่งยืนของกลุ่มต่อไป โดยผู้วิจัยได้เสนอแนะในเรื่องของการทำงานกับกลุ่มผู้สูงอายุ ดังนี้คือ

1. หน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มและได้ทำงานอย่างต่อเนื่อง ควรมีเจ้าหน้าที่หรือพี่เลี้ยงคอยกระตุ้น และให้ความช่วยเหลือในเรื่องการประสานงาน กระตุ้นกระบวนการกลุ่ม และกระบวนการความคิดอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

2. ควรมีการกระตุ้น หรือมีการส่งเสริมกิจกรรมที่ชัดเจน เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือทำกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมให้มากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยเน้นเรื่องของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้สูงอายุไปสู่กลุ่มเยาวชน เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ไม่ให้สูญหาย

จากการศึกษาเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย (ลัดดา สุทนต์, 2551) โดยประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 45 ชมรม พบว่าชมรมผู้สูงอายุ มีภูมิปัญญาในสาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับมาก ด้านความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุพบว่า มีความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ด้านการจัดการองค์ความรู้ ด้านระบบการเรียนรู้ และด้านการส่งเสริมศักยภาพ และมีส่วนร่วม ในการจัดทำกิจกรรมผู้สูงอายุ ต้องการให้ชมรมผู้สูงอายุส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ในการทำกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา และจากการศึกษาเรื่อง ผู้สูงอายุในประเทศไทย รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2545) ซึ่งเป็นการทบทวนงานวิจัยแบบบูรณาการ โดยครอบคลุมทั้งด้านประชากรศาสตร์ สังคมศาสตร์ (ครอบครัว-ผู้ดูแล-ชุมชน) สุขภาพ เศรษฐศาสตร์ ระบบสวัสดิการ-บริการ และแนวคิดด้านการวิจัยได้ให้ข้อสรุปว่า ผู้สูงอายุสมควรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ผู้สูงอายุเป็นบุคคล ที่มีคุณค่าและยังสามารถยังประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นในระดับครอบครัว ชุมชน หรือแม้แต่มติระดับประเทศ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีกระบวนการส่งเสริมและพัฒนา ให้ผู้สูงอายุสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม และกำจัดทัศนคติว่าประชากรผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพา และเป็นภาระของสังคม

ในด้านการศึกษาเรื่อง ปัจจัยเกื้อหนุนและสุขภาวะที่ผู้สูงอายุได้รับจากการเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร (ไตรรัตน์ ทองสัมฤทธิ์, 2548) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

แบบเฉพาะเจาะจง จากสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครผู้สูงอายุที่ได้ร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 1 ปี ในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำงานอาสาสมัครได้ มีปัจจัยเกื้อหนุนหลักอยู่ ได้แก่ ปัจจัยลักษณะทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสุขภาพ ซึ่งปัจจัยด้านสุขภาพและปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมทำงานของอาสาสมัครผู้สูงอายุ ส่วนบทบาทสำคัญที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมทำงานมีอยู่ 3 บทบาทหลักคือ บทบาทด้านการเยี่ยมเยียนดูแลและให้ความช่วยเหลือ บทบาทด้านการให้บริการและ บทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญา ส่วนการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของ ชมรมผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร (ลักษณะ ตรีรารักษ์, 2547) ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปริมาณในกลุ่ม ตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุซึ่งเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในชุมชนของกรุงเทพมหานคร จำนวน 385 คน พบว่าการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ในด้านการวางแผน ดำเนินกิจกรรม ในด้านการปฏิบัติงาน และสนับสนุนการปฏิบัติงานตลอดทั้งในด้านการติดตามผล ในระดับปานกลางถึงระดับมาก ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชมรมผู้สูงอายุได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพเดิม รายได้ต่อเดือน สุขภาพ และปัจจัยด้านความเป็นอยู่ คือการดำเนินชีวิตในครอบครัว พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสาร การดำเนินชีวิตในสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดอ่างทอง (ปราณี อิ่มสมบัติ, 2546) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ที่มีกลุ่มตัวอย่างคือผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีขนาดสมาชิก 200 คน ขึ้นไปที่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ได้แก่ ภาวะความรับผิดชอบในปัจจุบัน ภาวะสุขภาพ ส่วนรายได้ ระดับการศึกษา และการได้รับสนับสนุนทางสังคม โดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.05, 0.001, 0.01$ และ 0.001) และ มีการศึกษาในกรณีศึกษาลักษณะคือ การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (อัจฉรี หังสสุต, 2549) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยมีประชากรในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประกอบด้วย เพศ การศึกษา อาชีพในปัจจุบัน รายได้ ที่สนใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคม ลักษณะของครอบครัวและความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของ

ผู้สูงอายุ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร (สถิตพงษ์ มั่นกล้า, 2553) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุจำนวน 500 คน ซึ่งได้จากการจับสลากหมายเลขสมาชิกของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ของผู้สูงอายุได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ประจำในปัจจุบัน และรายจ่าย ส่วนปัจจัยภาวะสุขภาพ คือ ภาวะสุขภาพจิต จะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ และปัจจัยด้านครอบครัว คือ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ของครอบครัว ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษาเรื่องข้อเท็จจริง และทัศนคติการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทศบาลเมืองนครราชสีมา (จุฑาทิพ อภิรมย์, 2536) โดยมีวิธีการศึกษาในลักษณะของการศึกษาเชิงสำรวจ ซึ่งประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเทศบาลเมืองนครราชสีมา ได้แก่ ชุมชนราชนิกุล 2 ชุมชนสุทธิจินดา ชุมชนเกษตรสามัคคี 1 ชุมชนบุษมา และชุมชนบ้านสก จำนวน 197 คน พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม แต่จะเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของตนเองเสียมากกว่า เนื่องจากผู้สูงอายุเหล่านี้มีความผูกพันกับชุมชนของตนเองมานาน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อกิจกรรมทางสังคมในเชิงบวก ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม ที่มีประโยชน์ต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อสังคม ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความภูมิใจในชีวิตบั้นปลายว่า ยังมีค่าต่อบุตรหลาน ครอบครัว และคนอื่นในสังคม และยังเห็นว่าการช่วยเหลือชุมชน สังคมเป็นสิ่งที่ดี และยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือถ้ามีโอกาส

ทั้งนี้ จึงสามารถสรุปบทเรียน การดำเนินงานพัฒนาผู้สูงอายุได้ว่า กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดกระบวนการคิด การทำงานอย่างมีระบบ และเกิดประสบการณ์ที่สามารถนำไปพัฒนาผู้สูงอายุต่อไป และทำให้เห็นชัดเจนว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพสามารถทำกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งทำให้บทบาทผู้สูงอายุเปลี่ยนไป จากผู้ที่คอยรับการช่วยเหลือมาเป็นผู้กระทำ และเป็นการดึงศักยภาพที่มีอยู่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และชุมชน บทเรียนที่สำคัญคือ การทำกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุ ควรเป็นกระบวนการผสมผสานระหว่างกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ และกิจกรรมของชุมชน ส่งเสริมให้มีกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม โดยดึงกลุ่มองค์กรชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ประสานงานกับองค์กรชุมชน และเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยเหลือ ส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมที่หลากหลาย และทำอย่างต่อเนื่อง และควรสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่ ตลอดจนควรมีการพัฒนาผู้นำกลุ่ม เพื่อทดแทนผู้นำรุ่นเก่า และสืบทอดแนวทางต่อไป เพื่อให้กลุ่มเกิดการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นผลการศึกษาของ ภิรมย์ จงคำอาจ (2545) จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนา

ศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในชนบทภาคเหนือ มีกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้นำและสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม. กลุ่มแม่บ้าน อบต. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 ประเด็น พบว่าการแก้ไขปัญหายยะ คือ การบูรณาการการมีส่วนร่วมเข้ากับการจัดการขยะ ในขณะเดียวกันผู้วิจัยสนใจในศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการเข้ากับการมีส่วนร่วม โดยเนื้อหาจากการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และออกแบบกิจกรรม เพื่อให้การหาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วม เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังจะกล่าวถึงในวิธีดำเนินการวิจัยต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เข้าด้วยกัน โดยมีวิธีการและรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

- 3.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 พื้นที่ศึกษา

การเลือกพื้นที่ศึกษาผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ของ ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) โดยพิจารณาจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) ความพร้อมของหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม

- 2) ศักยภาพของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ ซึ่งเห็นได้จาก มีชมรมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ โดยได้รับรางวัลการบริหารจัดการคุณภาพ ด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ Health promotion management quality award (HPMQA) จากศูนย์อนามัยเขต 11 จังหวัดนครศรีธรรมราชใน ปี พ.ศ. 2552 มีนวัตกรรมคลินิกผู้สูงอายุ ซึ่งได้บูรณาการแนวคิดของงานคุณภาพโรงพยาบาล กับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ และร่วมนำเสนอผลงานในการประชุมเพื่อพัฒนางานคลินิกผู้สูงอายุ โดยสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุกรมการแพทย์ทั้ง 4 ภาค ในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้เป็นแหล่งศึกษาคูงาน ผู้สูงอายุด้านอาสาสมัครดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โครงการ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และร่วมนำเสนอผลงาน ในการประชุมวิชาการประจำปี พ.ศ. 2553

- 3) จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบการจัดการขยะ ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน คุณธงชัย ลูกรักษ์ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลท่าขนอน และคุณธนศักดิ์ หอมแดง (22 ธันวาคม 2552) ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วน

ตำบลท่าขนอน ทำให้ได้รับทราบ ข้อมูลการเกิดขยะของตำบลท่าขนอน ว่ามีปริมาณการเกิดขยะถึง 4.84 ตัน/วัน ส่วนการจัดเก็บทำได้เพียงวันละ 1 ตัน/วัน เท่านั้น จากการเก็บขนของเทศบาล ขยะส่วนที่เหลือจึงเป็นประเด็นปัญหาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญ และให้การสนับสนุนในการจัดการขยะ โดยการคัดแยก เนื่องด้วยค่านึงถึงผลจากการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง จะทำให้ปริมาณขยะที่นำไปกำจัดมีปริมาณที่ลดน้อยลงไปด้วย

3.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป และอาศัยอยู่ในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 921 คน

2) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน จำนวน 921 คน คำนวณโดยใช้สูตรของยามานะ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนประชากรที่แน่นอนที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ดังนี้ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปริดาสุทธิ, 2549)

$$\text{จากสูตร } n = \frac{N}{(1+Ne^2)}$$

โดยที่ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง ในที่นี้ กำหนดให้เท่ากับ 0.05

$$\text{แทนค่าในสูตร } n = \frac{921}{(1+921(0.05)^2)}$$

$$= 279$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม คือ 279 คน ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling) โดยเป็นการกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง จากประชากรเป้าหมายที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่ต้องการ ผู้วิจัยจึงได้ใช้การประชุมของชมรมผู้สูงอายุ ที่มีการทำกิจกรรม

ในวันศุกร์ทุกสิ้นเดือน เป็นสถานที่ในการเก็บข้อมูล เนื่องจากมีคุณสมบัติครบถ้วน และมีจำนวนเพียงพอที่ต้องการศึกษา แต่เนื่องจากการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ไม่เอื้ออำนวยให้การสุ่มตัวอย่างเป็นไปตามที่กำหนดได้ ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญในขั้นตอนต่อไป โดยเข้าไปทำการเก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุ ในช่วงเวลาพักจากการเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจริง จึงมีความแตกต่างกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้เดิมบ้างเล็กน้อย รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 การคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม

หมู่ที่	จำนวนผู้สูงอายุ	ร้อยละของผู้สูงอายุ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บจริง
1	160	17.37	48.46	49	61
2	53	5.75	16.04	16	15
3	60	6.51	18.16	18	18
4	35	3.80	10.60	11	8
5	70	7.60	21.20	21	19
6	47	5.10	14.23	14	10
7	57	6.19	17.27	17	15
8	50	5.43	15.15	15	12
9	64	6.95	19.39	19	15
10	85	9.23	25.75	26	30
11	37	4.02	11.22	11	14
12	55	5.97	16.66	17	13
13	52	5.65	15.76	16	20
14	42	4.56	12.72	13	15
15	54	5.86	16.35	16	14
รวม	921	100	279	279	279

ที่มา : จากการคำนวณโดยใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1973) และการเปรียบเทียบอัตราร้อยละ

(2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) เนื่องจากเป็นกระบวนการสำคัญ ในการค้นหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดย การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และสรุปผลการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงต้อง ทำการเลือก ทั้งองค์ประกอบกรส่วนท้องถิ่น ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ จัดการขยะอย่างครบถ้วน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คือ แกนนำผู้สูงอายุหมู่บ้านละ 1 คน ผู้นำ ชุมชนหมู่บ้านละ 1 คน และผู้รับผิดชอบการจัดการขยะชุมชนละ 1 คน

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ใช้วิธีการเข้าร่วมแบบสมัครใจแต่ไม่น้อย กว่า 279 คน

3.2. เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ก่อนนำไปใช้จริง โดยมี รายละเอียดดังนี้

(1) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ใช้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ทั้งข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ และข้อมูลวิธีการ จัดการขยะของผู้สูงอายุในปัจจุบัน ว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปทดสอบกับกลุ่มผู้สูงอายุที่ มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะนำไปเก็บข้อมูลจริง คือชมรมผู้สูงอายุ ตำบลน้ำหัก อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 ชุด ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2553 เมื่อนำ แบบสอบถามมาวิเคราะห์ พบว่า ต้องมีการปรับปรุงในส่วนของการใช้คำในบางคำ ที่ไม่สามารถสื่อ ให้ผู้สูงอายุเข้าใจได้ อย่างเช่น ขยะอันตราย ขยะที่ย่อยสลายได้ ซึ่งปรับปรุงโดยการใส่ตัวอย่างของ ขยะประเภทนั้น ๆ ให้ผู้สูงอายุเข้าใจได้ง่ายขึ้น และผู้วิจัยได้เริ่มนำไปเก็บข้อมูลจริงในวันที่ 27 พฤษภาคม 2553 และวันที่ 24 มิถุนายน 2553 ข้อมูลที่ได้ จะนำไปใช้ในการหาแนวทางส่งเสริมการ มีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุต่อไป

ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถาม (ภาคผนวก ก) โดยปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ของ นฤดี บุญชุม (2548) เรื่องแนวทางการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย

ชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนปรักตัก เทศบาลตำบลปรัก อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลาและ วิทยานิพนธ์ของ ปิยภัทร สายนรา (2552) เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดพระธาตุหนองบัว 1 เทศบาลนครอุบลราชธานี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ศึกษา เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยเนื้อหาของแบบสอบถามทั้งหมดมี 6 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ จำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามลักษณะปลายปิดและปลายเปิดรวมกัน แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

- (1) ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
- (2) ข้อมูลด้านครัวเรือน ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะการอยู่อาศัยของครัวเรือน
- (3) ข้อมูลด้านสุขภาพ ได้แก่ ปัญหาสุขภาพมีผลการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชนหรือไม่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของขยะ จำนวน 9 ข้อ เป็นคำถามลักษณะปลายปิดและปลายเปิดรวมกัน และให้เลือกตอบตามแบบ ลิเคอร์ท (Likert scale) เป็นมาตราส่วนประมาณค่ามี 5 ระดับคะแนนดังนี้

	ข้อความลักษณะเป็นบวก	ข้อความลักษณะเป็นลบ
มากที่สุด	ได้ 5 คะแนน	ได้ 1 คะแนน
มาก	ได้ 4 คะแนน	ได้ 2 คะแนน
ปานกลาง	ได้ 3 คะแนน	ได้ 3 คะแนน
น้อย	ได้ 2 คะแนน	ได้ 4 คะแนน
น้อยที่สุด	ได้ 1 คะแนน	ได้ 5 คะแนน

ส่วนที่ 3 – 6 เป็นข้อคำถามในเรื่องของการจัดการขยะภายในครัวเรือนแบ่งเป็น 4 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการลดปริมาณการผลิตขยะ จำนวน 6 ข้อ
- ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านการคัดแยกเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ จำนวน 6 ข้อ
- ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านการนำขยะมาใช้ประโยชน์ จำนวน 5 ข้อ
- ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านการกำจัดขยะ จำนวน 7 ข้อ

เป็นคำถามลักษณะปลายปิด ให้เลือกตอบตามแบบ Check list เป็นมาตราส่วนประมาณค่ามี 3 ระดับคะแนน ดังนี้

	ข้อความลักษณะเป็นบวก	ข้อความลักษณะเป็นลบ
เกือบทุกครั้ง/ทุกครั้ง	ได้ 3 คะแนน	ได้ 1 คะแนน
นาน ๆ ครั้ง	ได้ 2 คะแนน	ได้ 2 คะแนน
ไม่เคย	ได้ 1 คะแนน	ได้ 3 คะแนน

เกณฑ์การแปลผล จะใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามความถี่ของการปฏิบัติ คือ

1.00 – 1.49	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ไม่เคยปฏิบัติ
1.50 – 2.49	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
2.50 – 3.00	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปฏิบัติเกือบทุกครั้งหรือทุกครั้ง

(2) คุณภาพของเครื่องมือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิง

ปริมาณ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผ่านการทดสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ดังนี้

การทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) เครื่องมือที่สร้างขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ที่ได้รับการตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ ให้ครอบคลุมเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยได้รับการตรวจสอบ และแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องที่ต้องทำการวิจัย จำนวน 3 ท่าน คือ

1. ดร.สมหมาย คชนาม นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ ศูนย์บริหารการพัฒนา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิจัยและสถิติ
2. นางสาวณัฐมน ศิลปะพรหมมาศ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานป้องกันและควบคุมโรค ที่ 11 จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมศาสตร์
3. นายปวิตร ชัยวิสิทธิ์ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานป้องกันและควบคุมโรค ที่ 11 จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

การทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) ได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชาชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด และหาค่าความเชื่อถือได้ โดยใช้วิธีทดสอบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha) ซึ่งมีสูตรดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาสุทธิ, 2549)

$$r_{tt} = \frac{k}{(k-1)} \left[\frac{1 - \sum s_x^2}{s_x^2} \right]$$

โดยที่ r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อถือได้
K	แทน	จำนวนข้อของแบบวัดชุดนั้น
$\sum s_x^2$	แทน	ผลรวมของค่าความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
s_x^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

โดยผลการคำนวณค่าความเชื่อถือได้ ของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 0.75 โดยค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม มีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าเป็นชุดคำถามที่ไม่ต้องปรับปรุง (บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ, 2549) ดังภาคผนวก ข

2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บข้อมูลในด้านพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ สภาพแวดล้อมชุมชน วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพของสมาชิกในชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของชุมชน รวมถึงข้อมูลการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพมีดังนี้

(1) การสนทนากลุ่ม ได้มีการจัดขึ้น 1 ครั้ง

เพื่อรับทราบสภาพการจัดการขยะในปัจจุบันของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งให้ความรู้ในการจัดการขยะที่ถูกต้อง และค้นหาแนวทางในการจัดการขยะที่เหมาะสมจากผู้สูงอายุเอง

(2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้มีการจัดขึ้น 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ และแนวทางที่ได้มาจากระบวนการสนทนากลุ่ม ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุได้รับทราบ ว่ามีแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมอย่างไร

ครั้งที่ 2 เป็นการสาธิตพร้อมลงมือปฏิบัติตามแนวทาง เพื่อเป็นการนำเข้าสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง และปฏิบัติด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

(3) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับและมีบทบาทในการจัดการขยะประกอบด้วย หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบล ท่าขนอน ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการขยะ ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน

(4) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลข่าวสารสำคัญของชุมชนซึ่งได้แก่ พนักงานขับรถเก็บขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลท่าขนอน ผู้นำทางธรรมชาติในการเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชมรมผู้สูงอายุ ประชาชนชมรมผู้สูงอายุ ประชาชนที่มีที่พักอาศัยอยู่ใกล้เคียงกับบริเวณที่ทิ้งขยะ

(5) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตพร้อมกับมีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้านการจัดการมูลฝอย กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้วิธีการสังเกตโดยตรง จากการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ที่ได้มีกิจกรรมขึ้นในวันศุกร์ทุกสิ้นเดือน สังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนด้านกายภาพ

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง วารสาร เอกสารการดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ และของตำบลท่าขนอน รวมถึงจากอินเทอร์เน็ต เพื่อรับทราบถึงข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่จะทำการศึกษา

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนดำเนินการ ขั้นตอนติดตามประเมินผล และขั้นการจัดการความรู้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	ระยะเวลา	วัตถุประสงค์	ลักษณะกิจกรรม
1. ขั้นตอนเตรียมการ 1.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา	ธันวาคม 2552	เพื่อคัดเลือกพื้นที่ศึกษาให้เหมาะสมกับงานวิจัย	เลือกพื้นที่สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ
1.2 การแนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้นำท้องถิ่นอย่างไม่เป็นทางการ	มกราคม - มีนาคม 2553	1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้นำท้องถิ่น 2. มีความสะดวกในการดำเนินงาน	พูดคุยแนะนำตัวในโอกาสที่เอื้ออำนวยแบบไม่เป็นทางการ
1.3 การแนะนำตัวผู้วิจัยกับชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ	มกราคม - มีนาคม 2553	1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน 2. มีความสะดวกในการดำเนินงาน	พูดคุยแนะนำตัวตามสถานที่ต่างๆ เท่าที่มีโอกาส

ตาราง 5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	ระยะเวลา	วัตถุประสงค์	ลักษณะกิจกรรม
2. ขั้นตอนการ 2.1 การเก็บข้อมูลเชิง ปริมาณก่อนเริ่ม กิจกรรมการมีส่วน ร่วม	มีนาคม - มิถุนายน 2553	1. เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานของ ชุมชนทั้งข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลวิธีการจัดการขยะ 2. นำข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูล พื้นฐานในการดำเนิน กิจกรรมการมีส่วนร่วม	1. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถามโดยการ สัมภาษณ์ 2. วิเคราะห์และประมวลผล ข้อมูล
2.2 การศึกษาข้อมูล ขยะและวิธีการจัดการ ขยะของชุมชน	กรกฎาคม - สิงหาคม 2553	นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานใน การดำเนินกิจกรรมการมีส่วน ร่วม	ศึกษาผลที่ได้จาก แบบสอบถาม
2.3 การวางแผนก่อน การดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมของ ผู้สูงอายุ	กันยายน - พฤศจิกายน 2553	เพื่อหาแนวทางในการดำเนิน กิจกรรมให้มีความสอดคล้อง กับวิถีชีวิตของกลุ่มตัวอย่างที่ จะเข้าร่วมทำกิจกรรมการมี ส่วนร่วมในการจัดการขยะ	1. ประชุมเพื่อวางแผนการ ดำเนินงาน 2. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย 3. กำหนดสถานที่ 4. กำหนดช่วงเวลาในการ ดำเนินกิจกรรม 5. กำหนดเนื้อหาและกิจกรรม 6. กำหนดสื่อและวิธีการที่ใช้ การทำกิจกรรม 7. แจกกลุ่มเป้าหมายให้ รับทราบการดำเนินการ
2.4 กิจกรรมการมี ส่วนร่วมของผู้สูงอายุ	ธันวาคม 2553 - มกราคม 2554	1. รับทราบข้อมูลและวิธีการ จัดการขยะของตำบล ท่าขนอน 2. ให้ความรู้เรื่องการจัดการ ขยะที่ถูกต้อง 3. หาแนวทางส่งเสริมการ จัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม ของผู้สูงอายุ	1. ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) 2. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

ตาราง 5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	ระยะเวลา	วัตถุประสงค์	ลักษณะกิจกรรม
		4. ถ่ายทอดความรู้และทำความเข้าใจแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ 5. ปฏิบัติตามแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ	
3. ขั้นติดตามประเมินผลโครงการ/กิจกรรมด้านการจัดการมูลฝอยของผู้สูงอายุในชุมชน	เมษายน - มิถุนายน 2554	1. ประเมินผลการดำเนินงานแนวทางการส่งเสริมที่ใช้ในการจัดการขยะ 2. สรุปผลการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน	1. ประมวลผลจากผลการดำเนินงาน 2. ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group)

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ หลังจากรวบรวมแบบสอบถาม นำมาจัดระเบียบเพื่อนำไปประมวลผลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for window เพื่อหาค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในด้านข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ข้อมูลขยะ และในส่วนของการจัดการขยะ จะใช้การบรรยายสรุปในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive statistics)

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในประเด็นของการศึกษา การค้นหาแนวทางการจัดการขยะ โดยการสนทนากลุ่ม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การถอดบทเรียน การสัมภาษณ์ จะใช้การจดบันทึก แล้วจึงใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการจัดการขยะในปัจจุบัน ของผู้สูงอายุ ตำบลท่าขนอน และเพื่อเสนอแนะแนวทาง การส่งเสริมการจัดการขยะสำหรับผู้สูงอายุ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการศึกษาจากผู้สูงอายุ ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยได้นำเสนอในรูปแบบแผนภูมิประกอบคำบรรยาย โดยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

4.1 วิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลด้านวิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบไปด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะของบ้านที่อยู่อาศัย ปัญหาสุขภาพ โดยสามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 6 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้อมูลส่วนบุคคล		
เพศ		
ชาย	100	35.8
หญิง	179	64.2

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
60-69	161	57.7
70-79	94	33.7
80-89	24	8.6
Mean = 68.82 , S.D.=6.479 , Max = 88, Min = 60		
สถานภาพสมรส		
โสด	2	0.7
สมรส	177	63.4
หม้าย	97	34.8
หย่า	3	1.1
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	30	10.8
ประถมศึกษา	211	75.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	25	9.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	2.9
อนุปริญญา	2	0.7
ปริญญาตรีขึ้นไป	3	1.0
อาชีพ		
ทำสวน ทำนา ทำไร่	184	65.9
รับจ้างทั่วไป	10	3.6
ข้าราชการบำนาญ	5	1.8
ค้าขาย	21	7.5
ทำงานบ้าน	23	8.2
ว่างงาน	36	12.9

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
ต่ำกว่า 3,000	31	11.1
3,001-5,000	58	20.8
5,001-7,000	64	22.9
7,001-10,000	56	20.1
10,001 บาทขึ้นไป	70	25.1
สถานภาพในชุมชน		
กรรมการกลุ่มต่าง ๆ	59	21.1
สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ	153	54.8
อ.ส.ม	3	1.1
ประชาชนทั่วไป	64	22.9
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-3 คน	152	54.5
4-6 คน	109	39.1
7-9 คน	16	5.8
10-12 คน	2	0.6
Mean =3.62 , S.D.= 1.728 , Max =11 , Min =1		
ลักษณะที่อยู่อาศัย		
ในเขตเทศบาล	53	19.0
นอกเขตเทศบาล	226	81.0
ปัญหาสุขภาพ		
มีปัญหาสุขภาพ	45	16.1
ไม่มีปัญหา	234	83.9

จากตาราง 6 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงมากที่สุดคือ ร้อยละ 64.2 เพศชาย ร้อยละ 35.8 ช่วงอายุส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง อยู่ระหว่างช่วงอายุ 60-69 ปี (ร้อยละ 57.7) รองลงมาอยู่ระหว่าง 70-79 ปี (ร้อยละ 33.7) และอยู่ในช่วงอายุ 80-89 ปี น้อยที่สุด (ร้อยละ 8.8) มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 69 ปี ส่วนสถานภาพสมรสมีมากที่สุด (ร้อยละ 63.4) รองลงมาเป็นสถานภาพหม้าย (ร้อยละ 34.8) เป็นสถานภาพโสดน้อยที่สุด (ร้อยละ 0.7) ด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 75.6) รองลงมาไม่ได้เรียนหนังสือ (ร้อยละ 10.8) และน้อยที่สุดคืออนุปริญญา (ร้อยละ 0.7) อาชีพโดยส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ทำสวน ทำนา ทำไร่ มากที่สุด (ร้อยละ 65.9) รองลงมาว่างงาน (ร้อยละ 12.9) และเป็นข้าราชการบำนาญน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.8) ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุดคือ มากกว่า 10,000 ขึ้นไป (ร้อยละ 25.1) รองลงมาอยู่ในช่วง 5,001-7,000 บาท (ร้อยละ 22.9) และน้อยที่สุด ต่ำกว่า 3,000 บาท (ร้อยละ 11.1) ด้านสถานภาพในชุมชนเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ มากที่สุด (ร้อยละ 54.8) รองลงมาไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย (ร้อยละ 22.9) และน้อยที่สุดคือในกลุ่ม อ.ส.ม (ร้อยละ 1.1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-3 คน (ร้อยละ 54.5) รองลงมาจำนวน 4-6 คน (ร้อยละ 39.1) และน้อยที่สุด 10-12 คนขึ้นไป (ร้อยละ 0.6) ส่วนลักษณะการอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล มีร้อยละ 81.0 ในเขตเทศบาลมีเพียงร้อยละ 19.0 ทางด้านปัญหาสุขภาพพบว่า ไม่มีปัญหาสุขภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมร้อยละ 83.9 และมีปัญหาสุขภาพในการทำกิจกรรม ร้อยละ 16.1

4.1.2 ข้อมูลทั่วไปของขยะใน ตำบลท่าขนอน

ข้อมูลทั่วไปของขยะในตำบลท่าขนอนจะประกอบไปด้วย ปริมาณการสร้างขยะต่อคนภายใน 1 วัน ลักษณะการเกิดของขยะ การรณรงค์การจัดการขยะภายในชุมชน

ปริมาณการสร้างขยะต่อคนภายใน 1 วัน แบ่งเป็นระดับโดยใช้ค่า \bar{x} และ SD เป็นเกณฑ์ในการแบ่งดังนี้

$$\bar{x} = 1.190$$

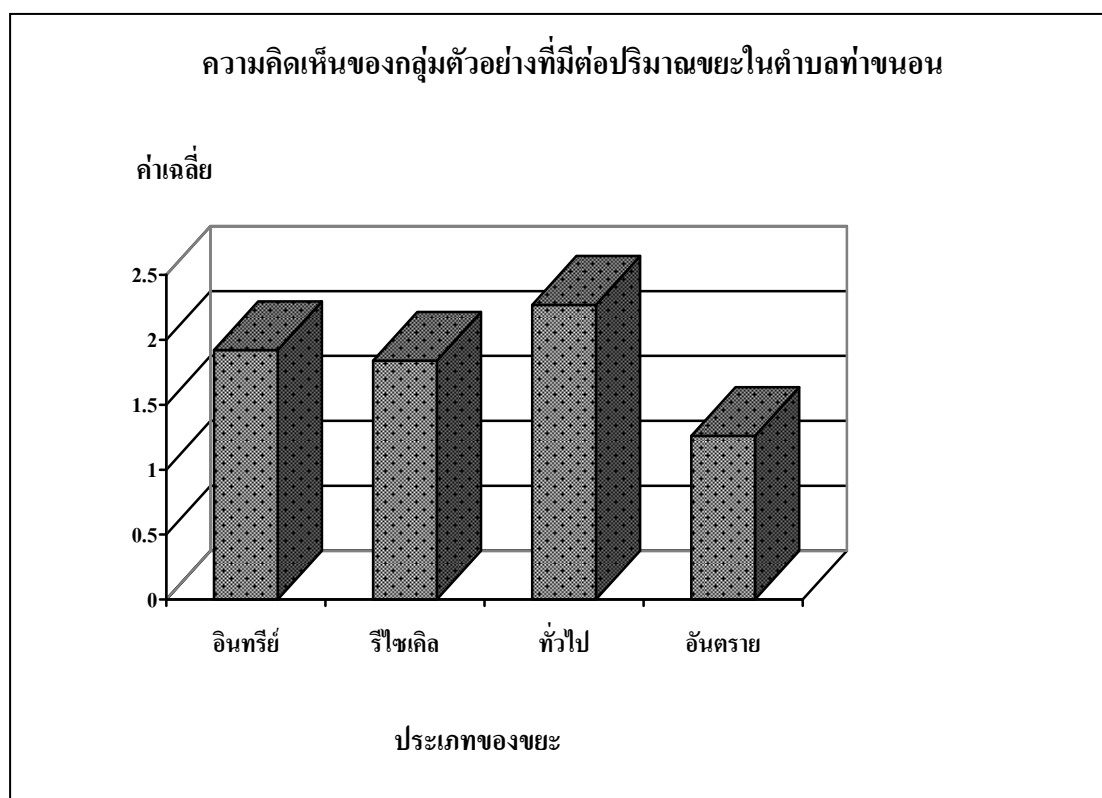
$$SD = 1.1017$$

ดังนั้นจึงสามารถจัดกลุ่มของปริมาณขยะได้เป็น 3 กลุ่ม คือ มาก ปานกลาง น้อย

ตาราง 7 แสดงความคิดเห็นต่อปริมาณการผลิตขยะ/คน/วัน

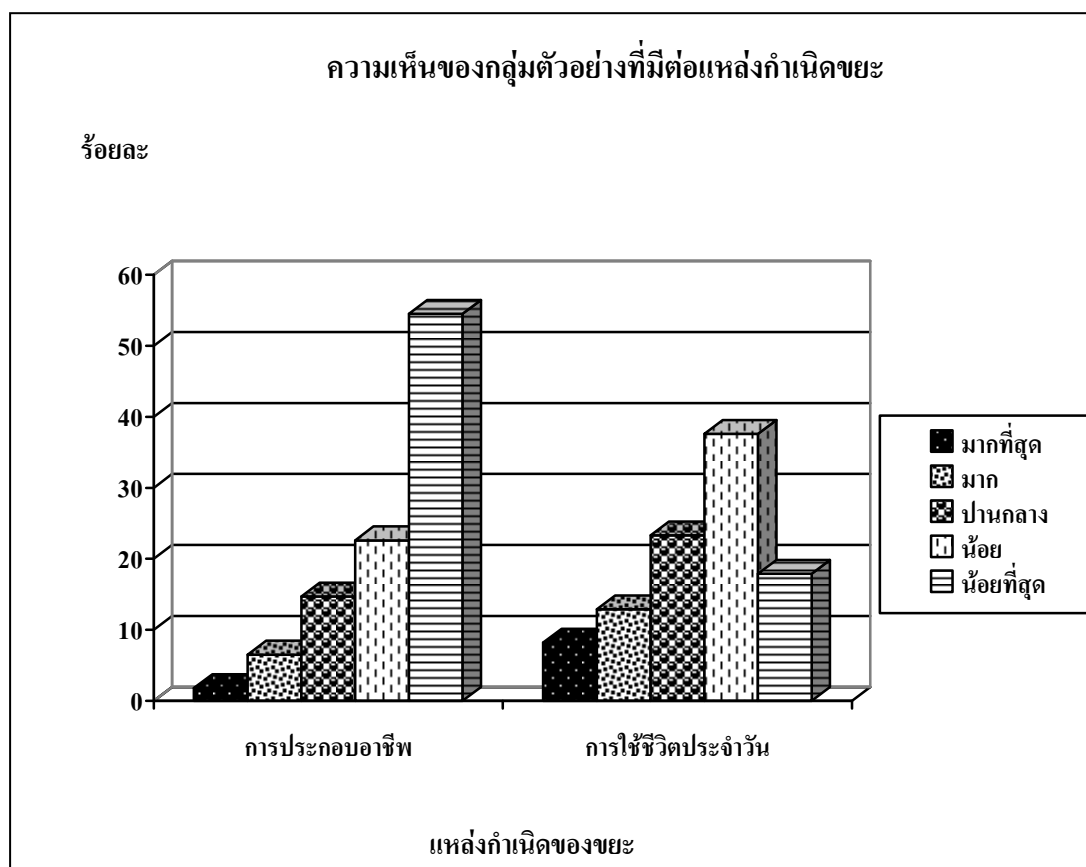
ปริมาณขยะ (คน/วัน)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อย (ต่ำกว่า หรือเท่ากับ 0.087 กิโลกรัม)	0	0
ปานกลาง (0.088 – 2.292 กิโลกรัม)	265	95
มาก (มากกว่า หรือเท่ากับ 2.293 กิโลกรัม)	14	5

จากตาราง 7 พบว่า ปริมาณการเกิดขยะ/คน/วัน อยู่ในระดับปานกลาง (0.088 – 2.292 กิโลกรัม) เป็นจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 95 รองลงมา มีขยะในระดับมาก (มากกว่า หรือเท่ากับ 2.293 กิโลกรัม) ร้อยละ 5

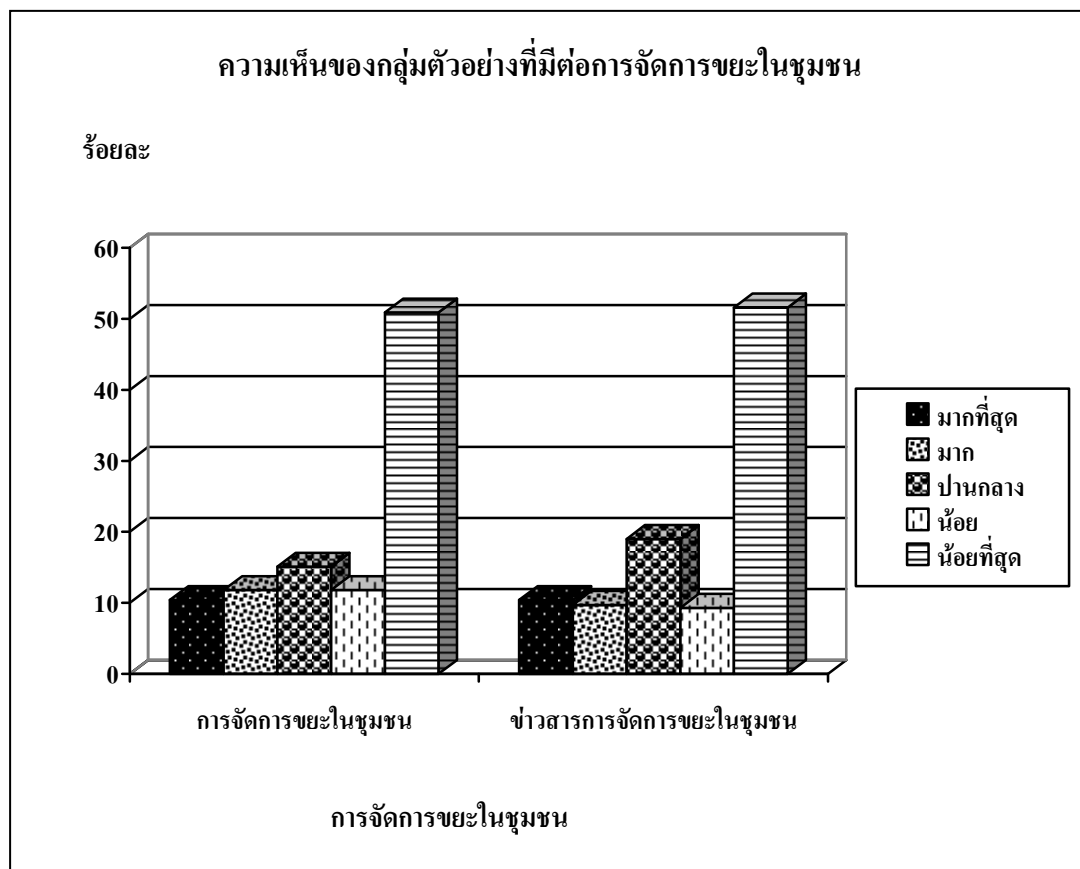
ภาพประกอบ 6 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปริมาณขยะในตำบลท่าขนอน

จากภาพประกอบ 6 สามารถแบ่งชนิดของขยะได้ 4 ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย โดยกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความเห็นถึงปริมาณขยะในตำบลท่าขนอน มีขยะทั่วไปมากที่สุด ($\bar{x} = 2.27$) รองลงมาเป็นขยะอินทรีย์ ($\bar{x} = 1.92$) ขยะรีไซเคิล ($\bar{x} = 1.84$) และน้อยที่สุดคือ ขยะอันตราย ($\bar{x} = 1.26$) ซึ่งไม่สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ คุณธงชัย ลูกรักษ์ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลท่าขนอน และคุณชนศักดิ์ หมกแดง ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน (22 ธันวาคม 2552) ที่พบว่า มีปริมาณขยะอินทรีย์มากที่สุด รองลงมาเป็นขยะรีไซเคิล และขยะประเภทอื่นๆ ตามลำดับ

ภาพประกอบ 7 ความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อแหล่งกำเนิดขยะ

จากภาพประกอบ 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นในเรื่องแหล่งกำเนิดของขยะที่มาจากการใช้ชีวิตประจำวัน มากกว่ามาจากการประกอบอาชีพ ทั้งในระดับความเห็นมากที่สุด (ร้อยละ 8.2) มาก (ร้อยละ 12.9) ปานกลาง (ร้อยละ 23.3) เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดของปริมาณขยะที่มาจากการประกอบอาชีพ คือ ร้อยละ 54.5

ภาพประกอบ 8 การจัดการขยะในชุมชน

จากภาพประกอบ 8 พบว่า ความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ในการจัดการขยะภายในชุมชนด้านการได้รับข่าวสารในการจัดการขยะ และระบบการจัดการขยะมีความสอดคล้องกัน คืออยู่ในระดับที่น้อยที่สุด ร้อยละ 51.6 และร้อยละ 50.9 ตามลำดับ

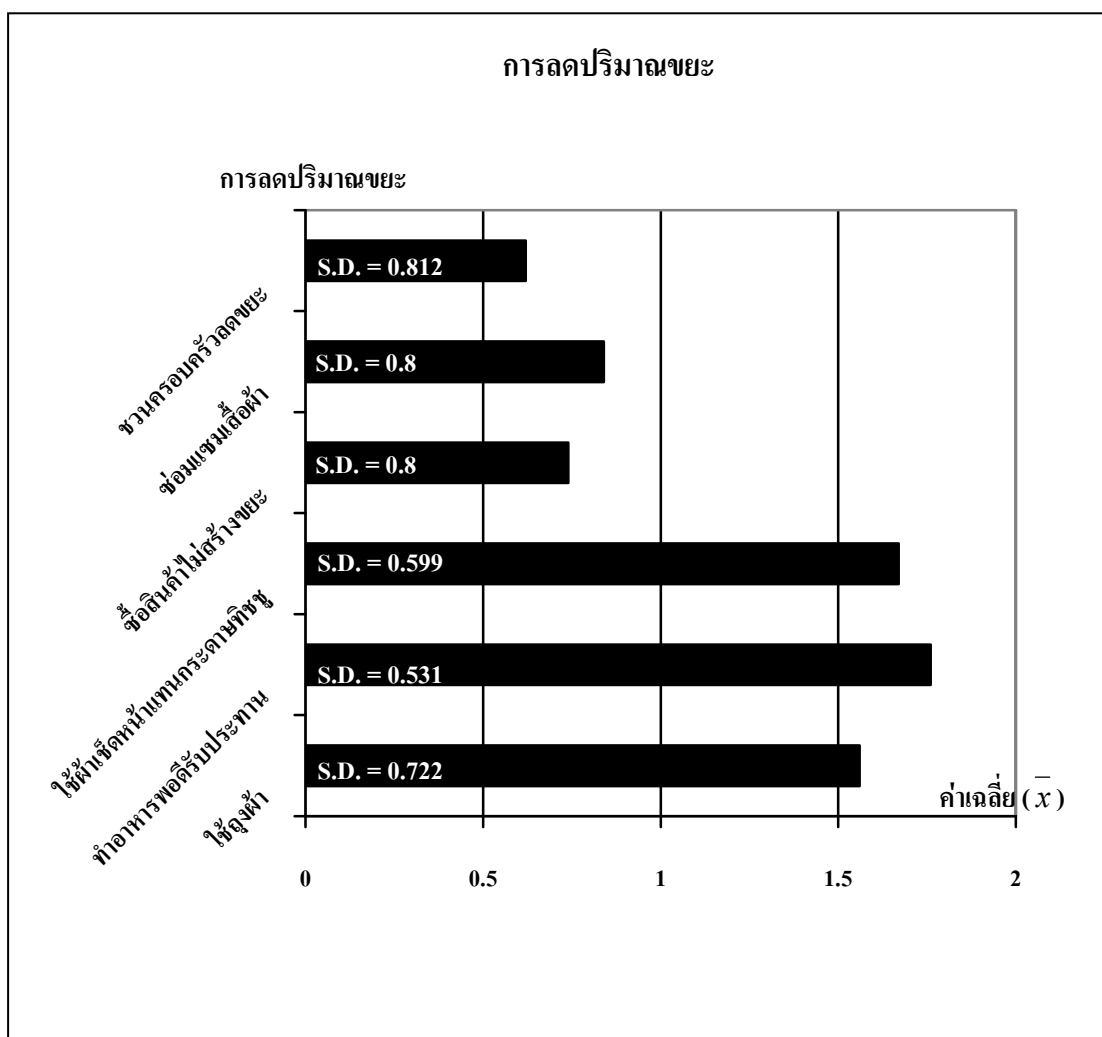
4.1.3 วิธีการจัดการขยะ

การเก็บข้อมูลในด้านการจัดการขยะ จะประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้ การลดปริมาณการผลิตขยะ การคัดแยกเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ การนำขยะมาใช้ประโยชน์ และการกำจัดขยะ ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ตามความถี่ของการปฏิบัติ คือ

0.00 – 0.50	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ไม่เคยปฏิบัติ
0.51 – 1.50	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
1.51 – 2.00	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปฏิบัติเกือบทุกครั้งหรือทุกครั้ง

ดังนั้นในการวิเคราะห์ผลการจัดการขยะ สามารถแสดงได้ตามลำดับดังนี้

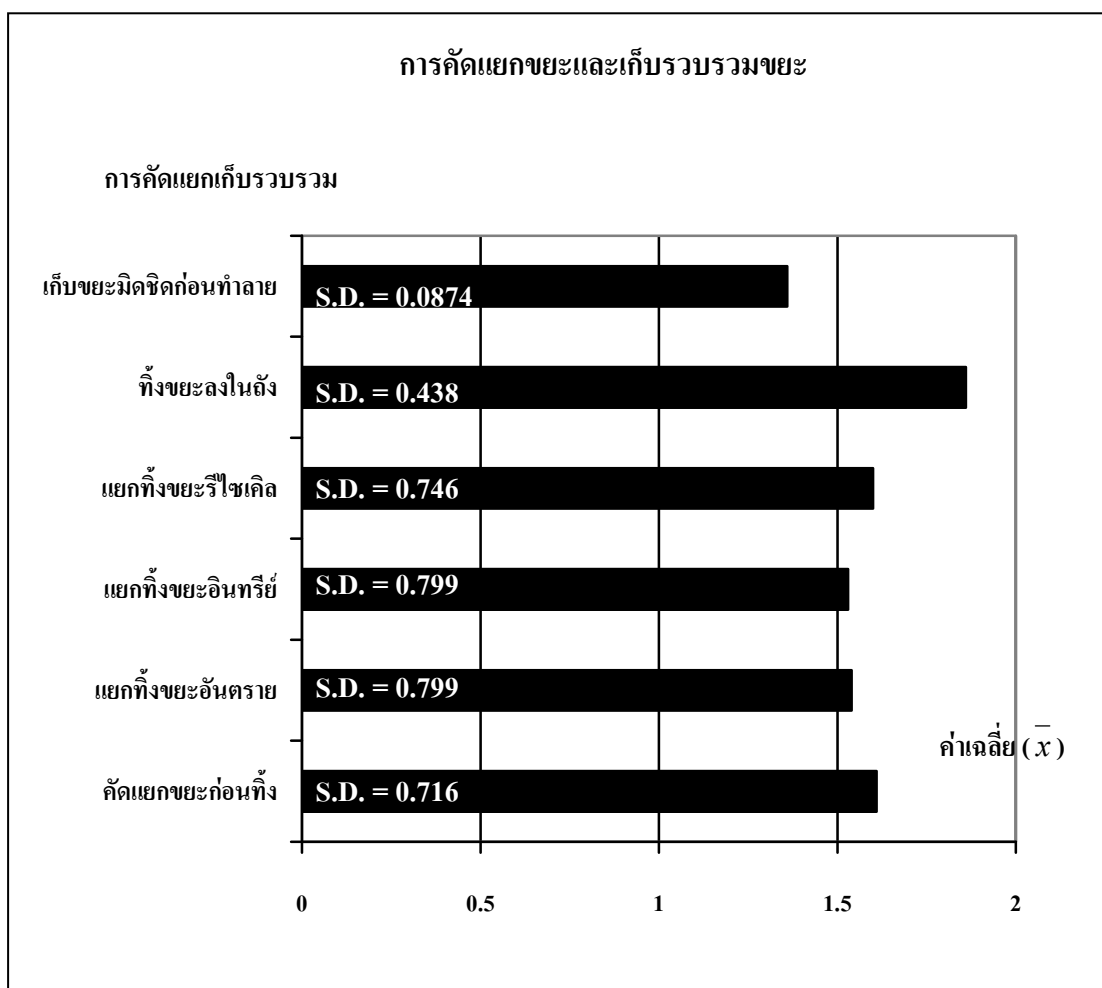
1) ด้านการลดปริมาณการผลิตขยะ

ภาพประกอบ 9 การลดปริมาณขยะ

จากภาพประกอบ 9 พบว่า ด้านการลดปริมาณการผลิตขยะ ที่กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติทุกครั้ง หรือเกือบทุกครั้งคือ การนำถุงผ้าหรือตะกร้าไปจ่ายตลาด (ร้อยละ 69.2) การทำอาหารพอดีกับการรับประทาน (ร้อยละ 81.4) และการใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษทิชชู (ร้อยละ 73.8) โดยมีค่าเฉลี่ยตามลำดับดังนี้ 1.56 1.76 และ 1.67 การปฏิบัติอื่นๆ ครั้งของกลุ่มตัวอย่างคือ การเลือกซื้อสินค้าที่ไม่สร้างขยะมากเกินไป (ร้อยละ 29.4) การซ่อมแซมเสื้อผ้าหรือของใช้ต่างๆ (ร้อยละ 33.7) การชักชวนครอบครัวช่วยกันลดปริมาณขยะ (ร้อยละ 20.1) โดยมีค่าเฉลี่ยตามลำดับดังนี้ 0.74 0.84 และ 0.62

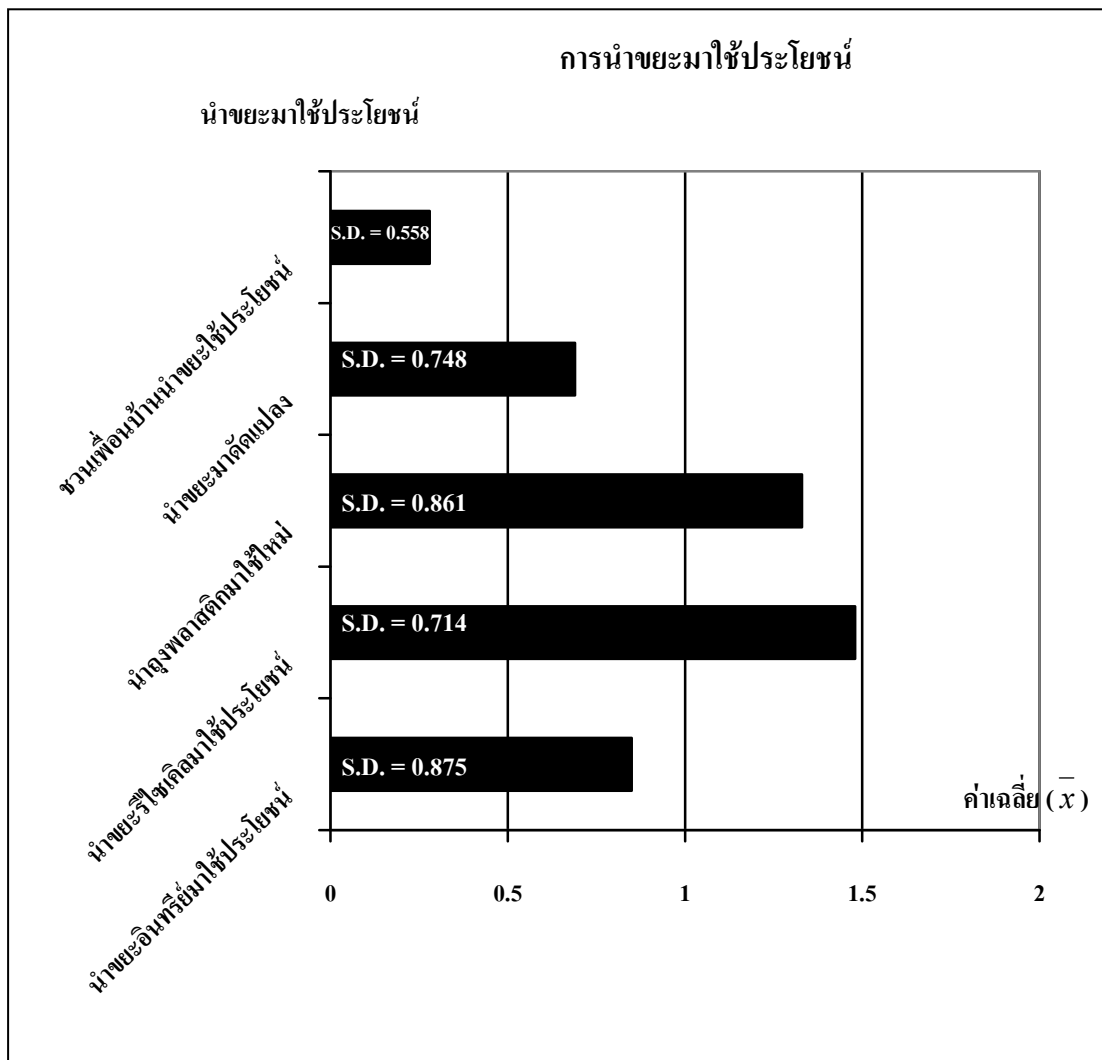
2) ข้อมูลด้านการคัดแยกและเก็บรวบรวมขยะ

ภาพประกอบ 10 การคัดแยกและเก็บรวบรวมขยะ

จากภาพประกอบ 10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติทุกครั้ง หรือเกือบทุกครั้งคือ มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง (ร้อยละ 74.2) โดยแยกเป็น คัดแยกขยะอันตราย (ร้อยละ 73.5) ขยะอินทรีย์ (ร้อยละ 72.4) ขยะรีไซเคิล (ร้อยละ 76.3) และมีการทิ้งขยะลงถัง (ร้อยละ 91.0) โดยมีค่าเฉลี่ยคือ 1.61 1.54 1.53 1.60 1.86 ส่วนการปฏิบัติอื่นๆ ครั้ง คือ การรวบรวมขยะใส่ภาชนะที่ปิดมิดชิด ก่อนการนำไปทำลาย (ร้อยละ 10.8) โดยมีค่าเฉลี่ย 1.36

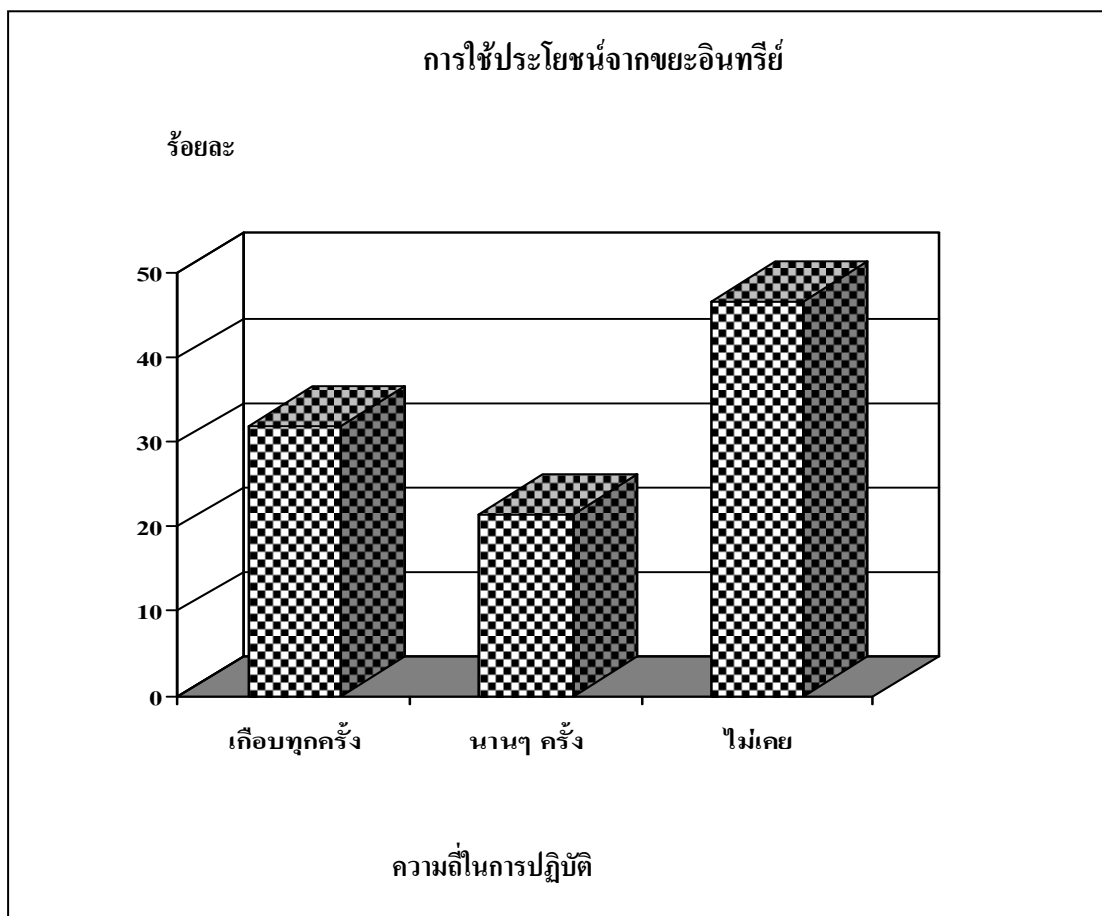
3) ข้อมูลด้านการนำขยะมาใช้ประโยชน์

ภาพประกอบ 11 การนำขยะมาใช้ประโยชน์

จากภาพประกอบ 11 พบว่า พฤติกรรมการนำขยะมาใช้ประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่าง ในการปฏิบัติต่างๆ ครั้ง คือ นำขยะอินทรีย์มาใช้ประโยชน์ (ร้อยละ 21.5) นำขยะรีไซเคิลมาใช้ประโยชน์ (ร้อยละ 26.2) นำถุงพลาสติกมาใช้ใหม่ (ร้อยละ 15.1) นำขยะมาคัดแปลง (ร้อยละ 34.8) โดยมีค่าเฉลี่ย คือ 0.85 1.48 1.33 และ 0.69 ส่วนไม่เคยปฏิบัติ คือ การชักชวนเพื่อนบ้านในการนำขยะมาใช้ประโยชน์ (ร้อยละ 77.1) โดยมีค่าเฉลี่ย 0.28 และพบว่า จากข้อมูลไม่มีพฤติกรรมการนำขยะไปใช้ประโยชน์ ที่ทำเป็นประจำ หรือทำเกือบทุกครั้ง ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ปฏิบัติต่างๆ ครั้งและไม่เคยปฏิบัติเลย ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลความถี่ในการปฏิบัติเพิ่มเติม ในแต่ละกิจกรรมดังนี้

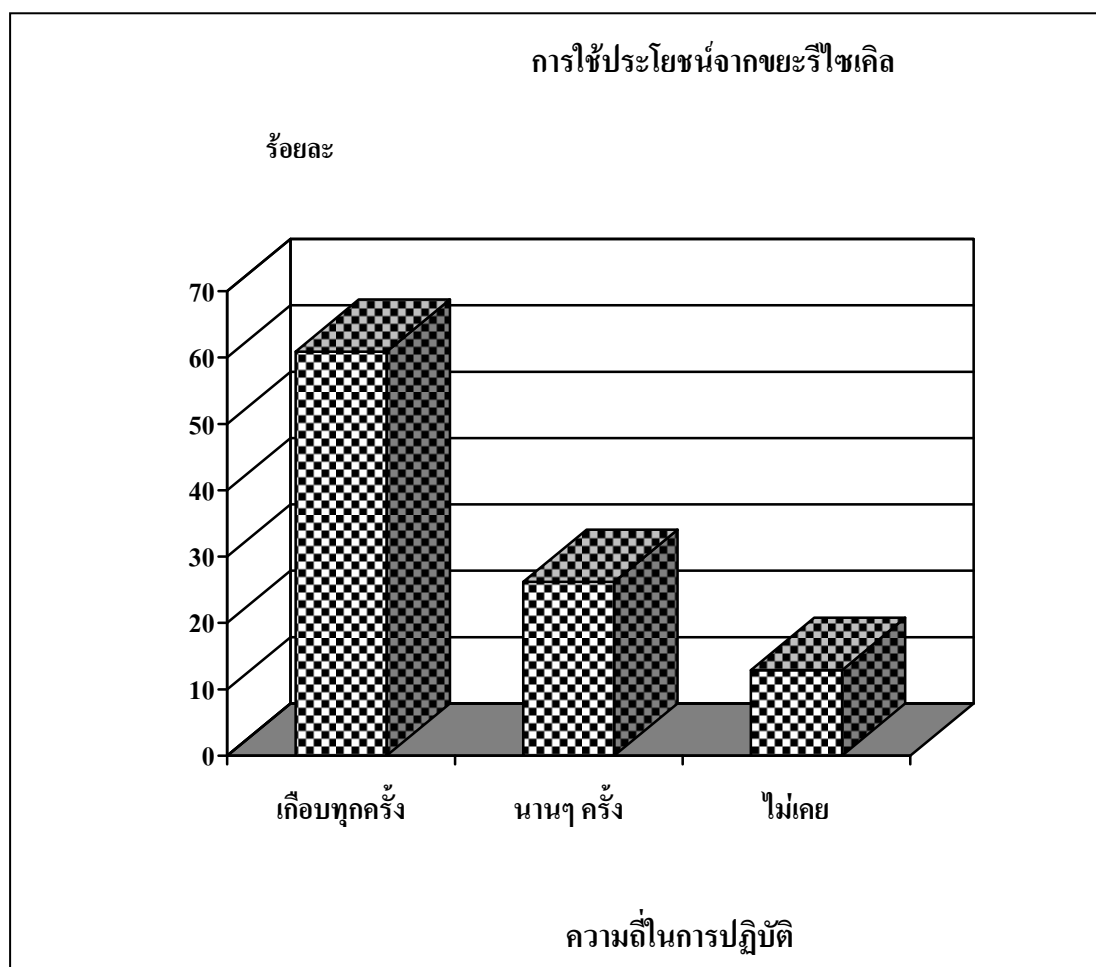
(1) การใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์

ภาพประกอบ 12 การใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์

จากภาพประกอบ 12 พบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์ โดยปฏิบัติเกือบทุกครั้ง ร้อยละ 31.9 ปฏิบัตินานๆ ครั้งร้อยละ 21.5 และ ไม่เคยปฏิบัติร้อยละ 46.6

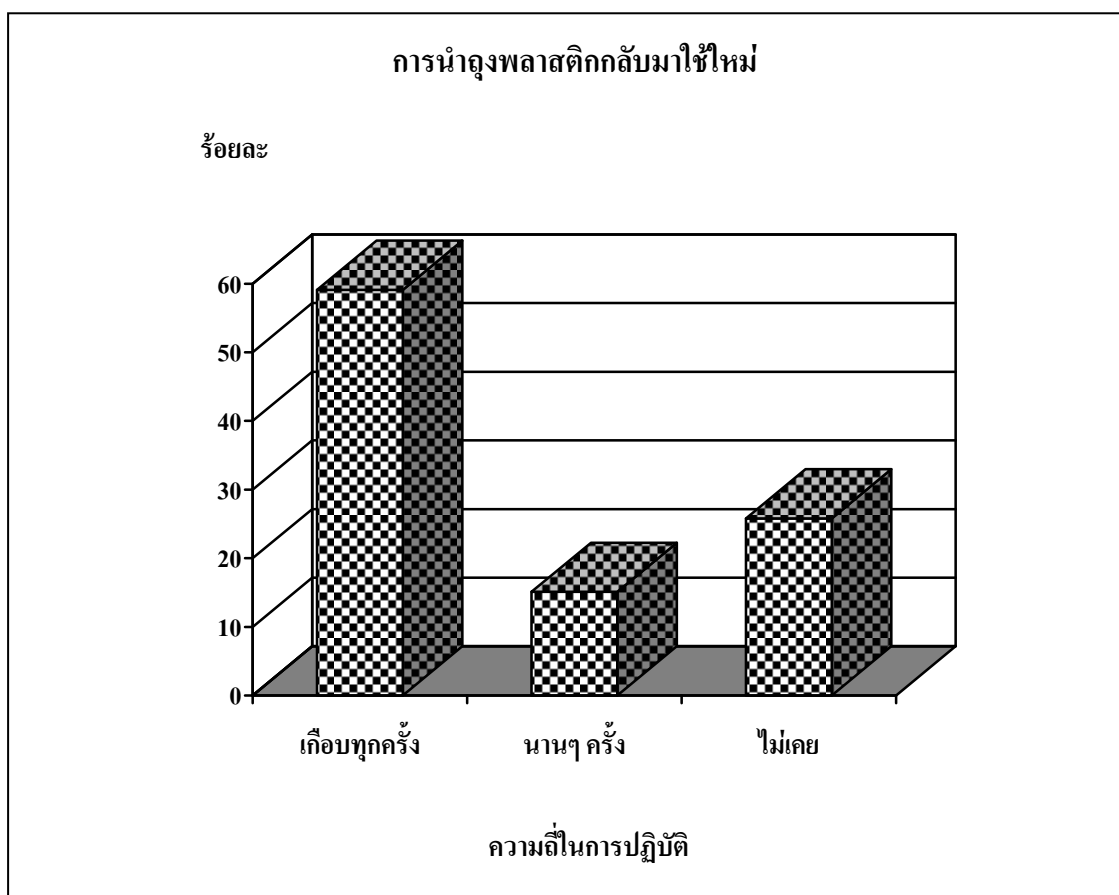
(2) การใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิล

ภาพประกอบ 13 การใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิล

จากภาพประกอบ 13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิล โดยปฏิบัติเกือบทุกครั้ง ร้อยละ 60.9 ปฏิบัตินานๆ ครั้งร้อยละ 26.2 และไม่เคยปฏิบัติร้อยละ 12.9

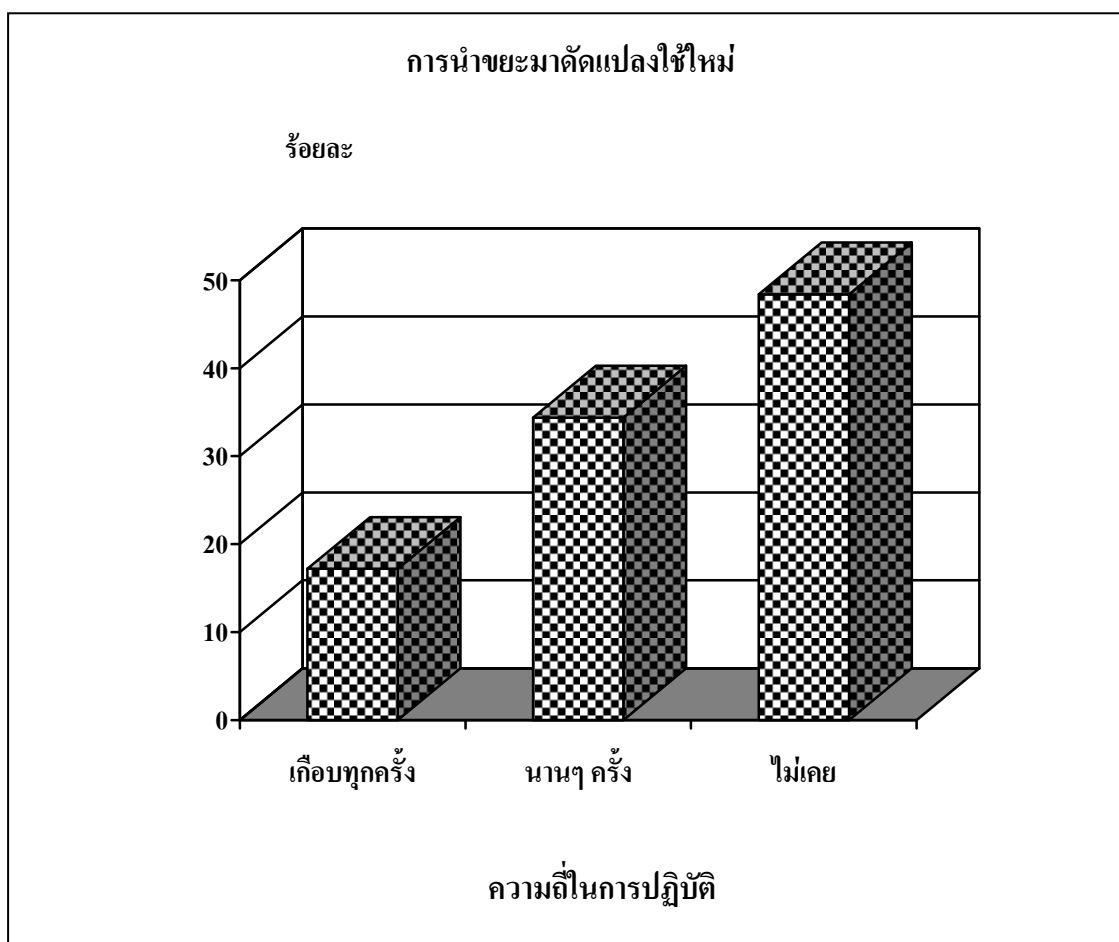
(3) การนำถุงพลาสติกมาใช้ใหม่

ภาพประกอบ 14 การนำถุงพลาสติกกลับมาใช้ใหม่

จากภาพประกอบ 14 พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ใช้ประโยชน์จากการนำถุงพลาสติกกลับมาใช้ใหม่ โดยการปฏิบัติเกือบทุกครั้ง ร้อยละ 59.1 ปฏิบัตินานๆ ครั้งร้อยละ 15.1 และไม่เคยปฏิบัติร้อยละ 25.8

(4) การนำขยะมาดัดแปลงใช้ใหม่

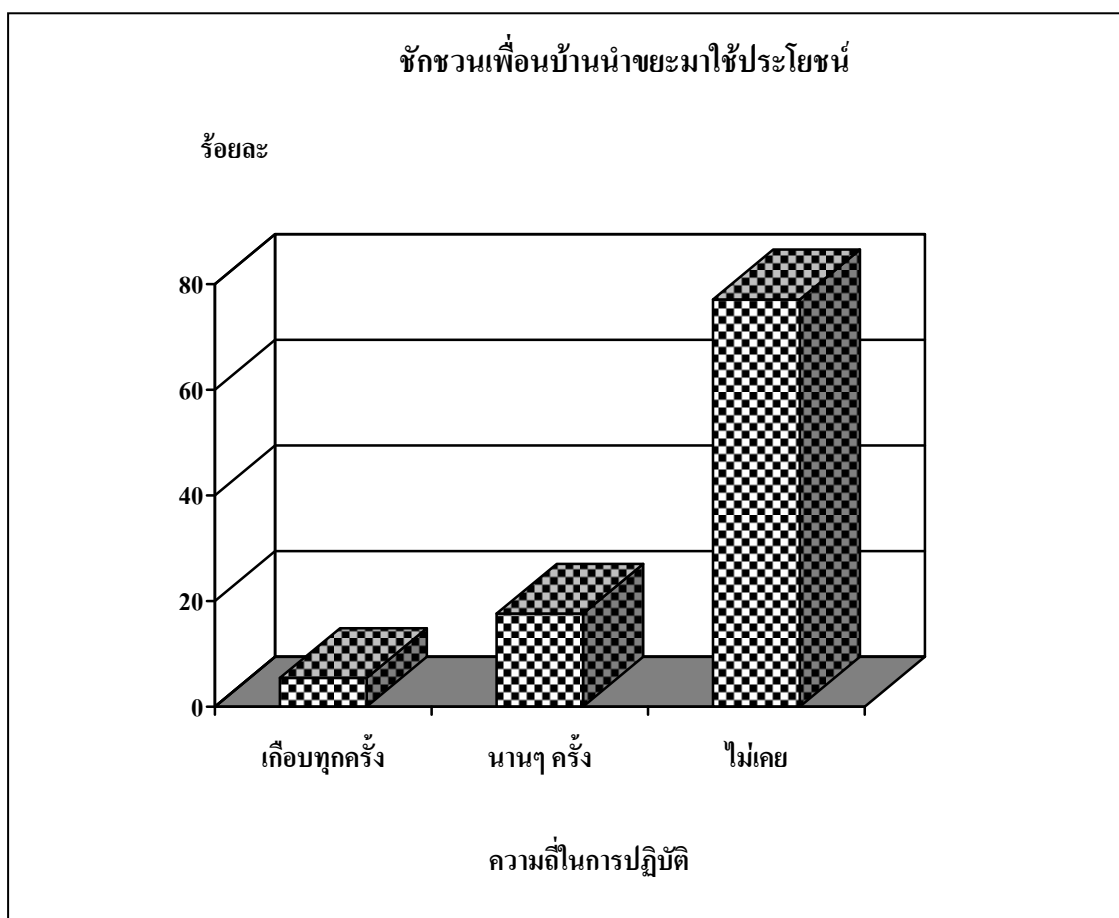

ภาพประกอบ 15 การนำขยะมาดัดแปลงใช้ใหม่

จากภาพประกอบ 15 พบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้ประโยชน์จากการนำขยะมาดัดแปลงเพื่อใช้ใหม่ โดยปฏิบัติเกือบทุกครั้งร้อยละ 17.2 ปฏิบัตินานๆ ครั้งร้อยละ 34.4 และไม่เคยปฏิบัติเลยร้อยละ

48.4

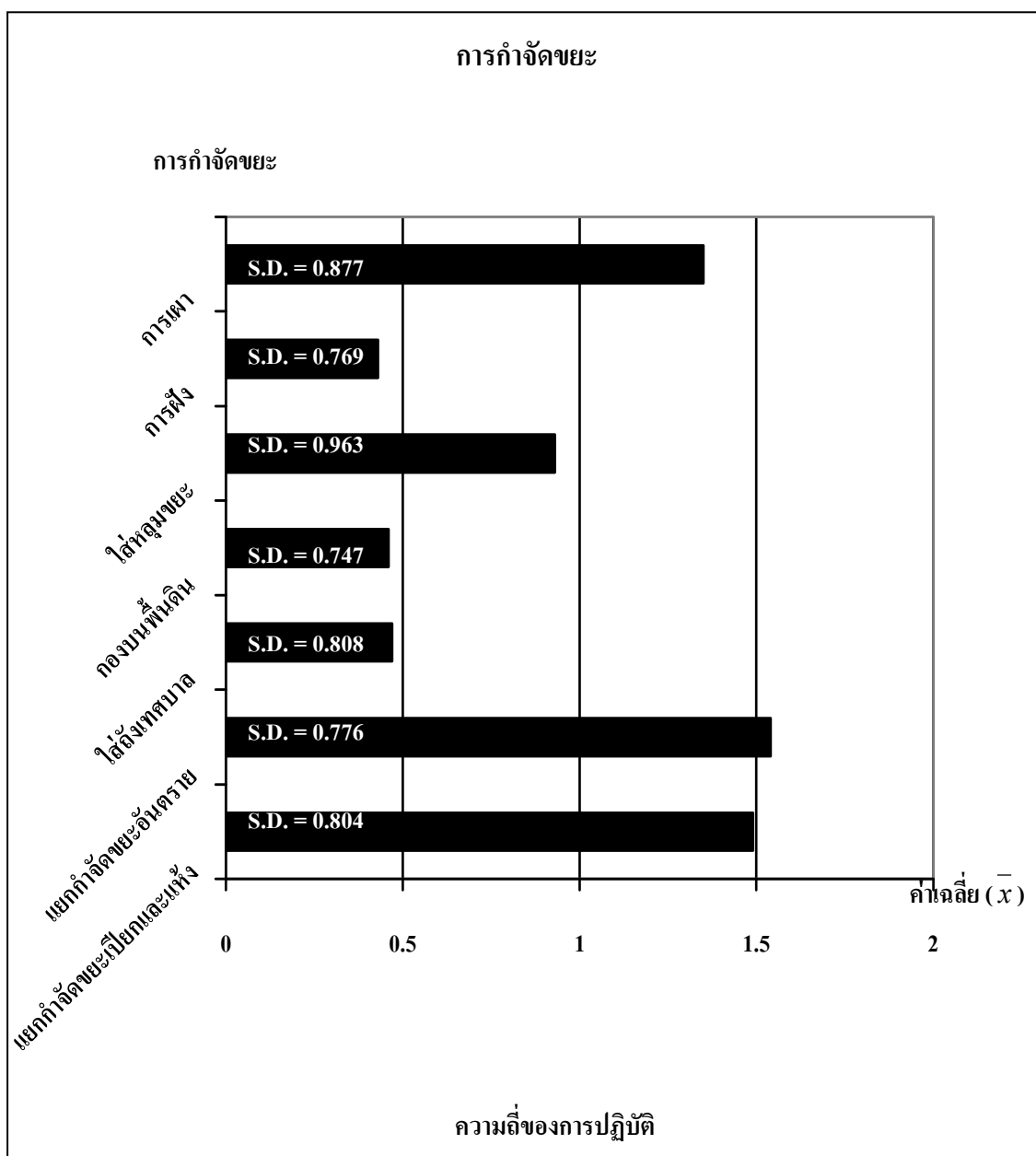
(5) การชักชวนเพื่อนบ้านในการนำขยะมาใช้ประโยชน์

ภาพประกอบ 16 ชักชวนเพื่อนบ้านนำขยะมาใช้ประโยชน์

จากภาพประกอบ 16 พบว่า กลุ่มตัวอย่างชักชวนเพื่อนบ้านเพื่อนำขยะมาใช้ประโยชน์ โดยปฏิบัติเกือบทุกครั้ง ร้อยละ 5.4 ปฏิบัตินานๆ ครั้งร้อยละ 17.6 และ ไม่เคยปฏิบัติร้อยละ 77.1

4) ข้อมูลด้านการกำจัดขยะ

ภาพประกอบ 17 การกำจัดขยะ

จากภาพประกอบ 17 พบว่า ข้อมูลด้านการกำจัดขยะที่ปฏิบัติเกือบทุกครั้ง หรือปฏิบัติทุกครั้งคือ การแยกกำจัดขยะอันตรายออกจากขยะอื่นๆ (ร้อยละ 71.3) โดยมีค่าเฉลี่ย 1.54 และมีการปฏิบัติกันบ้าง ครั้ง คือ แยกกำจัดระหว่างขยะเปียกและขยะแห้ง (ร้อยละ 11.1) การใส่หลุมขยะ (ร้อยละ 7.2) และการเผา (ร้อยละ 11.1) โดยมีค่าเฉลี่ย 1.49 0.93 และ 1.35 ส่วนไม่เคยมีการปฏิบัติเลยคือ

การนำขยะใส่งัดของเทศบาล (ร้อยละ 73.5) การกองบนพื้นดิน(ร้อยละ 69.5) และการฝัง (ร้อยละ 74.2) โดยมีค่าเฉลี่ย 0.47 0.46 และ 0.43

4.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การดำเนินงานเพื่อให้เกิดแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นดำเนินการ 3) ขั้นติดตามประเมินผล ซึ่งสรุปขั้นตอนได้ดังตาราง 8

ตาราง 8 ขั้นตอนการหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินการ
1. ขั้นเตรียมการ 1.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา	เพื่อคัดเลือกพื้นที่ศึกษาให้เหมาะสมกับงานวิจัย	ตำบลท่าขนอนเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการดำเนินการวิจัยเนื่องจาก 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญและพร้อมให้ความร่วมมือ 2. กลุ่มประชากรมีศักยภาพและความพร้อม 3. ปัญหาขยะเป็นปัญหาสำคัญของตำบล หมายเหตุ ในด้านศักยภาพและความพร้อมของกลุ่มประชากร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุอำเภอคีรีรัฐนิคม
1.2 การแนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้นำท้องถิ่นอย่างไม่เป็นทางการ	1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้นำท้องถิ่น 2. มีความสะดวกในการดำเนินงาน	ผู้นำท้องถิ่นได้รับทราบการทำวิจัยและยินดีให้ความร่วมมือในทุกๆ ด้าน
1.3 การแนะนำตัวผู้วิจัยกับชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ	1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเป็นกันเองกับชุมชน 2. มีความสะดวกในการดำเนินงาน	สมาชิกในชุมชนได้รับรู้ถึงการเข้ามาทำวิจัยของผู้วิจัย มีการทักทายและพูดคุยกับผู้วิจัยแบบเป็นกันเอง พร้อมทั้งให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินการ
<p>2. ขั้นตอนดำเนินการ</p> <p>2.1 การวางแผนก่อนการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ</p>	<p>เพื่อหาแนวทางในการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมในการจัดการขยะ</p>	<p>การวางแผนก่อนดำเนินกิจกรรม มีลำดับขั้นตอนดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมทำกิจกรรม เป็น 3 กลุ่ม คือ <ol style="list-style-type: none"> 1) แกนนำผู้สูงอายุ 2) ผู้นำชุมชน 3) ผู้รับผิดชอบการจัดการขยะในชุมชน 2. เตรียมสถานที่ดำเนินกิจกรรม คือ ศาลาหมู่บ้านสุขสันต์ หมู่ที่ 10 ตำบลท่าขนอน 3. การกำหนดเนื้อหา แบ่งเป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ <ol style="list-style-type: none"> 1) การจัดการขยะในชุมชนที่ถูกต้อง 2) สถานการณ์ปัจจุบันของปัญหาและวิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน 3) การหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน 4. กำหนดวิธีการดำเนินกิจกรรม <ol style="list-style-type: none"> 1) การสนทนากลุ่ม (Focus group) หาแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ครั้งที่ 1 นำแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มประชากร เพื่อให้เกิดการปฏิบัติในชุมชน ครั้งที่ 2 ดำเนินการตามแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินการ
<p>2. ขั้นตอนดำเนินการ (ต่อ)</p> <p>2.2 การดำเนินการตามแผนที่วางไว้</p> <p>1) การสนทนากลุ่ม</p> <p>2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ</p>	<p>1. รับทราบข้อมูลและวิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน</p> <p>2. ให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้อง</p> <p>3. หาแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ</p> <p>4. ถ่ายทอดความรู้และทำความเข้าใจแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ</p> <p>5. ปฏิบัติตามแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ</p>	<p>1. กลุ่มตัวอย่างรับทราบข้อมูลวิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนและได้รับความรู้เรื่องการจัดการขยะที่ถูกต้อง</p> <p>หมายเหตุ 1) กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งสังเกตได้จากการมาก่อนเวลา และสนทนาทักทายกันด้วยเรื่องแนวทางการจัดการขยะที่น่าสนใจของชุมชนต่างๆ ที่ตนเองมีข้อมูล</p> <p>2) สำหรับผู้ที่รับผิดชอบการจัดการขยะในหมู่บ้านที่ไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรม 5 คน เนื่องจากติดภารกิจส่วนตัว</p> <p>2. กระบวนการสนทนากลุ่ม ทำให้ได้มาซึ่งแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ซึ่งอยู่ในรูปแบบของโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงอายุสุขภาพดี</p> <p>3. กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ค้นหาสู่ผู้ปฏิบัติอย่างแท้จริงโดยมีการดำเนินการโครงการธนาคารขยะร่วมใจเพื่อผู้สูงอายุสุขภาพดีอย่างต่อเนื่อง</p>
<p>3. ขั้นตอนติดตามประเมินผล</p> <p>โดยศึกษาจากผลการดำเนินโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงอายุสุขภาพดี</p>	<p>ประเมินผลการดำเนินโครงการตามที่ได้กำหนดไว้</p>	<p>กลุ่มตัวอย่างคัดแยกขยะถูกต้อง ร้อยละ 91 มีปริมาณขยะที่สมาชิกนำมาขายเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 37.5 กิโลกรัม/เดือน มีสมาชิกให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมโครงการเพิ่มมากขึ้นเฉลี่ย 12 คน/เดือน และสมาชิกมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 85</p>

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอน	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินการ
3. ขั้นติดตามประเมินผล (ต่อ) โดยศึกษาจากผลการ ดำเนินโครงการธนาคาร ขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัย สุขภาพดี	สรุบบทเรียนที่ได้จาก กระบวนการมีส่วนร่วม	สรุบบทเรียนจากกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการจัดการ ขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนมี 2 ปัจจัยหลัก คือ 1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ 1) การศึกษา 2) อาชีพ 3) รายได้ 4) สุขภาพ 5) การได้รับประโยชน์จากการจัดการ ขยะมูลฝอย 2. ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสนับสนุน 1) ผู้นำกลุ่ม 2) ผู้ให้การสนับสนุน 3) ขั้นตอนกระบวนการทำงาน

จากผลการสรุปของตาราง 8 มีรายละเอียดกิจกรรมและผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

4.2.1 ขั้นเตรียมการ

เป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ในตำบล
 ท่าขนอน เพื่อให้การดำเนินการ เป็นไปได้ด้วยความราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด

1) การแนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้นำท้องถิ่นอย่างไม่เป็นทางการ

เป็นการแนะนำตัวเพื่อทำความรู้จัก ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของ
 การทำวิจัยกับผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล นายเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เมื่อผู้วิจัยได้แนะนำตัว พร้อมกับชี้แจงรายละเอียด
 โครงการวิจัยและแผนการดำเนินการให้ทราบ พบว่าผู้นำท้องถิ่นได้มีการนำโครงการวิจัยไปพูดคุย

ในที่ประชุมผู้นำท้องถิ่น และได้แสดงความยินดีพร้อมให้ความร่วมมือกับโครงการที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่น รวมถึงพร้อมที่จะให้ความร่วมมือตลอดโครงการวิจัย

2) การแนะนำตัวผู้วิจัยกับชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมพูดคุยกับชุมชนทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยโดยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมรวมกลุ่มผู้สูงอายุในทุกสิ้นเดือน ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากมีความรู้สึกคุ้นเคยกับผู้วิจัย เนื่องจากการได้พบปะพูดคุยกันบ่อยครั้ง ซึ่งสังเกตได้จากมีการพูดคุยที่เป็นกันเองมากขึ้น แตกต่างกับช่วงแรกของการเข้าไปทำความรู้จักอย่างเห็นได้ชัดเจน ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการประกอบภารกิจ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนเตรียมความพร้อม ในการดำเนินการวิจัยต่อไป

4.2.2 ชั้นดำเนินการ

เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเสนอแนะแนวทาง การส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน มีผลการดำเนินการดังนี้

1) การประชุมวางแผนก่อนการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ในการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงาน ต้องคำนึงถึงกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นหลัก ให้มีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้เชิญแกนนำผู้สูงอายุและผู้นำท้องถิ่นทั้ง 15 หมู่บ้าน มาเข้าร่วมประชุมในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2553 ตั้งแต่เวลา 13.00 น. – 15.30 น. ณ ที่ทำการของชมรมผู้สูงอายุ ตำบลท่าขนอน รวมจำนวน 30 คน เพื่อวางแผนการดำเนินงาน ในขั้นตอนของการทำกิจกรรมการสนทนากลุ่มโดยมีผู้วิจัย และประธานผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน นายประดิษฐ์ ศรีศิริรินทร์ เป็นผู้ดำเนินการและสรุปการประชุม

ผลจากการประชุมพบว่า มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดจำนวน 21 คน ขาดผู้นำท้องถิ่นจำนวน 4 หมู่บ้านและแกนนำผู้สูงอายุ 5 หมู่บ้าน โดยในการประชุมครั้งนี้ นายประดิษฐ์ ศรีศิริรินทร์ ได้ให้คำแนะนำในการทำกิจกรรมการสนทนากลุ่มว่า ควรหลีกเลี่ยงการดำเนินการในวันที่มีการประชุมผู้สูงอายุจะเหมาะสมที่สุด เนื่องจากในการประชุมดังกล่าว มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 90 ไปเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมผู้สูงอายุอย่างพร้อมเพรียงกัน เนื่องจากกฎระเบียบของชมรมที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งอาจทำให้เกิดอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่มได้ จึงกำหนดวันที่ในการดำเนิน

กิจกรรมเป็นวันที่ 18 ธันวาคม 2553 เวลา 08.30–16.00 น. โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมทำกิจกรรมเป็น 3 กลุ่ม คือ แกนนำผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ผู้รับผิดชอบการจัดการขยะในชุมชนซึ่งโดยส่วนใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านจะเป็นชาวบ้านที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกับแหล่งที่ทิ้งขยะรวมภายในหมู่บ้าน รวมจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 45 คน และสถานที่ดำเนินกิจกรรม คือ ศาลาหมู่บ้านสุขสันต์ หมู่ที่ 10 ตำบลท่าขนอน

ทั้งนี้ในการกำหนดเนื้อหาของการทำงาน ได้แบ่งเป็น 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ การจัดการขยะในชุมชนที่ถูกต้อง สถานการณ์ปัจจุบันของปัญหาขยะในชุมชน รวมถึงวิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน และการหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน โดยใช้วิธีการดำเนินกิจกรรมแบบการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยเมื่อผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ และขั้นตอนของกิจกรรมที่จะดำเนินการให้ฟังแล้ว จึงเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย รวมทั้งสรุปการดำเนินงาน โดยย่ออีกครั้งเพื่อความเข้าใจในการเตรียมตัวล่วงหน้า ในการหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ มานำเสนอและพูดคุยในวันดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงถึงความร่วมมือ ด้วยการซักถามถึงประเด็นแนวทางว่า แนวทางที่จะใช้สามารถเข้ากับโครงการที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว แต่อาจจะดำเนินการได้ไม่สำเร็จจุดประสงค์จะได้อะไรหรือไม่ อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้ให้คำตอบว่าสามารถดำเนินการได้ ถ้าหากเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของตำบลอย่างแท้จริง จากนั้นผู้วิจัยได้สรุปถึงวันเวลาในการดำเนินการอีกครั้ง พร้อมทั้งกระตุ้นให้ร่วมกันค้นหาแนวทางในการนำมาพูดคุยในวันดำเนินกิจกรรมสนทนากลุ่ม

2) การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโดยการสนทนากลุ่ม

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ได้มีการดำเนินการในวันที่ 18 ธันวาคม 2553 โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 08.30 – 16.00 น. ณ ศาลาหมู่บ้านสุขสันต์ หมู่ที่ 10 ตำบลท่าขนอนโดยเชิญผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 45 คน เป็นแกนนำผู้สูงอายุ 15 คน ผู้นำท้องถิ่น 15 คน และผู้รับผิดชอบการจัดการขยะในท้องถิ่น 15 คน จาก 15 หมู่บ้าน รูปแบบของกิจกรรมแบ่งเป็น 3 กิจกรรม คือ การเรียนรู้การจัดการขยะในชุมชนที่ถูกต้อง การรับรู้สภาพปัญหาในปัจจุบันของตำบลท่าขนอน และการสนทนากลุ่ม เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า มีผู้เข้าร่วมประชุม เป็นแกนนำผู้สูงอายุ 15 คน ผู้นำท้องถิ่น 15 คน และผู้รับผิดชอบการจัดการขยะในหมู่บ้าน 10 คน ในส่วนอีก 5 หมู่บ้านที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากมีการกิจส่วนตัว การทำกิจกรรมเริ่มต้นด้วยการเปิดประชุม และเรียนรู้ ถึงความสำคัญในการจัดการขยะในชุมชน และการจัดการขยะในชุมชนที่ถูกต้อง โดย คุณธงวิช

ลูกกรีฑ หัวหน้ากองสาธารณสุขเทศบาลตำบลท่าขนอน ซึ่งได้บรรยายสลับกับการซักถามปัญหา การจัดการขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละครัวเรือน และเชื่อมโยงให้เห็นถึงภาพรวมของปัญหาการจัดการ ขยะภายในประเทศ โดยที่ผู้ร่วมประชุมได้ให้ความสนใจกับวิธีการจัดการขยะในชุมชนเป็นพิเศษ โดยสังเกตจากการซักถามถึงวิธีการจัดการขยะในครัวเรือน ที่ตนเองปฏิบัติอยู่ว่าถูกต้องหรือไม่ และมีส่วนส่งเสริมให้เกิดภาวะโลกร้อนด้วยหรือไม่ เมื่อผู้บรรยายได้บรรยาย และตอบข้อซักถาม ของผู้เข้าร่วมประชุมเสร็จสิ้น ผู้วิจัยได้พักประชุมในช่วงเช้า และได้เริ่มกิจกรรมช่วงต่อไป โดยเริ่ม จากกิจกรรมผ่อนคลาย เป็นจับคู่การแนะนำตัวเอง โดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำผู้อื่นที่สนิทสนม กันหรือรู้จักกัน พร้อมทั้งให้เล่าถึงความสามารถพิเศษของบุคคลที่แนะนำ จนเสร็จสิ้นการแนะนำ ตัวทุกคน

กิจกรรมที่ดำเนินขึ้นต่อไปคือ การรับรู้ถึงปัญหาและสภาพการจัดการขยะโดยทั่วไปของ ตำบลท่าขนอน โดยผู้วิจัยได้บรรยายข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม มานำเสนอและแจก ผู้เข้าร่วมประชุมในรูปแบบของเอกสาร ในการบรรยายผู้วิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมเมื่อได้รับทราบ ถึงข้อมูลปริมาณขยะที่เกิดขึ้น และปริมาณขยะที่สามารถกำจัดได้ ผู้เข้าร่วมประชุมบางท่านได้ แสดงความกังวลเกี่ยวกับปัญหาขยะที่เกิดขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาไม่เคยได้รับทราบถึงข้อมูลดังกล่าว เมื่อผู้วิจัยได้บรรยายมาถึงช่วงสุดท้าย จึงได้ให้คำถามกับผู้เข้าร่วมประชุมก่อนจบการประชุม ในช่วงเช้าว่า ถ้าหากมีปริมาณขยะที่ไม่สามารถจัดการได้ ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วเป็นเวลานาน ต่อเนื่องกัน ปัญหาที่ตามมาของตำบลคืออะไร สภาพความเป็นอยู่ของตำบลเป็นอย่างไร และทุกคน ในที่ประชุมคิดว่าปัญหาเหล่านี้ สามารถแก้ไขได้หรือไม่ และถ้าแก้ปัญหาก็จะมีวิธีการเช่นไรเพื่อ เป็นบอกให้ทราบถึงเนื้อหาในการประชุมช่วงบ่าย จึงเสร็จสิ้นการประชุมในภาคเช้า

กิจกรรมในช่วงบ่ายเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วม ในการเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการ จัดการขยะ ซึ่งได้เริ่มต้นในเวลา 13.00 น. ด้วยการทำกิจกรรมนวดผ่อนคลายกระจายความคิดแล้ว นำเข้าสู่คำถามที่ได้ให้ไว้ในช่วงสิ้นสุดการบรรยายภาคเช้า ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรหากมีปริมาณ ขยะที่ไม่สามารถกำจัดได้เพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ ผู้เข้าร่วมการประชุมได้ให้คำตอบคล้ายคลึงกัน ในประเด็นของการเป็นแหล่งก่อโรค ส่งกลิ่นรบกวนและทำลายสภาพแวดล้อมที่ดี ผู้วิจัยจึงได้ ทบทวนการประชุมภาคเช้าโดยสรุป และนำเข้าสู่หัวข้อของการสนทนากลุ่ม คือการหาแนวทางการ ส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ หลังจากนั้นจึงแนะนำวิทยากรเพิ่มเติมเพื่อ การดำเนินกิจกรรมการสนทนากลุ่ม คือ คุณอภิรัฐ ปานแป้น เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Modurator) นางสาวนัยนา เดชะ นางสาวกนิษฐ บุญศรี และผู้วิจัยเป็นผู้จดบันทึก (Notetaker)

ในการเริ่มสนทนากลุ่ม ผู้ดำเนินการสนทนาได้แบ่งกลุ่มการประชุมเป็น 3 กลุ่มโดยสมาชิก ในกลุ่มจะมีทั้งแกนนำผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่น และผู้รับผิดชอบการจัดการขยะในชุมชน ซึ่งหัวข้อใน

การสนทนากลุ่ม ที่ผู้ดำเนินการสนทนาได้มอบหมายให้ คือแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน โดยให้เวลาในแต่ละกลุ่มปรึกษาหารือกลุ่มละ 40 นาที และให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอแนวทางที่กลุ่มได้ร่วมกันคิด กลุ่มละ 15 นาที ซึ่งตลอดการทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม มีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะที่ได้ผลดี บางกลุ่มมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในเรื่องของกิจกรรมว่าสามารถดำเนินการได้หรือไม่ แต่ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มก็ได้คลี่คลายปัญหา โดยการให้ทุกคนเสนอความคิดเห็น และจดลงไปบนกระดาษก่อน โดยไม่ต้องกังวลว่าถูกหรือผิด แล้วค่อยมาแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่มอีกครั้ง เพื่อคัดเลือกแนวทางนำเสนอต่อที่ประชุมรวม โดยแต่ละกลุ่มได้มีการแสดงความคิดเห็นที่เป็นอิสระ และสรุปเป็นแนวทางของกลุ่มตนเอง เมื่อเหลือเวลา 10 นาที ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มได้ย้ำเตือนให้ตัวแทนกลุ่ม เตรียมการนำเสนอแนวทางของกลุ่มตนเองต่อการประชุมรวมอีกครั้ง เมื่อหมดเวลาที่กำหนด ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มได้พักประชุมเพื่อให้เกิดบรรยากาศผ่อนคลาย และเตรียมนำเสนอแนวทางสรุปร่วมกัน ซึ่งในการประชุมรวมผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มให้แต่ละกลุ่มได้นำเสนอถึงแนวทางที่กลุ่มเลือก และอธิบายถึงวิธีดำเนินการ รวมถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยมีเวลากลุ่มละ 15 นาที ซึ่งในขั้นตอนนี้สังเกตได้ถึงบรรยากาศของการนำเสนอวิธีการ และชี้แจงเหตุผลของกลุ่มตนเองอย่างสร้างสรรค์ โดยสามารถสรุปแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะ และเหตุผลที่ทั้ง 3 กลุ่มได้นำเสนอได้ดังนี้

แนวทางที่ 1 การส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการลดปริมาณขยะในครัวเรือน กลุ่มได้นำเสนอความเห็นถึงการลดปริมาณขยะว่า ขยะส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดมาจากครัวเรือน โดยการกระทำของผู้ที่อยู่อาศัย ถ้าหากมีการลดขยะในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้ปริมาณขยะที่นำไปกำจัดมีปริมาณน้อยลง การเก็บขนก็จะสามารถทำได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในขั้นตอนของการกำจัดขยะลดลงได้ ซึ่งกิจกรรมที่สามารถตอบสนองแนวทางดังกล่าว สมาชิกในกลุ่มได้นำเสนอ เช่น กิจกรรมการให้ความรู้กับประชาชนในชุมชน เรื่องการลดขยะด้วยวิธีการต่างๆ กิจกรรมการประชาสัมพันธ์การลดขยะครัวเรือน โดยใช้ช่องทางต่างๆ ที่มีในชุมชน กิจกรรมประกวดนวัตกรรมลดขยะ เป็นต้น

แนวทางที่ 2 การส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการนำขยะไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสมาชิกกลุ่มได้ให้เหตุผลว่า เนื่องจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปในตอนต้น ได้แสดงให้เห็นถึงปริมาณขยะที่เกิดขึ้น โดยปริมาณขยะที่มีมากที่สุดคือ ปริมาณขยะทั่วไปรองลงมาคือขยะอินทรีย์ และยังเห็นถึงวิธีการจัดการขยะโดยการนำขยะไปใช้ประโยชน์เกิดขึ้นน้อยมาก ดังนั้นแนวทางในการจัดการขยะควรมีการนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการนำขยะมาใช้ประโยชน์ให้มากยิ่งขึ้น ด้วยวิธีการหรือกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเมื่อได้นำขยะไปใช้ประโยชน์ตามแนวทางดังกล่าว จะส่งผลให้

ปริมาณขยะที่ชาวบ้านในชุมชนนำไปกำจัดมีน้อยลง มลพิษที่เกิดขึ้นก็จะน้อยลงตามมาด้วย และลดปัญหาภาระงานการเก็บขนของเจ้าหน้าที่ในเทศบาล ซึ่งมีข้อจำกัดด้วยพาหนะและบุคลากรที่ใช้ในการเก็บขนด้วย ซึ่งกิจกรรมที่ตอบสนองแนวทางดังกล่าว อย่างเช่น โครงการประกวดการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โครงการปุ๋ยหมัก เป็นต้น

แนวทางที่ 3 การส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชน โดยจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการจัดการขยะที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ในช่วงเวลานั้นๆ โดยกลุ่มได้ให้ความเห็นว่า บริบทในแต่ละชุมชนมีความเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนนั้นๆ อยู่แล้ว ในการแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งในชุมชน จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนในชุมชน ที่ต้องร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา เนื่องจากไม่มีใครรู้ถึงบริบทในชุมชนได้ดีเท่ากับคนในชุมชนเองจากบริบทในชุมชนของตำบลท่าขนอน ในการดำเนินกิจกรรมภายในตำบล โดยส่วนใหญ่มักได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งในเรื่องของการจัดการปัญหาขยะ ทางกลุ่มได้มีความเห็นว่า ในหลายๆ กลุ่มประชากรได้มีการจัดทำในเรื่องการแก้ไขปัญหามาแล้ว โดยกลุ่มของนักเรียนจะมีกิจกรรมการคัดแยกขยะ ในกลุ่มของประชาชนทั่วไปและผู้นำท้องถิ่น ได้มีการจัดทำโครงการหน้าบ้านน่ามอง โครงการจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และโครงการเตาเผาไร้ควัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมดังกล่าว เกือบจะมีความครอบคลุมในทุกกลุ่มประชากร ดังนั้นด้วยบริบทของกลุ่มผู้สูงอายุสิ่งที่สามารถทำได้ ควรเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้การจัดการขยะมีความต่อเนื่อง และเป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกหลานในชุมชนได้ เช่น โครงการธนาคารขยะ โครงการผ้าป่าขยะรีไซเคิล การบริจาคสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว ตลาดนัดรีไซเคิล เป็นต้น

จบการนำเสนอ ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มได้ให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นถึงแนวทางทั้ง 3 แนวทาง ว่ามีความเป็นไปได้ในการดำเนินการมากน้อยเพียงไร โดยนำแนวทางทั้งหมดมาพิจารณาด้วยตารางการให้คะแนน ที่ประยุกต์มาจากตารางลำดับความสำคัญของปัญหาจากกระทรวงสาธารณสุข และองค์การอนามัยโลก เพื่อความเหมาะสมกับกิจกรรม แล้วจึงสรุปออกมาเป็นแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังนี้

ตาราง 9 สรุปแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน

แนวทางส่งเสริมการจัดการขยะ	ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ (5)	ประโยชน์ที่ได้รับ (5)	ความเป็นไปได้ (5)	ความร่วมมือของชุมชน (5)	ประหยัดงบประมาณ (5)	รวม	ลำดับความสำคัญ
แนวทางที่ 1 การลดปริมาณขยะในครัวเรือน	4	5	5	4	4	22	2
แนวทางที่ 2 การนำขยะไปใช้ประโยชน์	3	4	4	3	4	18	3
แนวทางที่ 3 จัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมสนับสนุนการจัดการขยะที่เหมาะสมกับชุมชน	4	4	5	5	5	23	1

จากตาราง 9 เกณฑ์การให้คะแนน มีความหมาย ดังนี้

ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ หมายถึง ความง่ายในการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ทำการค้นหา

ประโยชน์ที่ได้รับ หมายถึง ผลลัพธ์ที่ดีที่เกิดขึ้น เมื่อมีการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่ได้ทำการค้นหา

ความเป็นไปได้ หมายถึง ความสอดคล้องของแนวทางที่ได้ทำการค้นหา กับการปฏิบัติจริงในชุมชน ว่ามีโอกาสเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงไร

ความร่วมมือของชุมชน หมายถึง การยอมรับรู้ การร่วมมือของชุมชน ในการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ทำการค้นหา

ประหยัดงบประมาณ หมายถึง การปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ทำการค้นหา โดยไม่เป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากเกินไป

ตาราง 10 การให้ค่าระดับคะแนน

ระดับความสำคัญ	ระดับคะแนน
สูงมาก	5
สูง	4
ปานกลาง	3
ต่ำ	2
ต่ำมาก	1

ภาพประกอบ 18 การทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม

จากการหาแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุพบว่า แนวทางที่ได้รับการให้คะแนนมากเป็นลำดับที่ 1 คือ แนวทางที่ 3 การส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชน โดยการจัดให้มีโครงการ หรือกิจกรรมสนับสนุนการจัดการขยะที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อจัดให้มีการจัดการขยะที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนในช่วงเวลานั้นๆ โดยการศึกษาชุมชนต้องเกิดจากการมีส่วนร่วม ของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อให้กิจกรรมหรือ โครงการ มีความเหมาะสมกับบริบท และความต้องการของประชาชนในพื้นที่จริง ซึ่งผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม ได้ให้ผู้เข้าร่วม

ประชุมทั้งหมด ได้คิดโครงการหรือกิจกรรม เพื่อตอบสนองแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะร่วมกัน โดยโครงการที่ร่วมกันคิดคือ โครงการธนาคารขยะ เนื่องจากโครงการธนาคารขยะเป็นโครงการที่สามารถลงมือปฏิบัติได้เลย และกระบวนการดำเนินงานไม่ยุ่งยากซับซ้อน ภายใต้ชื่อโครงการที่ช่วยระดมความคิดกันคือ “โครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี” โดยผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มได้ให้ที่ประชุมร่วมกันคิดแผนการดำเนินงาน พร้อมเขียนเป็นแผนปฏิบัติการ รวมถึงผู้รับผิดชอบแต่ละหน้าที่และทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นต่อโครงการ ซึ่งสมาชิกในที่ประชุมก็ได้ร่วมกันกำหนด และร่วมกันรับผิดชอบต่อโครงการ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ นำไปสู่การยอมรับ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ดังรายละเอียดโครงการต่อไปนี้

โครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยก่อนนำไปกำจัด
2. เพื่อให้มีการคัดแยกขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน
3. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมภายในชุมชน

กิจกรรม

1. ประชุมวางแผนการจัดตั้งธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี
2. จัดตั้งคณะทำงาน โครงการธนาคารขยะประกอบด้วย
 - 2.1 ผู้จัดการธนาคารขยะ
 - 2.2 เจ้าหน้าที่รับขยะ คัดแยกขยะ
 - 2.3 เจ้าหน้าที่จดบันทึกและคิดเงิน
 - 2.4 เจ้าหน้าที่บัญชีและเอกสารอื่น ๆ
3. มอบหมายภารกิจให้เจ้าหน้าที่ในคณะทำงานปฏิบัติงานในเบื้องต้นดังนี้
 - 3.1 จัดหาสถานที่ที่ใช้เป็นจุดรับขยะก่อนที่พ่อค้าจะรับซื้อ
 - 3.2 จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดทำธนาคารขยะ เช่น เครื่องชั่ง
 - 3.3 จัดทำเอกสารสมาชิก สมุดบัญชีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
 - 3.4 ประสานกับร้านค้าของเก่าในเรื่องการเข้ามารับซื้อและราคา
 - 3.5 ประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ
 - 3.6 หางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ
4. ดำเนินโครงการตามแผน

5. ประเมินผลโครงการ

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้สูงอายุ ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระยะเวลา

มกราคม พ.ศ. 2554 - กันยายน พ.ศ.2554

งบประมาณ

ขอสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอนเป็นเงิน 30,000 บาท

ผู้รับผิดชอบ

ผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หน่วยงานสนับสนุน

ชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลคีรีรัฐนิคม องค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน เทศบาลตำบลท่าขนอน

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

1. สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยก่อนนำไปกำจัดได้
2. ผู้สูงอายุมีการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง
3. ผู้สูงอายุให้ความสนใจและสมัครเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
4. ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในการดำเนินโครงการไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

หลังจากที่ได้ร่วมกันเขียนรายละเอียดโครงการ ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมของกิจกรรมอีกครั้ง เพื่อชักชวนความเข้าใจที่ตรงกัน และปรึกษาหารือถึงการดำเนินการขั้นต่อไป ซึ่งเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งแจ้งประชาสัมพันธ์ ให้ผู้สูงอายุที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม ได้รับทราบถึงวิธีการดำเนินงาน ในการนี้ประธานชมรมผู้สูงอายุ คุณประดิษฐ์ ศรีศิริรินทร์ ได้ให้คำแนะนำว่าควรมีการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปในวันประชุมของผู้สูงอายุที่จะจัดขึ้นในวันที่ 24 ธันวาคม 2553 เพราะจะมีผู้สูงอายุเข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมาก เหมาะกับการประชาสัมพันธ์โครงการ และการปฏิบัติการที่ถูกต้องในการเข้าร่วมกิจกรรม การประชุมในครั้งนี้จึงปิดการประชุม โดยได้ทำการตกลงให้วันประชุมผู้สูงอายุครั้งถัดไป เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในเรื่องการทำโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี

3) การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในครั้งนี้ จัดขึ้นในวันที่ 24 ธันวาคม 2553 ณ ที่ทำการชมรมผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน ในเวลา 09.00 – 12.00 น. เพื่อแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี และหลักการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง ในการนำขยะมาเข้าร่วมโครงการ โดยใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า มีผู้เข้าประชุมทั้งหมด จำนวน 355 คน เริ่มทำกิจกรรมด้วยการพบปะผู้สูงอายุจากประธานชมรมผู้สูงอายุ คุณประดิษฐ์ ศรีศิริรินทร์ ด้วยการเกริ่นนำถึงกิจกรรมพร้อมรายละเอียดการดำเนินโครงการ ที่ได้ดำเนินมาแล้วและกำลังจะดำเนินต่อไป ประธานชมรมผู้สูงอายุได้ซักถามผู้สูงอายุในภาพรวมว่ามีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับโครงการธนาคารขยะที่กำลังจะเกิดขึ้น และมีความสนใจต้องการมีส่วนร่วมกับโครงการหรือไม่ ผู้สูงอายุได้ให้การตอบรับที่ดีด้วยการยกมือสนับสนุนที่จะสมัครเป็นสมาชิกโครงการ ในวันแรกที่เปิดโครงการ ผู้วิจัยจึงได้แจ้งถึงโครงการที่จะเกิดขึ้น พร้อมทั้งอธิบายกลวิธีในการแยกขยะ เพื่อนำมาร่วมโครงการในวันที่ 26 มกราคม 2554 นี้ และมีการซักซ้อมความเข้าใจอีกครั้ง โดยผู้วิจัยได้มีการสอบถามผู้สูงอายุถึงการมาร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง ต้องนำเอาสิ่งใดมาบ้างในการมาร่วมกิจกรรม ซึ่งผู้สูงอายุได้ตอบด้วยความพร้อมเพรียง ถึงการมาร่วมกิจกรรมธนาคารขยะ โดยนำขยะที่มีการคัดแยกมาเพิ่มมูลค่า โดยการแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของที่มีประโยชน์ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นประธานชมรมผู้สูงอายุ ก็ได้เปิดโอกาสให้มีการซักถามถึงกิจกรรมธนาคารขยะว่ามีประเด็นปัญหาอะไรที่ต้องการซักถาม จึงได้มีการซักถามในประเด็นของการคิดมูลค่าของขยะ จะคิดในอัตราอย่างไร และราคาจะตรงกับท้องตลาดหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ให้คำตอบกับผู้สูงอายุไป รวมทั้งได้ทบทวนกระบวนการคิดราคา และแปลงเป็นสิ่งของที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคอีกครั้ง พร้อมกับเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัย จนกระทั่งหมดข้อคำถาม ประธานชมรมผู้สูงอายุจึงได้ ปิดการประชุม และย้ำให้ทุกคนมาร่วมกิจกรรมในวันเปิดโครงการธนาคารขยะ วันที่ 26 มกราคม 2554 โดยพร้อมเพรียงกัน

4) การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 2 เป็นการเปิดโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี

การดำเนินกิจกรรม จัดขึ้นในวันที่ 26 มกราคม 2554 ณ ที่ทำการชมรมผู้สูงอายุตำบลท่าขนอนในเวลา 09.00 – 12.00 น. โดยใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการชี้แจงกฎระเบียบเบื้องต้น และเปิดรับสมัครสมาชิกธนาคารขยะ พร้อมทั้งนำปริมาณขยะที่สมาชิกคัดแยกแล้ว ลงในรายการฝากของสมาชิก เพื่อคำนวณราคาออกมาเป็นมูลค่ารวม แล้วนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของ

เพื่ออุปโภคบริโภค ส่วนขยะจะมีการตกลงกับพ่อค้ารับซื้อขยะให้มีการมารับซื้อให้เสร็จภายในวันเดียวโดยไม่ให้มีขยะเหลือตกค้าง

ภาพประกอบ 19 กิจกรรมโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงอายุสุขภาพดี

ผลการดำเนินโครงการ จากการเปิดรับสมัครสมาชิกธนาคารขยะ ที่ชมรมผู้สูงอายุ ในวันที่ 26 มกราคม 2554 นั้นพบว่า มีผู้เข้าร่วมสมัครสมาชิกจำนวน 109 คน มีเจ้าหน้าที่ดำเนินการจำนวน 5 คน มีปริมาณขยะรวม 160 กิโลกรัม โดยแยกเป็นกระดาษมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา เป็นพลาสติก โลหะ ขวดแก้วและอื่นๆ สำหรับสมาชิกผู้สูงอายุบางคนนำขยะมาเพื่อบริจาคเป็นทุนให้กับธนาคาร บางคนได้ขอสมัครสมาชิกแต่จะนำขยะมาให้ในครั้งต่อไป บางคนมีการรวบรวมขยะแล้วแต่มีปัญหาด้านการขนส่งไม่สามารถนำขยะมาได้ จึงแก้ปัญหาโดยสมาชิกธนาคารขยะด้วยกันเอง เสนอให้ผู้ที่มีความสามารถในการขนส่ง เป็นผู้ช่วยในการขนส่งครั้งต่อไป หลังเสร็จสิ้นการฝากขยะกับธนาคาร ประธานชมรมผู้สูงอายุได้ขอบคุณในความร่วมมือ ที่ได้นำขยะมาร่วมกิจกรรม และขอความร่วมมือสำหรับผู้ที่นำมาไม่ได้ หรือยังไม่ได้เป็นสมาชิกธนาคารขยะ ให้มาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป ผู้วิจัยจึงได้กล่าวสรุปถึงจำนวนรวมของขยะ ที่ได้ทำการรับฝาก จำนวนรวมของสมาชิกธนาคาร และประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการคัดแยกขยะ ที่ส่งผลต่อภาพรวมของสิ่งแวดล้อม

จึงปิดการประชุมพร้อมทั้งเชิญชวนให้มีการร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป ส่วนการดำเนินการต่อในช่วงบ่ายได้มีการซื้อขายขยะ กับพ่อค้าที่ได้มีการตกลงไว้ ให้มีการซื้อขายให้เสร็จสิ้นภายในวันที่รับฝากแล้วจึงจะปิดบัญชีรายรับรายจ่ายของธนาคาร

4.2.3 ขั้นตอนติดตามประเมินผลและสรุปสิ่งที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วม

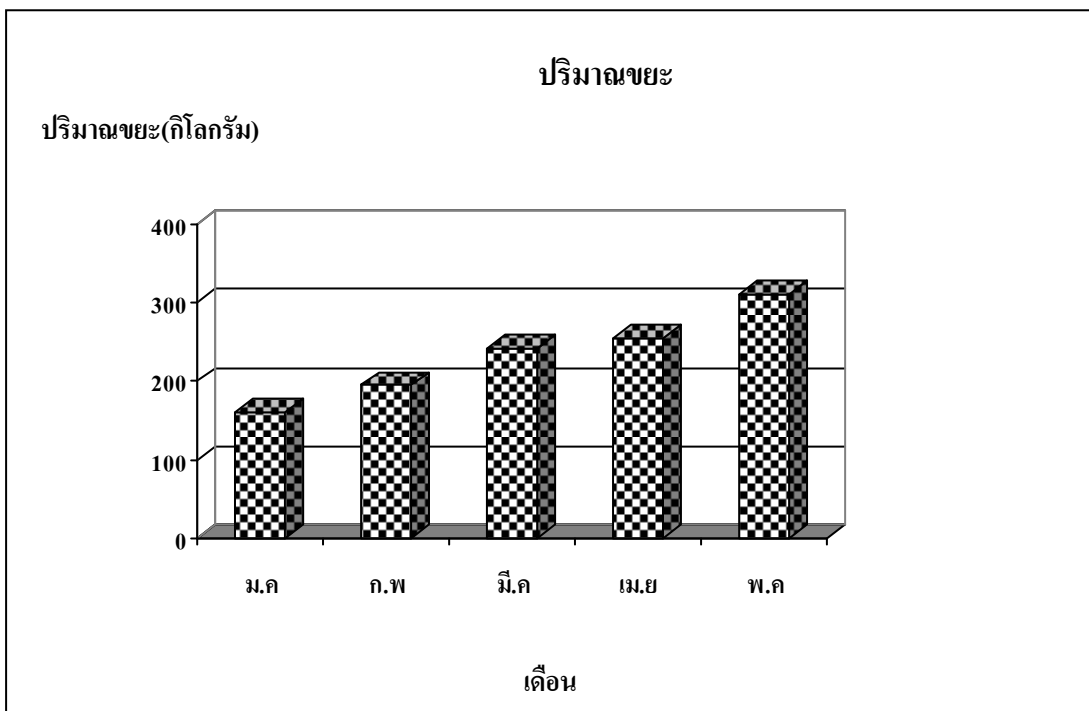
1) ขั้นตอนติดตามประเมินผล

ผู้วิจัยร่วมกับคณะทำงานใน โครงการธนาคารขยะ ได้ประเมินผลการดำเนินงาน ภายหลังจากเปิดโครงการเป็นระยะเวลา 5 เดือน คือ เดือนมกราคม – พฤษภาคม 2554 การประเมินผลโครงการ ได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และตรวจสอบจากเอกสารของโครงการธนาคารขยะ คือ ใบสมัครสมาชิกธนาคารขยะ แบบบันทึกปริมาณขยะ บัญชีรับ-จ่ายเงิน ซึ่งรายละเอียดการประเมินโครงการมีดังต่อไปนี้

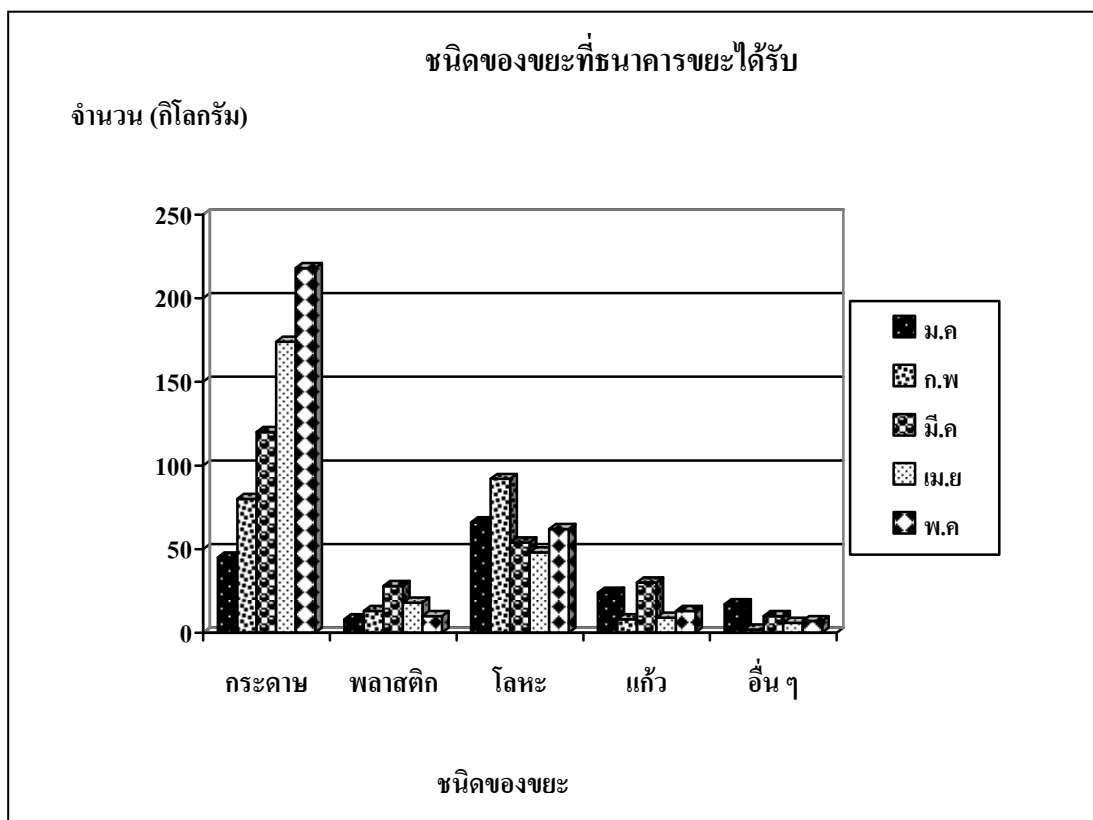
ตาราง 11 รายละเอียดการประเมินผลโครงการ

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ	วิธีการวัดผล	เครื่องมือ
1. ปริมาณขยะที่รวบรวมได้	1. ตรวจสอบ	1. แบบบันทึกปริมาณขยะ
2. มีการคัดแยกขยะถูกต้อง	2. สังเกต ตรวจสอบ	2. ขยะที่สมาชิกลำมาฝาก
3. มีจำนวนสมาชิกให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น	3. สังเกต ตรวจสอบ	3. เอกสารสมัครสมาชิก
4. ความพึงพอใจของสมาชิก	4. ตรวจสอบ	4. แบบสอบถาม

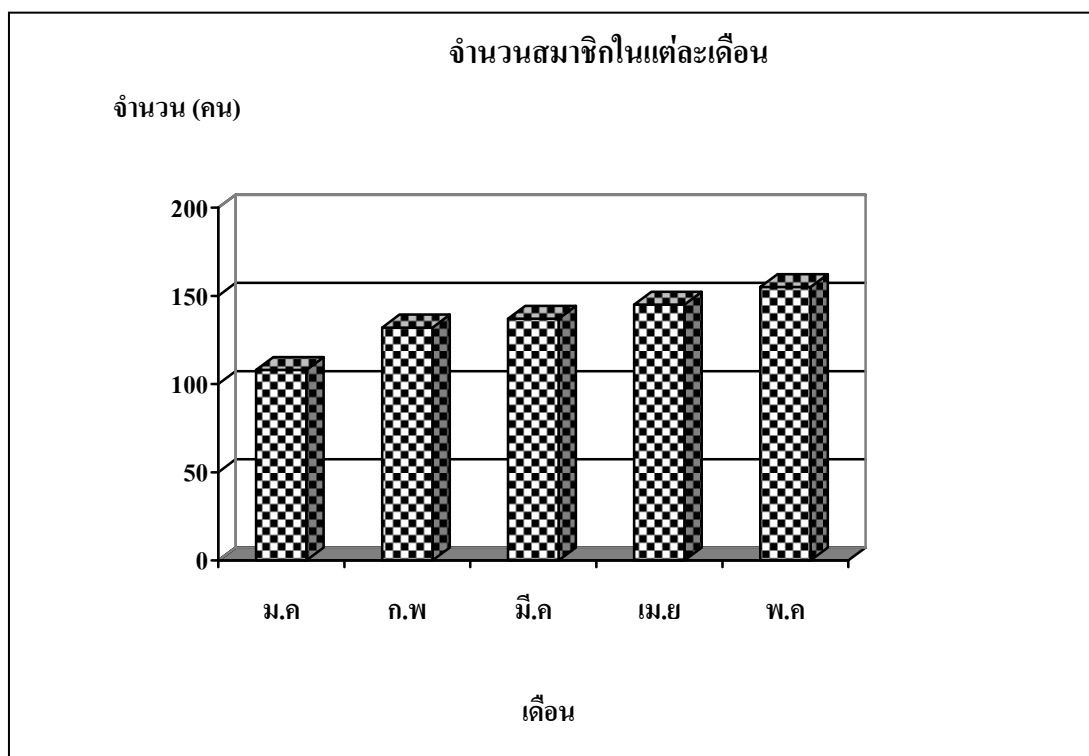
โดยการประเมินได้นำผลการดำเนินการในเดือนมกราคม – พฤษภาคม 2554 จำนวน 5 เดือนมาทำการวิเคราะห์ดังนี้

ภาพประกอบ 20 ปริมาณขยะที่ธนาคารขยะได้รับจากผู้สูงอายุ

ภาพประกอบ 21 ชนิดของขยะที่ธนาคารได้รับ

ภาพประกอบ 22 จำนวนสมาชิกโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงอายุสุขภาพดี

จากภาพประกอบ 20 21 และ 22 เป็นผลการดำเนินกิจกรรม ตามรายละเอียดการประเมินโครงการ ในแต่ละเดือนตั้งแต่ เดือนมกราคม-พฤษภาคม 2554 พบว่า ปริมาณขยะที่รวบรวมได้ในแต่ละเดือนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยจะเห็นได้ว่าชนิดของขยะที่ผู้สูงอายุนำมาเข้าร่วมโครงการมีแนวโน้มของการนำกระดาษมาฝากเพิ่มมากขึ้น จากการสอบถามสมาชิกผู้ที่นำขยะชนิดกระดาษมาฝากพบว่า กระดาษสามารถจัดเก็บได้ง่าย และมีจำนวนมากอย่างเช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษหนังสือทั่วไป กระดาษลัง การนำกระดาษมาเข้าร่วมโครงการมีความสะดวก เนื่องจากสะอาด จัดเก็บเคลื่อนย้ายได้ง่ายและมีน้ำหนักดี ส่วนสมาชิกที่นำขยะชนิดโลหะมาฝาก เมื่อได้สอบถามพบว่า โลหะเป็นขยะที่มีน้ำหนักดีและมีราคา ผู้ที่สามารถนำขยะมาได้ด้วยตนเองโดยมากเป็นสมาชิกที่มีรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งสะดวกในการขน ส่วนขยะประเภทแก้วและพลาสติก มีแนวโน้มของการฝากขยะใกล้เคียงกัน ก็ยังมีปริมาณที่น้อย เนื่องจากพลาสติกมีน้ำหนักน้อยและต้องใช้พื้นที่ในการขนย้ายมากกว่าขยะอื่นๆ ในกรณีที่สมาชิกบางท่านอาศัยการเดินทางมากับผู้อื่น อาจทำให้เกิดความไม่สะดวกต่อการขนขยะมาเข้าร่วมโครงการ ส่วนขวดแก้วยังมีปริมาณการรับฝากน้อย จากการสอบถามสมาชิกพบว่า เนื่องจาก การขนย้ายทำได้ด้วยความลำบาก เนื่องจากใช้พื้นที่มาก มีน้ำหนักและอาจเสี่ยงต่อการแตกชำรุด ส่วนขยะชนิดอื่นๆ เป็นขยะที่ไม่สามารถแยกให้เข้าพวกกับขยะอื่นๆ ได้ ส่วนมากเกิดจากสมาชิกที่ยังไม่เข้าใจหลักการคัดแยกขยะ และเป็นขยะที่ชนิดที่พ่อค้าคนกลางไม่มีตลาดซื้อขาย ขยะในส่วนนี้จึงไม่ได้ทำการซื้อขายโดยคณะกรรมการดำเนินงาน

ได้แก้ปัญหาโดยการประชาสัมพันธ์ในทุกเดือนที่มีการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งในเดือนแรกของการดำเนินโครงการยังพบว่า ผู้สูงอายุบางคน ยังไม่มีความเข้าใจในกิจกรรมที่ได้ทำขึ้น เนื่องจากการมีอุปสรรคด้านการสื่อสารไม่ทั่วถึง จากการมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมาก และความชัดเจนจากการได้ยิน ในเดือนถัดมาจึงได้มีการวางแผนร่วมกันของคณะทำงาน อธิบายหลักการดำเนินงานทุกเดือน และให้สมาชิกธนาคารขยะที่เข้าใจแล้ว เป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้ที่ยังไม่เข้าใจ ทำให้ปริมาณขยะที่ธนาคารได้รับฝาก มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้จากการดำเนินการ ผู้วิจัยและคณะทำงาน ได้มีการตรวจสอบการคัดแยกขยะ ในแต่ละเดือนของสมาชิก พบว่าในช่วงแรกของการดำเนินการ สมาชิกบางคนยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องการคัดแยกขยะ นำขยะหลายประเภทปะปนกันมา ทำให้ราคาของขยะแตกต่างกันไปจากสมาชิกที่ได้คัดแยกมาเรียบร้อยแล้ว สมาชิกจึงมีความสงสัย ผู้วิจัยและคณะทำงานจึงได้อธิบาย และให้ความรู้ในเรื่องการคัดแยกขยะที่ถูกต้องกับสมาชิกทุกเดือน ก่อนทำการรับฝากขยะจากสมาชิก เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องทั่วถึงของสมาชิก ทำให้การคัดแยกขยะในเดือนที่ทำการประเมิน สมาชิกมีการคัดแยกขยะถูกต้องมากขึ้น จึงมีเพียงสมาชิกใหม่บางคนที่ต้องมีการอธิบายเรื่องการคัดแยกขยะเพิ่มเติม

ในประเด็นของการประเมินความพึงพอใจของสมาชิก จากการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจร่วมกับการสัมภาษณ์ พบว่าสมาชิกมีความพึงพอใจต่อโครงการในระดับที่ดี เนื่องจากสมาชิกมีความเห็นร่วมกันในประเด็นของการนำขยะมาสร้างคุณค่า โดยได้ผลตอบแทนกลับเป็นสิ่งของเพื่อการอุปโภคบริโภค และสอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกต่อเดือน ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเห็นแบบอย่างจากการได้รับรางวัล ของสมาชิกที่มีการนำขยะมาฝากสม่ำเสมอ มีผลตอบแทนจากการถือขยะมาฝากไปเป็นสิ่งของที่มีคุณค่า มีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน จากผลการประเมินโครงการในครั้งนี้ ผู้วิจัยและคณะทำงาน ได้นำมาทำเป็นรูปแบบตารางประเมินโครงการ พร้อมแจ้งให้สมาชิกโครงการรับทราบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องต่อไป ดังตาราง 12

ตาราง 12 ผลลัพธ์การดำเนินโครงการ

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ	ผลลัพธ์
1. ปริมาณขยะที่รวบรวมได้	ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น 37.5 กิโลกรัม/เดือน
2. มีการคัดแยกขยะถูกต้อง	มีการคัดแยกถูกต้องร้อยละ 91
3. สมาชิกให้ความสนใจในการร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น	สมาชิกเพิ่มขึ้น 12 คน/เดือน
4. ความพึงพอใจของสมาชิก	ร้อยละ 85

2) การสนทนากลุ่มเพื่อสรุปบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดการขยะของ ผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน

กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ได้ดำเนินการในวันที่ 6 มิถุนายน 2554 ณ ที่ทำการ ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลท่าขนอน โดยได้เชิญผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 50 คน เป็นแกนนำผู้สูงอายุ 15 คน ผู้นำท้องถิ่น 15 คน ผู้รับผิดชอบการจัดการขยะในท้องถิ่น 15 คน และคณะทำงาน โครงการ ธนาคารขยะ 5 คน เพื่อสรุปสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติ ตามแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการ มีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ซึ่งใช้การสนทนากลุ่มในการดำเนินการตั้งแต่วันที่ 08.30 – 12.00 น.

ในการดำเนินกิจกรรมพบว่า มีผู้เข้าร่วมทั้งหมดจำนวน 45 คน โดยขาดผู้นำหมู่บ้าน 3 คน และแกนนำผู้สูงอายุ 2 คน เนื่องจากมีภารกิจส่วนตัว การดำเนินกิจกรรมได้เริ่มต้นด้วยประธาน ชมรมผู้สูงอายุได้นำผลการดำเนินการที่ผ่านมา และผลการประเมินโครงการบรรยายสรุปให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฟัง เพื่อเป็นข้อมูลในการสรุปบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยกัน ในขั้นตอน ถัดไปผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปประเด็นปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการ ที่ได้ ดำเนินการมาแล้ว โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้แสดงความคิดเห็น และสรุปเป็นบทเรียนของ กระบวนการมีส่วนร่วม พบว่าการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ตลอดจนการ ประเมินผลแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบัน ผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากการ แก้ปัญหา การพัฒนารูปแบบการทำงาน โดยใช้รูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งใช้ในการ ร่วมกันหาปัญหาและสาเหตุ ร่วมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน ร่วมรับ ผลประโยชน์ ร่วมติดตามและประเมินผล โดยกระบวนการดังกล่าว ได้ดำเนินการภายใต้ความ เหมาะสมของบริบทภายในตำบล ซึ่งเห็นได้จากการวางแผนการทำงาน ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของ กลุ่มตัวอย่างและประชากร เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี รวมถึงการศึกษาการจัดการขยะที่ มีในชุมชน และเพิ่มเติมในส่วนที่ต้องมีการพัฒนา เพื่อเพิ่มศักยภาพของการจัดการขยะให้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดความความสำเร็จในกิจกรรม และความเข้มแข็งของชุมชน สามารถนำไปพัฒนาชุมชน ในด้านอื่นๆ อีกต่อไป จากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาจึงทำให้เกิดการรับรู้ การเรียนรู้ และเกิดเป็น บทเรียนในการปฏิบัติงาน

ดังนั้นบทเรียนที่ได้สรุปจากการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้ต่อไปในการ ปฏิบัติงาน เริ่มตั้งแต่กระบวนการที่ผู้วิจัย ได้ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการเก็บข้อมูลขั้น พื้นฐาน โดยการเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มของผู้สูงอายุ ในตำบลท่าขนอนเพื่อสังเกตกระบวนการ วางแผน การดำเนินการของแต่ละกิจกรรมที่เกิดขึ้น ว่าประกอบไปด้วยขั้นตอนใดบ้าง และมี หลักการในการทำงานร่วมกับผู้สูงอายุอย่างไร จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้ดำเนินการมาพบว่าใน กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาตนเอง โดยไม่ให้เป็น

ภาระลูกหลาน และร่วมกันพัฒนาชุมชนโดยมีครอบครัวและชุมชน เป็นสถาบันพื้นฐานในการร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยกิจกรรมเหล่านี้ จะช่วยส่งผลต่อการเสริมสร้างสุขภาพทางกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพ ภูมิปัญญา/ความสามารถของตนเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม องค์ประกอบที่สำคัญคือ การเสริมสร้างโอกาสและช่องทางให้ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม/ชมรม เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน กิจกรรมที่ใช้การมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการ ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงเสร็จสิ้นกระบวนการ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีความภาคภูมิใจว่าตนเองมีคุณค่า สามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคม โดยไม่เป็นภาระลูกหลาน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุข ดังนั้นในการร่วมทำกิจกรรมการมีส่วนร่วม ในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ที่ได้มีการทำกิจกรรมโดยใช้การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนเสร็จสิ้นกระบวนการจึงมีผลลัพธ์การดำเนินงานที่ดี ทำให้การดำเนินการของกิจกรรมมีความต่อเนื่อง จากการสรุปร่วมกับคณะทำงานพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุมีดังนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคล

(1) การศึกษา พบว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูง จะมีความสามารถในการทำความเข้าใจในกิจกรรมได้ดี และรวดเร็วกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า สามารถเป็นที่ปรึกษาให้กับสมาชิกคนอื่นๆ ได้ ซึ่งในกลุ่มผู้สูงอายุของตำบลท่าขนอน มีระดับการศึกษาโดยส่วนใหญ่คือ ประถมศึกษา แต่ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่างๆ พบว่ามีแกนนำในการดำเนินงาน ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญที่มีภูมิลำเนาในตำบลท่าขนอน เป็นบุคคลมีความรู้ความสามารถ และมีความเชื่อถือ ไว้วางใจจากสมาชิกชมรม ที่ต้องการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม มาเป็นแกนหลักของการดำเนินงาน ช่วยอธิบายขั้นตอนต่างๆ และรายละเอียดในการดำเนินโครงการ พร้อมทั้งเป็นผู้ประสานงานกับคณะทำงานได้ดี ทำให้การสื่อสารและการทำกิจกรรมลุล่วงไปได้ด้วยดี

(2) อาชีพ การประกอบอาชีพจะมีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษา ถ้ามีอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถสูง จะมีส่วนร่วมในการจัดการขยะได้มากกว่าอาชีพที่ใช้ความรู้ความสามารถน้อยกว่า รวมไปถึงช่วงเวลาในการประกอบอาชีพ หากมีช่วงเวลาที่ตรงกันกับการเข้าร่วมกิจกรรมก็จะทำให้ความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลง ซึ่งในกลุ่มผู้สูงอายุของตำบลคีรีรัฐนิคมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน ทำนา ทำไร่ มากที่สุด เวลาการประกอบอาชีพจึงมักจะเริ่มในเวลาเช้าและสิ้นสุดภารกิจในตอนเย็น ดังนั้นในการเข้าร่วมกิจกรรมจึงต้องนัดวันเวลาที่แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งในกิจกรรมธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดีได้มีการนัดทำกิจกรรมเดือนละหนึ่งครั้ง

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้จัดสรรเวลาได้เหมาะสม ไม่รบกวนเวลาประกอบอาชีพ และในการนัดเวลาเพื่อทำกิจกรรมควรมีช่วงระยะเวลาที่ไม่บ่อยจนเกินไป

(3) รายได้ เป็นสิ่งสนับสนุนให้มีการดำรงชีวิตที่ดี และมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในผู้สูงอายุที่มีรายได้ดี จะมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมได้มากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย เนื่องจากสามารถเอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมของสังคมได้มากขึ้น จากการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า ผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนมีเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการประกอบอาชีพโดยส่วนใหญ่มีความใกล้เคียงกัน คือการทำสวน ซึ่งเป็นสวนยางพาราที่ให้ผลผลิตดี และมีราคา ทำให้ผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 5,001-7,000 บาท /เดือน

(4) สุขภาพ การดูแลสุขภาพที่ดี จะเป็นผลให้มีการร่วมกิจกรรมที่ต่อเนื่องได้มากยิ่งขึ้น จากข้อมูลรายงานสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน ปี พ.ศ.2553 ซึ่งดำเนินการโดยโรงพยาบาลศิริราชนิคมและพบว่า ตำบลท่าขนอนเป็นตำบลที่มีประชากรผู้สูงอายุสุขภาพดี มีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมได้ถึงร้อยละ 78 และสอดคล้องกับข้อมูลจากผู้วิจัยได้ทำการสำรวจปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีผลลัพธ์ว่าไม่มีปัญหาสุขภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมถึงร้อยละ 83.9

(5) การได้ประโยชน์จากการจัดการมูลฝอย การได้รับผลตอบแทนจากการจัดการขยะนอกจากทำให้บ้านและสิ่งแวดล้อมมีความสะอาดน่าอยู่อาศัยแล้ว การได้รับผลตอบแทนที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน จากการสัมภาษณ์พบว่า สามารถสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรมได้เป็นอย่างดี “ดี ดี แบบนี้ป่าชอบ ไม่ต้องเสียเงินซื้ออีก ของพวกนี้ถึงอย่างไรก็ต้องใช้อยู่แล้ว เดี่ยวรอบหน้ามีอะไรให้แลกบ้างละ เดี่ยวป่ากลับไปต้องไปเก็บขยะไว้มาแลกของอีก” (นางบุญน้อม วิจิตเชื้อ, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2554) เปรียบเสมือนเป็นรางวัลที่ได้มาจากการทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่สังคม และสามารถกระตุ้นให้สมาชิกคนอื่นๆ มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม สร้างความพึงพอใจให้กับผู้สูงอายุ เพราะการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุมีการลดบทบาทหน้าที่ที่เคยทำลงไป จะทำให้ผู้สูงอายุเปลี่ยนจุดสนใจไปยังครอบครัว หรือหาบทบาทใหม่ให้กับตนเองด้วยการเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือลูกหลานภายในบ้าน หากกิจกรรมนั้นๆ ได้ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขหรือพึงพอใจ จะทำให้การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้นมีความต่อเนื่อง ในการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน เมื่อได้สอบถามระดับความพึงพอใจที่มีต่อการทำกิจกรรมพบว่า คะแนนความพึงพอใจของผู้สูงอายุคิดเป็น 85%

2) ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสนับสนุน

(1) **ผู้นำกลุ่ม** เป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน เนื่องจากผู้นำเป็นผู้ที่นำพาให้กิจกรรมสามารถลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งผู้นำของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนนั้น เป็นข้าราชการบำนาญ มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เข้มแข็ง เสียสละและเป็นตัวอย่างด้านความรักสามัคคีในหมู่คณะ ในกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้นำมีบทบาทมากในด้านการกระตุ้นและประสาน เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะ โดยได้อธิบายกับสมาชิกถึงศักยภาพของผู้สูงอายุ ในด้านการดูแลสุขภาพที่ผู้สูงอายุทำได้ดีแล้ว ควรต้องมีการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีด้วย เนื่องจากสิ่งแวดล้อมที่ดี จะสร้างสุขภาพที่ดีให้กับผู้สูงอายุ ในการเริ่มกิจกรรมผู้นำได้ช่วยประสานให้ผู้วิจัยกับกลุ่มตัวอย่างได้คุยกันอย่างเป็นกันเอง สื่อสารและเกริ่นนำให้กลุ่มตัวอย่างเห็นถึงกิจกรรมที่จะร่วมกันทำขึ้น และให้คำแนะนำกับผู้วิจัยในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุ เมื่อกระบวนการมีส่วนร่วมได้เริ่มดำเนินการ ผู้นำกลุ่มให้ความร่วมมือและมีบทบาทคอยกระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ให้ความร่วมมือ มาเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากผู้นำรู้ถึงปัญหาของสมาชิกที่ควรต้องแก้ไข เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมได้มากที่สุด ทำให้สมาชิกผู้สูงอายุมีความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมั่นใจในกิจกรรมจะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม จากการสรุปผู้วิจัยพบว่า ลักษณะของผู้นำที่ผู้สูงอายุมีความต้องการส่วนใหญ่จะมีลักษณะดังนี้ สามารถเป็นที่พึ่งให้กับคนในชุมชน มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีศักยภาพในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไข กระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก มีความน่าเคารพ ศรัทธา น่าเชื่อถือ

(2) **ผู้ให้การสนับสนุน** ในการทำกิจกรรมที่มีผู้ให้การสนับสนุน จากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ จะสามารถทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างดี เนื่องจากเป็นการแสดงถึงงานนั้นมีผู้เห็นความสำคัญและให้ความสำคัญ โดยการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดแรงกระตุ้นที่จะมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม และทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ โดยมีผู้สนับสนุนที่เกี่ยวข้องโดยตรงอยู่ 3 กลุ่ม คือ หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชนและชมรมผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการก่อตั้งโดยตรงเป็นหน่วยงานที่มีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงาน ซึ่งการเข้าร่วมของหน่วยงานนี้เป็นลักษณะของการเข้ามาเป็นหุ้นส่วนร่วมกันในการดำเนินงาน ให้การสนับสนุนงบประมาณ และสนับสนุนวิทยากรในการให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลศิริรัฐนิคม ที่ให้ความสนับสนุนในเรื่องของ สถานที่ บุคลากรในด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ บุคลากรการดำเนินกิจกรรม การประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนผู้นำชุมชนมีบทบาทมากในการส่งเสริม สนับสนุน

ในการก่อตั้งโครงการเนื่องจาก ผู้นำท้องถิ่นได้รับรู้ตั้งแต่กระบวนการเตรียมดำเนินการ ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งยังมีความใกล้ชิด เข้าใจถึงความต้องการของผู้สูงอายุได้มาก จึงสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้สูงอายุในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมได้ดี และชมรมผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มหลักของการดำเนินกิจกรรม ทำให้เกิดแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนแรก การหาแนวทางเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะสำหรับผู้สูงอายุ ร่วมดำเนินโครงการ และร่วมประเมินโครงการ และสรุปบทเรียนที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

(3) ขั้นตอนการทำงาน การทำงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ขั้นตอนการทำงานเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ หากกิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่มีขั้นตอนกระบวนการที่ซับซ้อนเกินไป ผู้สูงอายุอาจจะเกิดความยุ่งยากในการเข้าร่วมทำกิจกรรมได้ การดำเนินงานของกลุ่มผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน จึงเน้นการดำเนินงานที่มีขั้นตอนไม่ซับซ้อน มีการพูดคุยและสาธิตให้ดูในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งทำให้เข้าใจได้ง่าย อย่างเช่น การให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะอย่างง่ายโดยการใช้สื่อรูปภาพประกอบ, การสาธิตการคัดแยกขยะ

ตำบลท่าขนอนเป็นตำบลที่กำลังมีการขยายตัวเป็นชุมชนเมือง การที่จะทำให้ผู้สูงอายุหรือประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ จะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ของสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการยอมรับ และเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ต้องใช้กระบวนการการดำเนินกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุอย่างแท้จริง จึงจะมีการดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการดำเนินโครงการธนาคารขยะในตำบลท่าขนอน มีแนวโน้มการดำเนินงานนำไปสู่ความยั่งยืน เนื่องจากคณะทำงานได้มีกรรมการที่มาจาก คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุคุณภาพ ที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการคุณภาพ ด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ Health promotion management quality award (HPMQA) จากศูนย์อนามัยเขต 11 จังหวัด ในปี พ.ศ.2552 และมีการดำเนินงานของชมรมต่อเนื่องมายาวนานกว่า 5 ปี โดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำงานกับผู้สูงอายุ “มีอยู่เพียงไม่กี่เรื่องที่ต้องคำนึงถึงเมื่อต้องร่วมงานกับผู้สูงอายุ คือ ต้องระมัดระวังเรื่องของกิจกรรม ไม่ให้มีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนเกินไป และมีรางวัลตอบแทนความมีน้ำใจในการเข้าร่วมกิจกรรมกับเรา ซึ่งไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยที่ทุกคนควรจะมองข้ามแต่เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งทีเดียว” (สุวรรณณี นิยมจิตต์, สัมภาษณ์, 3 ธันวาคม 2554)

จากการดำเนินงานโครงการธนาคารขยะ ผู้วิจัยพบว่า โครงการได้รับความสนใจจากผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการนำขยะมาให้กับธนาคารได้ แต่ในรายที่ไม่สามารถนำมาได้ด้วยมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องของการเดินทางและขนส่ง ผู้สูงอายุก็จะไม่ได้ให้ความสนใจ จึงเป็นปัญหาที่

ทางคณะทำงานได้ร่วมกันปรึกษา โดยพบว่าทางชมรมผู้สูงอายุได้มีโครงการบริการผู้สูงอายุที่มีอุปสรรคในการมาเข้าร่วมกิจกรรม ด้วยโครงการรถคันปี โดยการให้อาสาสมัครทำหน้าที่เป็นผู้รับส่งผู้สูงอายุที่รับผิดชอบ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมสะดวกมากขึ้น คณะทำงานโครงการธนาคารขยะจึงได้ประสานงานกับคณะทำงานของโครงการรถคันปี เพื่อขอให้ผู้สูงอายุสามารถนำขยะมาเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการธนาคารขยะได้ ภายหลังการประสานงานพบว่า มีผู้สูงอายุมาเข้าร่วมกิจกรรมธนาคารขยะได้มากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากจำนวนสมาชิกที่เพิ่ม จากการแก้ปัญหาจึงทำให้แนวทางในการดำเนินงานมีความชัดเจน เนื่องจากในการแก้ปัญหาได้ทำการวิเคราะห์โดยคณะกรรมการเพื่อหาสาเหตุที่แท้จริง จึงทำให้การแก้ปัญหาประสบความสำเร็จ และส่งผลต่อสังคมให้เห็นถึงศักยภาพผู้สูงอายุ เสริมสร้างคุณค่าของผู้สูงอายุให้ร่วมเป็นพลังในการพัฒนาสังคมและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อลูกหลาน (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2554)

ในการดำเนินโครงการครั้งนี้จะเห็นได้ว่า กิจกรรมหรือขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เกิดการเรียนรู้เรื่องการจัดการขยะเพิ่มมากขึ้น มีความเข้าใจในกระบวนการทำงานได้ดี ทราบถึงประโยชน์ที่ได้รับทั้งในส่วนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมและสังคม จึงส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ต.ท่าขนอน อ.ศิริราชันนิคม จ.สุราษฎร์ธานี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม คือ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ข้อมูลขยะ และวิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน เพื่อทราบข้อมูลเบื้องต้นในการทำกิจกรรมการหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน จำนวน 279 คน 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แกนนำผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน จำนวน 15 คน ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการขยะในหมู่บ้าน จำนวน 15 คน ผู้นำท้องถิ่นจำนวน 15 คน ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ ที่ได้ดำเนินการ คือ วิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน แนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1.1 วิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน พบว่า ผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 64.2) และมีอายุเฉลี่ย 69 ปี มีสถานภาพสมรส การศึกษาจบชั้นประถมศึกษา และมีอาชีพทำสวน ทำนา ทำไร่ มีรายได้เฉลี่ย/คน/เดือน 5,001-7,000 บาท และสถานะทางสังคมส่วนใหญ่เป็นสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มในชุมชน มีที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81) ในด้านสุขภาพพบว่าไม่มีปัญหาสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนปริมาณการเกิดขยะอยู่ในระดับปานกลาง (0.088 – 2.292 กิโลกรัม/วัน) ซึ่งขยะโดยส่วนใหญ่มาจากการดำรงชีวิตประจำวัน และปริมาณขยะที่มีมากที่สุดคือ ขยะทั่วไป นอกจากนี้ยังพบว่า การจัดการขยะโดยส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีการลดการเกิดขยะอยู่แล้วอย่างเช่น การทำอาหารพอดีรับประทาน การใช้ผ้าเช็ดหน้า

แทนกระดาษทิชชู การนำถุงผ้าหรือตะกร้าไปจ่ายตลาด มีการคัดแยกขยะอันตราย ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ก่อนทิ้งลงถัง แต่ในส่วนของกรนำขยะไปใช้ประโยชน์ ยังพบน้อยอย่างเช่น การนำเศษอาหารผักผลไม้มาเลี้ยงสัตว์ หรือทำปุ๋ยหมัก การนำขยะที่มีมูลค่าไปขาย การกำจัดขยะส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมักทำโดยการเผา และมีการแยกกำจัดระหว่างขยะอันตรายและขยะอื่นๆ ทุกครั้ง

5.1.2 แนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน

ในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) **ขั้นเตรียมการ** มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอตัวผู้วิจัย พร้อมสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และบุคคลต่างๆ ในชุมชนผู้วิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนให้การต้อนรับ พร้อมยินดีให้การสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างดี

2) **ขั้นดำเนินการ** มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ ในการดำเนินการจัดการขยะในชุมชน มีการดำเนินการดังนี้

(1) การประชุมวางแผนก่อนดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้แนะนำตัวอย่างเป็นทางการ กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และชี้แจงวัตถุประสงค์ และขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงานวิจัย รวมถึงได้มีการปรึกษาหารือถึงการกำหนดวันเวลาที่เหมาะสม ในการทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ซึ่งได้กำหนดเป็น วันที่ 18 ธันวาคม 2553 เวลา 08.30 – 16.00 น. ที่ศาลาหมู่บ้านสุขสันต์ หมู่ที่ 10 ตำบลท่าขนอน

(2) การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยการสนทนากลุ่ม พบว่า มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดจำนวน 40 คน เป็นแกนนำผู้สูงอายุ 15 คน ผู้นำท้องถิ่น 15 คน และผู้รับผิดชอบการจัดการขยะ 10 คน โดยได้เริ่มกิจกรรม เวลา 08.30 – 16.00 น. ณ ศาลาหมู่บ้านสุขสันต์ ในวันที่ 18 ธันวาคม 2553 ซึ่งมีกิจกรรมทั้งหมด 3 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 การเรียนรู้การจัดการขยะชุมชนที่ถูกต้อง โดยวิทยากรจากหัวหน้ากองสาธารณสุข เทศบาลตำบลท่าขนอน คุณธงชัย ลูกรักษ์ ได้อธิบายให้เห็นถึงภาพรวมของปัญหาขยะที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดการขยะในชุมชนที่ถูกต้อง

กิจกรรมที่ 2 การรับรู้ปัญหาและวิธีการจัดการขยะในปัจจุบันของผู้สูงอายุ ในตำบลท่าขนอน โดยผู้วิจัยเป็นคนนำเสนอผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม

กิจกรรมที่ 3 การสนทนากลุ่มเพื่อค้นหาแนวทาง การส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ซึ่งมีวิทยากรกระบวนการ คือ คุณอภิรัฐ ปานแป้น และมีผู้จัดบันทึกการสนทนา 2 ท่าน คือ คุณนัยนา เดชะ และคุณกนิษฐ์ บุญศรี โดยมีการแบ่งกลุ่มและมอบหมายให้ร่วมกันคิดหาวิธีการส่งเสริมการจัดการขยะ ภายในตำบลท่าขนอน แล้วกลุ่มนำเสนอเพื่อหาแนวทางที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด เพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป และแนวทางที่ได้รับการยอมรับให้ดำเนินการคือ การส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชน โดยจัดให้มีโครงการ หรือกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการจัดการขยะ ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยกลุ่มได้ร่วมกันคิดโครงการร่วมกับการวิเคราะห์ชุมชนในตำบลท่าขนอน ด้วยการทำโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี และได้ร่วมกันวางแผนโครงการ เพื่อหาผู้รับผิดชอบการดำเนินการในด้านต่างๆ ของโครงการ

(3) การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 พบว่ามีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดจำนวน 355 คน ซึ่งได้ดำเนินการในวันที่ 24 ธันวาคม 2553 ในเวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ที่ทำการชมรมผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้ถ่ายทอดกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ให้กับกลุ่มประชากรผู้สูงอายุฟังอย่างเป็นทางการ รวมถึงแจ้งกำหนดเปิดโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี คือในวันที่ 26 มกราคม 2554 และได้มีการแนะนำ สาธิตการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง เพื่อความเข้าใจในการนำขยะ มาเข้าร่วมกิจกรรมในวันเปิดโครงการ

(4) การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 2 เป็นการเปิดกิจกรรม ธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี โดยการเปิดรับสมาชิกผู้สนใจ เข้าร่วมกิจกรรมธนาคารขยะ พร้อมทั้งดำเนินการรับขยะจากสมาชิกมาดำเนินการแปลงราคาไปเป็นสิ่งของ เพื่อการอุปโภคบริโภคให้กับสมาชิก พบว่า มีผู้เข้าร่วมสมัครเป็นสมาชิก 109 คน มีเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการ 5 คน และมีปริมาณขยะรวม 160 กิโลกรัม โดยแยกเป็นกระดาษมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา เป็นพลาสติก โลหะ ขวดแก้ว และอื่นๆ

3) **ขั้นตอนตามประเมินผล** มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินผลแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน การดำเนินงานคือ ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และตรวจสอบจากเอกสารของโครงการ ดังนี้

การลดปริมาณขยะมูลฝอยก่อนนำไปกำจัดพบว่า ปริมาณขยะที่รวบรวมได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เฉลี่ย 37.5 กิโลกรัม/เดือน โดยเก็บข้อมูลจากหลักฐานการบันทึกปริมาณการรับฝากขยะ

การคัดแยกขยะ หลังได้ให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะเป็นประจำทุกเดือนพบว่า สมาชิกมีการคัดแยกขยะถูกต้องร้อยละ 91 โดยใช้ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ความพึงพอใจของสมาชิก โดยการใช้แบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจ ร้อยละ 85

สมาชิกให้ความสนใจร่วมมือในการจัดกิจกรรม มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 12 คน / เดือน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานการสมัครสมาชิก

จากผลการประเมินนำไปสู่การสรุปบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการสนทนากลุ่มพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนมี 2 ปัจจัยหลัก คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

1) การศึกษา ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูง จะมีความสามารถในการทำความเข้าใจในกิจกรรมได้ดี และรวดเร็วกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า และสามารถเป็นพี่เลี้ยงให้กับสมาชิกคนอื่นๆ ได้

2) อาชีพ การประกอบอาชีพจะมีความสัมพันธ์กับการศึกษาโดยตรง ดังนั้นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถสูง จะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะได้ดีกว่า อาชีพที่ใช้ความรู้ความสามารถน้อยกว่า

3) รายได้ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ดี และมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจจะมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมได้มากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย เนื่องจากไม่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจทำให้มีศักยภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมได้ดี

4) สุขภาพ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี แข็งแรง ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ดีและมีความต่อเนื่อง เพราะไม่มีปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรม

5) การได้รับผลประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ผลตอบแทนจากการจัดการขยะ นอกจากทำให้บ้านและสิ่งแวดล้อมมีความสะอาดน่าอยู่อาศัยแล้ว การได้รับผลตอบแทนที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สร้างความพึงพอใจให้กับผู้สูงอายุ และเป็นการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสนับสนุน

1) ผู้นำกลุ่ม เป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน เนื่องจากผู้นำเป็นผู้ที่นำพาให้กิจกรรมสามารถลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะในกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้นำมีบทบาทมากในด้านกระตุ้นให้สมาชิกเห็นความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรม

- 2) ผู้ให้การสนับสนุน การทำกิจกรรมที่มีผู้ให้การสนับสนุน จะสามารถทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างดี เนื่องจากเป็นการแสดงถึงงานนั้นมีความสำคัญ โดยการสนับสนุนในด้านต่างๆ ทำให้เกิดแรงกระตุ้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จได้
- 3) ขั้นตอนกระบวนการทำงาน กิจกรรมที่มีขั้นตอนกระบวนการที่ซับซ้อนเกินไป จะสร้างความยุ่งยากในการทำความเข้าใจให้แก่ผู้สูงอายุ และส่งผลกระทบต่อการทำงานร่วมกัน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ วิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน และแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 วิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน

จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 81) ซึ่งจะไม่มีการบริการด้านการเก็บ และขนส่งขยะเหมือนในเขตเทศบาล ซึ่งมีบริการถึงขยะไว้ตามแหล่งชุมชนเพื่อความสะดวกของประชาชน ในการจัดการขยะของผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล จึงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการเองทั้งหมด โดยขยะที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นขยะทั่วไปมากที่สุด รองลงมาเป็นขยะอินทรีย์ ซึ่งขัดแย้งกับข้อมูลปริมาณขยะจากการสัมภาษณ์ คุณชงรัช ภูกรักษ์ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลท่าขนอน และคุณชนศักดิ์ หมกแดง ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน (22 ธันวาคม 2552) ที่พบว่า มีปริมาณการเกิดขยะเป็นขยะอินทรีย์มากที่สุด รองลงมาเป็นขยะรีไซเคิล แต่จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถามของผู้วิจัยพบว่า การขัดแย้งของข้อมูลมีผลมาจากการนิยามชนิดของขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเทศบาลกับผู้วิจัยมีความแตกต่างกัน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเทศบาล ได้แบ่งชนิดของขยะเป็น 3 ประเภทคือ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะอื่นๆ ส่วนผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 4 ประเภทคือ ขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย มีปริมาณการผลิตขยะ/คน/วัน ในระดับปานกลาง (0.09-2.29 กิโลกรัม) ถึงร้อยละ 95 ซึ่งอยู่ในระดับเดียวกันกับข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษ (2551) ที่พบว่าปริมาณการผลิตขยะ/คน/วัน ของประเทศมีปริมาณ 0.64 กิโลกรัม ในด้านความคิดเห็นต่อแหล่งกำเนิดขยะของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีความเห็นว่ามาจากการใช้ชีวิตประจำวัน มากกว่าการประกอบอาชีพ จากการศึกษาสภาพทั่วไป และข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างเป็นการทำสวน (ร้อยละ 65.9) ซึ่งได้แก่ สวนยางพารา สวนผลไม้ และนาข้าว ขยะที่เกิดขึ้นจึงเป็นเศษ

วัชพืช ฟางข้าว หรือบรรจุภัณฑ์ยาปราบศัตรูพืชที่ไม่ได้เกิดเป็นขยะทุกวัน ซึ่งแตกต่างจากการดำรงชีวิตประจำวันซึ่งมีการเกิดขยะตลอดเวลา จากกิจกรรมต่างๆ กันซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเมืองบัว อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ของ ไพจิตร วสันตเสถานนท์ และคณะ (2548) โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่พบว่า ขยะที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมประจำวันของมนุษย์ มีร้อยละ 50 ที่เหลือจะเป็นขยะที่มาจากแหล่งกำเนิดอื่นๆ และจากการศึกษาของ ปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ (2551) ในโครงการวิจัยการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านนาบอน หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอสระงาม จังหวัดลำปาง โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพบว่า ผลวิเคราะห์ด้านขยะชุมชน ประชาชนทิ้งขยะมูลฝอยประจำวันมากที่สุด ซึ่ง ได้แก่ ประเภทเศษพืช ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร คิดเป็นร้อยละ 95.3 ส่วนใหญ่เป็นขยะที่เกิดจากการปรุงอาหารประจำวัน

ด้านการณรงค์เกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า มีการรณรงค์น้อย ทั้งด้านการจัดการขยะ หรือการให้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะ เนื่องจากการบริหารภายในตำบลมีการแยกส่วนทำงาน ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลท่าขนอน มีการเปลี่ยนบุคลากรในการทำงานบ่อยครั้ง ส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องของการทำงาน จากการสัมภาษณ์ คุณธงชัย ลูกรัมย์ หัวหน้ากองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลท่าขนอน และคุณชนศักดิ์ หมกแดง ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน (22 ธันวาคม 2552) พบว่า ปัจจุบันนี้ได้นำการมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในการดำเนินการ โดยมีการร่วมมือจากทุกภาคส่วน ในการจัดทำโครงการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับชุมชนมากที่สุด อย่างเช่น โครงการเตาเผาขยะแบบไร้มลพิษ โครงการส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งตรงกับแนวทางการจัดการมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2552) ที่มีแนวคิดหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพ และให้เกิดการบูรณาการของการจัดการมูลฝอย เนื่องจากการจัดการมูลฝอยในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ และผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน ดังนั้น การเพิ่มประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดการบูรณาการของการจัดการขยะมูลฝอย จะมุ่งเน้นให้มีการนำขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดน้อยที่สุด โดยมุ่งเน้นการรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น เป็นตัวอย่างที่ดีของความร่วมมือและองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่มีทรัพยากรและศักยภาพสูง หากมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด จะทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโอกาสประสบผลสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น จำลอง โพธิ์บุญ (2551)

ในกระบวนการจัดการขยะ พบว่าในขั้นตอนการลดปริมาณขยะที่ผู้สูงอายุทำอยู่เป็นประจำคือ การนำถุงผ้าหรือตะกร้าไปจ่ายตลาด การทำอาหารพอดีกับการรับประทาน และการใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษทิชชู จากการสนทนากลุ่มพบว่า ในการใช้ถุงผ้าหรือตะกร้าไปจ่ายตลาด และการใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษทิชชู เป็นวิถีชีวิตการปฏิบัติที่ผู้สูงอายุได้ปฏิบัติมานานแล้ว ไม่ได้เกิดจากต้องการรักษาสິงแวดล้อมเป็นหลัก เนื่องจากในอดีตการใช้ถุงพลาสติกและกระดาษทิชชูไม่ได้มีการใช้อย่างแพร่หลายเหมือนในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความเคยชินกับการปฏิบัติแบบเดิมที่เคยเป็นมา ขณะเดียวกันการปฏิบัติของผู้สูงอายุก็ได้ส่งผลที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความใกล้เคียงกับการศึกษาของ สุธีรัตน์ มหาสิงห์ (2542) จากการศึกษาเรื่องบทบาทสตรีในการจัดการขยะในครัวเรือน : กรณีศึกษาในพื้นที่เขตสุขภาพิบาล อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่าง การวิจัยเชิงพรรณนาและการวิจัยเชิงวิเคราะห์ พบว่า การที่สตรีส่วนใหญ่เลือกใช้ผ้าจืดแทนการใช้ทิชชู เนื่องจากสตรีส่วนใหญ่เห็นว่า การใช้ทิชชูเป็นเรื่องสิ้นเปลืองโดยไม่จำเป็น จึงไม่เคยชินต่อการใช้ทิชชู และการใช้ถุงพลาสติกในอดีตยังไม่แพร่หลาย แม้บ้านทุกคนต้องหิ้วตะกร้าไปจ่ายตลาด และแม่ค้าส่วนใหญ่จะใช้ใบตองห่ออาหารให้ ถ้าหากซื้ออาหารที่มีน้ำหรืออาหารปรุงสุกก็ต้องนำภาชนะไปใส่เอง โดยพฤติกรรมเหล่านี้ได้ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยวิถีปฏิบัติที่เป็นความเคยชิน ซึ่งบางครั้งไม่ได้เกิดจากความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก และในปัจจุบันพบว่า แม่บ้านส่วนใหญ่จะไม่นำตะกร้าไปจ่ายตลาด เพราะแม้ว่าจะนำตะกร้าหรือถุงไปจ่ายตลาด แม่ค้าก็ยังคงใส่ถุงพลาสติกไว้เพื่อความสะดวก ในปัจจุบันนี้แม่บ้านส่วนใหญ่เลยไม่ได้นำตะกร้าไป ดังนั้นในการศึกษาวิจัยต่อไป ควรมีการวิเคราะห์พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ถึงสาเหตุของการปฏิบัติเหล่านั้น เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะต่อไป

ขั้นตอนการคัดแยกขยะ พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติทุกครั้งหรือเกือบทุกครั้ง คือ การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง โดยแยกเป็น การคัดแยกขยะอันตราย ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ส่วนที่เหลือจะเป็นขยะทั่วไป จากการสนทนากลุ่มพบว่า สาเหตุหลักในการคัดแยกขยะ เพื่อลดภาระงานของกระบวนการเก็บขนและกำจัดขยะ ที่ต้องดำเนินการด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ดังนั้นการคัดแยกขยะจึงส่งผลให้การเก็บขนและกำจัดมีความสะดวกมากขึ้น จากแบบสอบถามพบว่า ปริมาณขยะอันตรายมีเพียงเล็กน้อย ในการคัดแยกขยะอันตรายจึงเป็นการคัดแยกเพื่อนำไปฝัง ส่วนขยะอินทรีย์และขยะรีไซเคิล การคัดแยกจึงเป็นการเพิ่มความสะดวกในการทำลายมากขึ้นตามประเภทของขยะ

ขั้นตอนการกำจัดขยะ จากการศึกษาพบว่า หลังจากที่ถูกกลุ่มตัวอย่างได้คัดแยกขยะแล้ว จะนำขยะเข้าสู่ขั้นตอนของการกำจัดขยะ คือการนำขยะใส่ในหลุมสำหรับขยะที่ทำการเผาไม่ได้และนำไปเผาสำหรับขยะที่ทำการเผาได้ ส่วนขยะอินทรีย์โดยส่วนใหญ่จะนำไปทิ้งบริเวณโคนต้นไม้ เพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เชื่อว่า ขยะอินทรีย์สามารถย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยได้ง่ายและสะดวกใน

การเก็บขน ไม่ต้องนำไปผ่านกระบวนการทำปุ๋ยหมักให้ยุ่งยาก เนื่องจากในตำบลท่าขนอน ได้เคยมีกิจกรรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพขึ้นมาใช้เองในตำบล แต่ด้วยอุปสรรคในกระบวนการทำงาน ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทำให้แรงจูงใจในการนำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ยหมักน้อยลง การกำจัดขยะอินทรีย์ด้วยตนเองจึงเป็นวิธีการที่กลุ่มตัวอย่างได้รับความสะดวกในการปฏิบัติมากที่สุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประโยชน์ของการคัดแยกขยะ จึงเป็นเพียงการลดภาระในการกำจัดโดยไม่ได้คำนึงถึงการนำขยะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากพบว่าจากแบบสอบถาม ด้านการนำขยะไปใช้ประโยชน์ พฤติกรรมการนำขยะมาใช้ประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่าง ไม่มีพฤติกรรมปฏิบัติที่เป็นประจำทุกครั้ง หรือเกือบทุกครั้ง มีเพียงการปฏิบัตินานๆ ครั้ง คือ การนำขยะอินทรีย์ไปใช้ประโยชน์ จากการสอบถาม การนำไปใช้ประโยชน์ในบางครั้งคือ การนำไปเลี้ยงสัตว์บ้างเป็นครั้งคราว และพฤติกรรมที่ไม่เคยปฏิบัติเลย คือ การชักชวนเพื่อนบ้านในการนำขยะมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากกิจกรรมของผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ จะมุ่งเน้นไปในด้านการดูแลสุขภาพ

อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการจัดการขยะเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความยั่งยืน เป้าหมายสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ถ้าหากประชาชนไม่ได้รับรู้หรือร่วมมือด้วยแล้ว การดำเนินงานย่อมเกิดความล้มเหลวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเพื่อให้โครงการดำเนินไปด้วยดี และประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งที่จะต้องทำเพื่อให้ประชาชนมีความตระหนัก และมีส่วนร่วมคือ ประการแรก ต้องกำหนดโครงการจากความต้องการของประชาชน โดยทำความเข้าใจว่าประชาชนต้องการอะไร การที่รู้ถึงความต้องการต้องให้ประชาชนมาร่วมกันคิดหาสาเหตุ ปัญหา และวางแผนที่จะดำเนินการหรือแก้ไขปัญหา ประการที่สอง ภาคราชการต้องให้ความร่วมมือเสริมสร้างการประชาสัมพันธ์ การบริการด้านข่าวสาร การรับรู้ข้อมูล เป็นหน้าที่ของภาคราชการที่ต้องกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ และยอมรับที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจ (อุทิศ บุญลือ, 2543)

ประเด็นสำคัญที่มีผลต่อการจัดการมูลฝอยเป็นอย่างมากคือ ประชาชนขาดความตระหนัก และจิตสำนึกในการจัดการมูลฝอยของชุมชน อันส่งผลกระทบต่อถึงการไม่ให้ความร่วมมือของประชาชน (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540) การที่ชุมชนมีจิตสำนึกที่เห็นถึงความสำคัญของการจัดการมูลฝอยของชุมชน เพื่อให้ชุมชนน่าอยู่ได้นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหา ประชาชนในฐานะผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอย จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาดังกล่าว และต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนควบคู่กันไป และการให้แนวปฏิบัติและวิธีการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหานั้น จะมีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยกันดูแลรักษาชุมชนของตน (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน, 2540)

ดังนั้นในการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วม เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะนั้น จึงได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ดังกล่าว ค้นหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความตระหนักและส่งเสริมการจัดการขยะของชุมชน โดยดำเนินการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนต่อไป

5.2.2 แนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน

ในการดำเนินการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุนั้น ผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การสนทนากลุ่ม ซึ่ง ผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมาย ที่เข้าร่วมกิจกรรมในประเด็นการค้นหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายได้ให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าว เนื่องจากได้รับทราบข้อมูลขยะที่เป็นปัญหาของชุมชน ทำให้มีแรงกระตุ้นเกิดการคิดแก้ปัญหา สอดคล้องกับการศึกษาของ ไพจิตร วสันตเสถานนท์ และคณะ (2548) เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเมืองบัว อำเภอกะหรังจังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพบว่า ทุกคนจะเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะเห็นปัญหาร่วมกัน ท้ายสุดจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีการขับเคลื่อนไปได้เหมาะสมเจาะลงตัว บนพื้นฐานที่ว่าคนในชุมชนจะรู้ปัญหาตนเองและแก้ปัญหาได้ดีกว่าคนนอก ถ้าทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ซอบ เข้มกลัด และ โกวิท พวงงาม (2547) ได้กล่าวว่า เทคนิคการสนทนากลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ ประเมินปัญหาต่างๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น และผู้เข้าร่วมสามารถแสดงความคิดเห็นโดยไม่รู้สึกรู้หาย โดยในการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อช่วยให้การทำกิจกรรมมีความราบรื่น และเป็นกันเองต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

(1) เทคนิคการใช้สื่อในการนำเสนอ โดยผู้วิจัยได้ใช้สื่อต่างๆ ในการนำเสนอรายละเอียดของการจัดการขยะในตำบลท่าขนอน เป็นรูปแบบของสไลด์และเอกสาร ที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อให้มีความน่าสนใจ และมีรายละเอียดที่ชัดเจน ทำให้ได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ดังแนวคิดของ วราลักษณ์ ไชยทัต (2544) ที่กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้สื่อ นอกจากจะทำให้เข้าใจเรื่องต่างๆ ได้ง่ายขึ้นและเร็วขึ้น สื่อยังเป็นตัวสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้เกิดความสนใจ อยากู้อ ยากูเห็น เมื่อได้ฟังเกิดความคิดคล้อยตาม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ ในการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งต่อไป โดยมีการประชาสัมพันธ์ในการประชุมหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีที่แตกต่างกันไปซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะสำคัญของการสื่อสาร ควรคำนึงถึงระดับความยากง่ายของสื่อ ซึ่งต้องเหมาะสมกับระดับ และความสามารถของสมาชิกในชุมชน เนื้อหาของสื่อต้องเป็นปัญหาที่เร่งด่วน หรือปัญหาในชีวิตประจำวันและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน สื่อแต่ละประเภทควรจัดทำขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะ และสื่อที่ใช้ต้องมีลักษณะที่น่าสนใจ และดึงดูดความสนใจโดยอาศัยภาพและเสียง

(2) เทคนิคการสร้างสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้วิจัยปฏิบัติตนเสมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน สร้างความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นกันเองกับชาวบ้าน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุทุกครั้งที่มีโอกาส ทำให้มีบรรยากาศของความเป็นกันเอง ระหว่างตัวผู้วิจัยและผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น ทำให้เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจจากกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ซอบ เข้มกลัด และโกวิทย์ พวงงาม (2547) ได้กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญของการทำวิจัย/การศึกษาชุมชน ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูล ข้อเท็จจริงอันเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวิเคราะห์วินิจฉัยชุมชน ดังนั้นการเข้าไปในชุมชน ควรจะต้องสร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชนแนะนำตนเองต่อคนในชุมชน ว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาทำอะไร พบปะกับกลุ่มบุคคลต่างๆ ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของหมู่บ้าน รวมทั้งสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับคนในชุมชน เกี่ยวกับรูปแบบการทำงานของผู้วิจัย เพื่อให้ชาวบ้านปรับความคาดหวังได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้วิจัยควรบูรณาการตนเองเข้ากับชุมชน และสิ่งสำคัญ คือ ควรปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับ และได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชน

2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ ในประเด็นการถ่ายทอดแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบถึงรายละเอียดของแนวทางและวัตถุประสงค์ขั้นตอนการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นวิธีการที่ได้สื่อสารกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรงสามารถซักถาม ได้ทันทีเมื่อเกิดปัญหา ซึ่งจะทำให้กิจกรรมมีความชัดเจน และประสบความสำเร็จเร็วขึ้น ดังที่ Creighton (2005) ได้เสนอว่า การใช้เทคนิคการประชุมจะเป็นวิธีการที่ใช้บ่อยที่สุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการประชุมพิจารณา หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการประชุมที่มีปฏิสัมพันธ์อย่างสูง กระบวนการนี้มีประโยชน์ โดยเฉพาะเมื่อต้องพูดถึงประเด็นที่สลับซับซ้อน เพราะจะมีเวลาเพียงพอเพื่อการพิจารณารายละเอียด และมีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างมาก และจากการดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ที่มีขั้นตอนกระบวนการตั้งแต่การร่วมคิดหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางแผนการดำเนินงานร่วมลงมือปฏิบัติตามแผน ร่วมติดตามประเมินผล และนำการมีส่วนร่วมดังกล่าว ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทภายในชุมชน ส่งผลให้เกิดกิจกรรมในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม สร้างความสามัคคี ความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเป็นแบบอย่าง

ให้กับลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาผู้สูงอายุไทย (2540) ซึ่งกล่าวว่า ผู้สูงอายุควรมีบทบาทและส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน และกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2551) ที่พบว่า หากส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ใช้ศักยภาพ ภูมิปัญญา/ความสามารถของตนเพื่อทำประโยชน์ให้สังคมนั้นองค์ประกอบสำคัญคือ การเสริมสร้างโอกาส และช่องทางให้ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม/ชมรม/องค์กร เพื่อทำประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นการได้ทราบถึงความต้องการ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ ตั้งแต่กระบวนการ/ขั้นตอนที่ผู้สูงอายุต้องการมีส่วนร่วม รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วม รวมทั้งประเภทกิจกรรมพัฒนาสังคมที่ผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมแล้ว จะทำให้หน่วยงานหรือองค์กรด้านผู้สูงอายุ สามารถจัดกิจกรรมและบริการที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุให้มากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจว่าตนเองยังมีคุณค่าสามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคม โดยไม่เป็นภาระแก่ลูกหลานและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุข

จากกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ทำให้ได้ร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางแผนการแก้ปัญหา จึงทำให้เกิดโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการลดปริมาณขยะมูลฝอยในระดับชุมชนของกรมควบคุมมลพิษ (2551) ตลอดจนได้ร่วมกันดำเนินการตามแผน ร่วมติดตามประเมินผล การดำเนินกิจกรรมได้กระทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้สูงอายุ ได้ร่วมดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนแรก และรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ โครงการทำให้ผู้วิจัยพบว่า ผู้สูงอายุได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกิดขึ้น ส่งผลดีต่อผู้สูงอายุและชุมชนในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) ด้านครอบครัว จากการสัมภาษณ์สมาชิก “ตอนที่ที่บ้านป่าท่าตะกร้าไว้ใส่ขยะแยกกันแล้ว เอาไว้ใส่จำพวกกระดาษหนึ่งใบ จำพวกพลาสติกหนึ่งใบ พวกขยะจากในครัวขยะเปียกก็แยกต่างหาก ถึงเวลามาประชุมก็เอาขยะมาเข้าธนาคารแล้วยังได้ของกลับไปฝากเด็กๆ ด้วย เด็กก็ดีใจ ช่วยกันเก็บขยะไว้ให้อามาแลกธนาคารอีก” (บุญทรง ชูสิทธิ์, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554) ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการขยะ โดย มีการคัดแยกขยะในครัวเรือนมากขึ้น เพื่อต้องการนำขยะมาใช้ประโยชน์โดยการนำมาเพิ่มมูลค่ากับธนาคารขยะ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น สอนการคัดแยกขยะให้ลูกหลานโดยผู้สูงอายุที่ได้รับความรู้จากการทำกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อนำขยะมาฝากกับธนาคารแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของเพื่ออุปโภคบริโภคไปให้ลูกหลาน เกิดเป็นแรงจูงใจในการทำกิจกรรม ปลูกฝังให้ลูกหลานได้รู้จักการจัดการขยะครัวเรือนที่ถูกต้อง

(2) ด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยพบว่า ผู้สูงอายุบางรายได้แนะนำสิ่งของที่นำมาแลกเปลี่ยนกับขยะ เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างเช่น แชมพูสระผม สบู่ ฟ้ายืดหน้าผืนเล็ก ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุสามารถประหยัดเงินจากรายจ่ายในชีวิตประจำวันได้ คณะทำงานจึงได้ดำเนินการจัดหา ตามการสำรวจความต้องการในที่ประชุม และจากการประเมินโครงการพบว่า โครงการมีแนวโน้มของการดำเนินงานที่ดี คณะทำงานจึงได้วางแผนการพัฒนา โดยนำเงินรายได้ของโครงการ สะสมเพื่อเป็นสวัสดิการของสมาชิกในโครงการธนาคารขยะ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสมาชิก

(3) ด้านสังคม ผู้วิจัยพบว่า ในการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทที่ชัดเจนในสังคมมากขึ้น เนื่องจากการได้คิดและได้ดำเนินการด้วยตนเอง สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ ต้องการทำให้โครงการที่คิดขึ้นมาประสบความสำเร็จ เมื่อแนวโน้มของการดำเนินโครงการเป็นไปในทางที่ดี ความมั่นใจในการดำเนินงานเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดที่จะพัฒนางานเพิ่มเติม ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้านการแก้ปัญหาอื่นๆ ต่อไป

จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ ที่ได้ดำเนินการกิจกรรมเป็นระยะเวลาต่อเนื่อง และมีผลปฏิบัติการณ์ที่มีแนวโน้มที่ดีนำไปสู่ความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้มีการสรุปบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ซึ่งดำเนินการด้วยการสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการ โดยทบทวนกระบวนการทำงานตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงการประเมินผลการดำเนินงาน ว่ามีลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำการวิเคราะห์ร่วมกัน ในการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ โดยมีกรอบคำถามที่ชัดเจน เมื่อค้นหาและได้คำตอบที่มีความสัมพันธ์กับคำถามที่ได้ตั้งไว้อย่างแท้จริง จึงสรุปเป็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ กนกภรณ์ ชูเชิด และสกรรจ์ พรหมศิริ (2551) ได้กล่าวไว้ว่า การสรุปบทเรียนคือ วิธีการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง ที่เน้นเสริมสร้างการเรียนรู้ในกลุ่มที่เป็นระบบเพื่อสกัดความรู้ฝังลึกในตัวตน และองค์ความรู้ของท้องถิ่นออกมาเป็นบทเรียน ที่สามารถนำไปสรุป และสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ คู่มือ สื่อรูปแบบต่างๆ โดยผลที่ได้ นอกจากเรื่องของสื่อชุดความรู้แล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ร่วมกระบวนการจะต้องเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำมาซึ่งการปรับวิธีคิด และวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้องค์ความรู้ของท้องถิ่นเด่นชัดเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น และเกิดการยอมรับจากภาคส่วนต่างๆ ในการทำงานร่วมกันให้สอดคล้องกับท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยผลการสรุปบทเรียนพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมีปัจจัยหลักๆ ได้แก่

1) **ปัจจัยส่วนบุคคล** ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพ การได้ประโยชน์จากการจัดการมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปราณี อิ่มสมบัติ (2546) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดอ่างทอง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจเพื่ออธิบายพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ได้แก่ ภาวะความรับผิดชอบในปัจจุบัน ภาวะสุขภาพ ส่วนรายได้ ระดับการศึกษา และการได้รับสนับสนุนทางสังคมโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.05, 0.001, 0.001$) และจากการศึกษาของ อัจฉรี หังสตุต (2549) ที่ทำการศึกษารื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประกอบด้วย เพศ การศึกษา อาชีพในปัจจุบัน รายได้ ทศนคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ส่วนจากการศึกษาของ ศเนติ พاجرทิศ (2547) ที่ได้ทำการศึกษารื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัวต่อเดือนและอาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมูลฝอย และสอดคล้องกับการศึกษาของ สมสมาน อาษารัฐ (2548) ที่ได้ทำการศึกษารื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมต่อการจัดการมูลฝอยแตกต่างกัน

ด้านการได้ประโยชน์จากการจัดการมูลฝอย ผู้วิจัยพบว่า ความพึงพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ มีส่วนสำคัญมากในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ พุดินันท์ เหลืองไพบุลย์ (2530) เรื่อง การจัดบริการสวัสดิการสังคมในชมรมผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร พบว่ากิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพิ่มความรู้สึกรักคุณค่าและเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ โดยทั่วไปผู้สูงอายุจะเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของตนเอง ตามที่ตนเองถนัดและชอบ เพื่อสร้างความพึงพอใจในการที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ และการศึกษาของ นภาพรณ โลววิวัฒน์กุล (2545) เรื่อง ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการชุมชนร่วมใจร่วมรักสะอาด เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนในเขตจตุจักร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการ เพราะจะทำให้ชุมชนมีความสะอาด

นำอยู่อาศัยและมีระเบียบมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถลดปัญหาจากขยะที่ตกค้างภายในชุมชนได้ และ การศึกษาของ วรวิภาณต์ แสนไชย (2544) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบ ยั่งยืน : กรณีศึกษารณาคารขยะชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การที่สมาชิกในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอนก็ตาม ต่างคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับทั้งในแง่ส่วนตัวและส่วนรวม โดย ผลประโยชน์ส่วนตัว เช่น เงินที่ได้รับจากการนำขยะรีไซเคิล ไปขายให้รณาคารขยะ การได้รับการ ปันผลเป็นสิ่งของ และการมีสิทธิกู้ยืมเงินจากกองทุนรณาคารขยะ สำหรับผลประโยชน์ส่วนรวม ได้แก่ คุณภาพชีวิตคนในชุมชนดีขึ้น การมีส่วนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ดังนั้น ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่ชุมชนคาดว่าจะได้รับ จึงเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการตัดสินใจในการ เข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

2) ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม ผู้ให้การสนับสนุน ขั้นตอน กระบวนการทำงาน ซึ่งมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วม ในด้านผู้นำกลุ่มเห็นได้จาก การศึกษาของ วิชัย ลักษณรุจิ (2541) เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของครัวเรือน : กรณีชุมชนบ้านหลวย เทศบาลเมืองลำพูน พบว่าประชาชนโดยส่วนใหญ่ในชุมชน มีทัศนคติ ความ คิดเห็นที่ดีต่อผู้นำและเห็นว่าผู้นำมีบทบาทสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ผู้นำได้รับการ ยอมรับจากประชาชนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ผู้นำได้ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการ จัดการขยะของชุมชนในทุกขั้นตอน จึงทำให้เกิดความสามัคคีและร่วมมือในชุมชน ซึ่งสอดคล้อง กับการศึกษาของ คชนม บุญชูวิทย์ (2548) เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยชุมชนวัด ดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการ จัดการมูลฝอยของชุมชน ประชาชนจะได้รับจากผู้นำชุมชน นั้นแสดงว่าผู้นำชุมชนมีความตื่นตัว ให้ความสำคัญในเรื่องการจัดการขยะ และมีบทบาทในเรื่องการจัดการมูลฝอยของชุมชนตำบลดอน แก้ว ซึ่งการที่ชุมชนดอนแก้วมีผู้นำที่เข้มแข็ง ย่อมทำให้การดำเนินกิจกรรมในการจัดการมูลฝอย ของชุมชนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ด้านผู้ให้การสนับสนุนจากการศึกษาของ นันทกา นพเจริญกุล (2547) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนในโครงการรณาคารขยะ กรณีศึกษาชุมชนเครือข่าย โครงการรณาคารขยะ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร พบว่า การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ชุมชนในเรื่อง โครงการและกิจกรรมต่างๆ เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพของโครงการ หรือ กิจกรรมในเรื่องขององค์ความรู้ ทรัพยากร และจิตสำนึกของผู้เข้าร่วมในโครงการ และจาก การศึกษาของ นิยมิตา ช่างไม้ (2547) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหาร การปกครองท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง

จังหวัดชลบุรี พบว่าการประชาสัมพันธ์มีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการประชาสัมพันธ์ยังให้ความรู้เกี่ยวกับข้อดีของการเข้ามามีส่วนร่วม และข้อเสียของการเข้าไม่เข้ามามีส่วนร่วม ให้ประชาชนรับทราบมากขึ้น และต้องใช้รูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายเหมาะสมกับแต่ละหมู่บ้านชุมชนจะช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารการปกครองท้องถิ่นด้วยความเต็มใจมากขึ้น

ด้านขั้นตอนกระบวนการทำงานที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม จากการศึกษาของ ทรงศักดิ์ มิชัย (2544) เรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วมพบว่า เงื่อนไขและปัจจัยสำคัญที่มีผลค่อนข้างมาก ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุคือ ลักษณะโครงสร้างที่มีรูปแบบ หรือขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมอย่างง่าย ไม่มีความสลับซับซ้อน จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุมากขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทาง เพื่อการพัฒนาและการดำเนินการในครั้งต่อไป โดยแบ่งได้ดังนี้

1) สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(1) จากโครงการธนาคารขยะ เป็นโครงการที่เน้นการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนให้ถูกวิธี เพื่อลดปริมาณขยะที่นำไปกำจัดให้น้อยลง และนำขยะที่มีค่าไปใช้ประโยชน์อย่างเช่น นำขยะรีไซเคิลไปขาย ซึ่งโครงการดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมในประเด็นของการลดปริมาณการเกิดขยะจากต้นทาง หากมุ่งเน้นการคัดแยกขยะเพียงอย่างเดียวก็สามารถลดปริมาณที่นำไปกำจัดได้ แต่ปริมาณการเกิดขยะยังคงมีปริมาณเท่าเดิม การแก้ไขปัญหาขยะโดยใช้กระบวนการคัดแยกอาจจะไม่เพียงพอที่จะแก้ปัญหาขยะ ดังนั้นในการพัฒนาวิธีการจัดการขยะต่อไป ควรมีการดำเนินการให้ครอบคลุมประเด็นของการลดปริมาณขยะจากต้นทาง ซึ่งจะทำให้เกิดผลลัพธ์ในด้านปริมาณการเกิดขยะลดลงได้ชัดเจนขึ้น

(2) จากโครงการธนาคารขยะพบว่า พ่อค้าในการรับซื้อขยะในบางครั้งอาจไม่ได้มาตามเวลาที่ตกลงกันไว้ ทำให้มีปัญหาการค้างของขยะ และมีปัญหาเรื่องจัดเก็บ จึงควรส่งเสริมให้มีร้านรับซื้อขยะที่สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ หรือดำเนินการโดยคนในชุมชนเอง เนื่องจากเกิดความสะดวกในการรับซื้อขยะ และเกิดความต่อเนื่องของกิจกรรม หรืออาจมีการเปลี่ยนรูปแบบของการบริหารจัดการ โครงการเป็นรูปแบบอื่นๆ อย่างเช่น ตลาดนัดขยะรีไซเคิล เป็นต้น

(3) ควรให้ในแต่ละตำบลมีผู้รับผิดชอบการจัดการขยะที่แน่นอน เนื่องจากในกระบวนการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ผู้ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมในฐานะของผู้รับผิดชอบการจัดการขยะ บางตำบลยังไม่มีผู้รับผิดชอบ เป็นเพียงผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ บริเวณทิ้งขยะของตำบล ทำให้การดำเนินงานในเรื่องของการจัดการขยะไม่มีความชัดเจน และไม่มีความต่อเนื่อง

(4) จากแบบสอบถาม พบว่า การรณรงค์เรื่องการจัดการขยะมีการรณรงค์น้อย ทั้งด้านการจัดการขยะ หรือการให้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะ ดังนั้นจึงควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาการจัดการขยะมากขึ้น โดยการใช้สื่อหรือวิธีการต่างๆ เพื่อให้มีการเผยแพร่อย่างทั่วถึง

2) สำหรับผู้สนใจที่จะพัฒนางานวิจัยในประเด็นนี้ต่อไป

(1) จากกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพของผู้วิจัยพบว่า ในการนำปัญหาไปให้ชุมชนได้มีกระบวนการมีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางแก้ปัญหา บางครั้งอาจไม่ใช่ปัญหาแท้จริงที่ชุมชนมีความต้องการ การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นวิธีที่ประชาชนได้รับการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกคือ ขั้นตอนของการค้นหาปัญหาจนถึง ขั้นตอนสุดท้ายคือมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะทำให้แนวการพัฒนานั้นๆ ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

(2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลควรมีรายละเอียดมากพอ ที่จะวิเคราะห์ให้ได้ว่าพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติ มาจากความต้องการรักษาสิ่งแวดล้อม หรือเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติจนเกิดเป็นความเคยชิน เพื่อผู้วิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนาแนวทางการดำเนินการต่อไปได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น

(3) จากการวิจัยเป็นกระบวนการที่ผสมผสานระหว่างกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ และกิจกรรมของชุมชน ทำให้ไม่สามารถระบุได้ว่าความยั่งยืนของกิจกรรมที่เกิดขึ้น มาจากกระบวนการของโครงการธนาคารขยะหรือไม่ หรือเป็นความยั่งยืนที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานกับกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการเปรียบเทียบความยั่งยืนของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ระหว่างการผสมผสานการดำเนินงานกับชมรม และการดำเนินการด้วยโครงการเอง

(4) จากการวิจัยได้ใช้แบบสอบถาม เพื่อสอบถามความคิดเห็นของปริมาณการเกิดขยะโดยการคาดคะเนของกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ปริมาณการเกิดขยะเป็นตัวเลขที่มาจาก การคาดเดา ดังนั้น ในการวิเคราะห์ผลหลังจากดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้น จึงไม่สามารถวัดผลการเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้นต่อปริมาณขยะได้ว่าเป็นอย่างไร การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเก็บข้อมูลโดยการสุ่มซึ่งขยะ และแยกองค์ประกอบของขยะให้มีความชัดเจน

สรุปได้ว่า จากกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ สามารถทำให้ ผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้านการจัดการขยะมูลฝอยมากขึ้น เนื่องจากที่ ผ่านมา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ตรวจสอบความต้องการ หรือศึกษาประเด็นปัญหาที่ ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง อีกทั้งข้อจำกัดในด้านการบริหารจัดการที่แยกส่วน สมาชิกในชุมชนมี กลุ่มกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มนั้นๆ เป็นหลักโดยไม่ได้คำนึงถึงกิจกรรมที่ ส่งเสริมรักษาสีสิ่งแวดล้อม ผลจากกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การพัฒนาหรือ แก้ปัญหาต่างๆ ต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง พร้อมทั้งความร่วมมือของผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย กระบวนการพัฒนาดังกล่าวจึงจะมีความต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างแท้จริงได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

- กนกภรณ์ ชูเชิด และ สกรรจ์ พรหมศิริ. 2551. *การถอดบทเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด.
- กมลศักดิ์ ธรรมมาวุธ. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, การจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2550. ข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์จังหวัดสุราษฎร์ธานี <http://www.ddd.go.th/gisweb>. (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2553).
- กาญจนา แก้วเทพ, กำจร หลุยยะพงศ์, รุจิรา สุภษา และวีรพงศ์ พลนิกรกิจ. 2543. *สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- โกวิท พวงงาม. 2545. *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. ม.ป.ท.
- คชนม์ บุญชูวิทย์. 2548. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยชุมชนตำบลคอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. 2554. ผลการดำเนินงาน พ.ศ. 2550-2554. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. http://www.oppo.opp.go.th/korporator/kps_result.html (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2554).
- ควบคุมมลพิษ, กรม. 2551. *สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- _____. 2552. *รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย 2552*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2552. *การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

จำลอง โปธิบุญ. 2551. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการขยะที่ดี: ศึกษากรณีเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี. *การจัดการสิ่งแวดล้อม* 4 (1): 59-61.

จุฑาทิพ อภิรมย์. 2536. ข้อเท็จจริงและทัศนะการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทศบาลเมืองนครราชสีมา. *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.

ชอบ เข้มกลัด และโกวิท พวงงาม. 2547. *การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

ฉวีวรรณ ศรีเพลง. 2552. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*.

ไตรรัตน์ ทองสัมฤทธิ์. 2548. ปัจจัยเกี่ยวพันและสุขภาวะที่ผู้สูงอายุได้รับการจากเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร. *วิทยานิพนธ์สาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.

ถนอมจิต กัญชสูตร. 2548. การมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในตำบลบ้านกลาง. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.

ถวิลวดี บุรีกุล. 2552. *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์.

ทรงศักดิ์ มีชัย. 2544. กระบวนการมีส่วนร่วมในชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าขาม อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.

นภวิศ บัวสว่าง, วานิช สาวาโย, ไชยา บุญชิต, วาสนา แจ่มประจักษ์, จิราภรณ์ นวลทอง, พีรณีย์ หมั่นภักดี, วาทีต ห้วนท็อกและคณะ. 2551. *คู่มือประชาชนเพื่อการลด คัดแยกและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อีซี่ จำกัด.

นภาพรรณ โคววิวัฒนกุล. 2545. ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมในโครงการชุมชนร่วมใจรักสะอาดเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนในเขตจตุจักร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2547. *การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์.

นฤดี บุญชุม. 2548. แนวทางการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนปรกติท เทศบาลตำบลปรกติท อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นันทกา นพเจริญกุล. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนในโครงการธนาคารขยะ: กรณีศึกษาชุมชนเครือข่ายโครงการธนาคารขยะ เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิมิตา ช่างไม้. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนเตี้ย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

บัณฑิร อ่อนคำ, อนุสรณ์ อุณ โณ, มณีรัตน์ มิตรประสาท, สมภพ พร้อมพ้อชื่นบุญ, ทราญแก้ว ทิพากร, กนกพร อยู่ชา, อकिन รพีพัฒน์ และคณะ. 2544. *คนคู่ขยะ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)และมูลนิธิชุมชนเมือง.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2549. *เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: จามจุรี.

ปราณี อิ่มสมบัติ. 2546. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์สาขารณศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารสาขารณสุข, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ปาริชาติ วลัยเสถียร, สุทธิชัย อบอุ่น, สหัทธยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์, และชลกาญจน์ สาชนานารี. 2546. *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

ปิยภัทร สายนรา. 2552. การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดพระธาตุหนองบัว 1 เทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ. 2551. รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านนาบอน หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอสระงาม จังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พงศธร คำใจหนัก. 2545. การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองลำพูน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พฤตินันท์ เหลืองไพบูลย์. 2530. *การจัดบริการสวัสดิการสังคมในชมรมผู้สูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัฒนา มูลพฤกษ์. 2550. *อนามัยสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ไพจิตร วสันตเสนานนท์ และคณะ. 2548. รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ภากร กิ่งวานพงศ์ และคณะ. 2546. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สร้างเสริมความเข้มแข็งกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ภิรมย์ จงคำอาจ. 2545. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุ ในชนบทภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน. 2540. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการมูลฝอย. ม.ป.ท.

ยุพิน ระพิพันธุ์. 2544. ความรู้ ทักษะ และการจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการจำแนกประเภทมูลฝอยที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนทิ้ง ในเขตเทศบาลเมืองพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ลักขณา ตริราภิ. 2547. การมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชมรมผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

ลัดดา สุทนต์. 2551. การใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคมคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รววิกานต์ แสนไชย. 2544. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษานาคารขยะชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรลักษณ์ ไชยทัต. 2544. การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ.

วิชัย ลักขณ์รุจิ. 2541. การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของครัวเรือน: กรณีชุมชนบ้านหลายเทศบาลเมืองลำพูน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศเนติ พาจรทศ. 2547. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์. 2541. การประเมินผลโครงการนำร่องการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ: ผลการศึกษาจากข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์ศตวรรษิกชน. 2553. ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

<http://www.thaicentarian.mahidol.ac.th/tecic/index.php/for-elderly/policy/50-2009-05-27-07-45-52> (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2553).

สถาบันดำรงราชานุภาพ, สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. 2540. แนวทางความร่วมมือระหว่างประชาชนกับภาครัฐในการแยกประเภทมูลฝอยก่อนทิ้ง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เสมอธรรม.

สถาบันประชากรศาสตร์. 2541. เนื้อหาโดยสรุปของฐานข้อมูลผู้สูงอายุในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

http://www.cps.chula.ac.th/pop_info/thai/nop7/aging/project4.html

(สืบค้นเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2553).

สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, มูลนิธิ. 2552. สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2551. กรุงเทพฯ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สถิตพงษ์ มั่นหล้า. 2553. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ เขต
ยานนาวา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาคหกรรม
ศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมทิพย์ ด้านธีรวณิชย์. 2551. *สิ่งแวดล้อมเบื้องต้น*. ม.ป.ท.

สมสมาน อาจารย์รัฐ. 2548. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย: กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลธาตุทอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาคหกรรม
ศาสตร์เพื่อพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

สัมพันธ์ มาไกล และคณะ. 2546. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
การแก้ปัญหาขยะโดยการผลิตอินทรีย์สารเพื่อการเกษตร : กรณีศึกษาบ้านข้าวแร่ ตำบล
บ้านคู อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2553. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559).

<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=395>(สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2553).

สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี. 2552. บรรยายสรุปจังหวัด. ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

<http://www.suratthani.go.th/> (สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2552).

_____. 2552. บรรยายสรุปอำเภอ. ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

<http://www.suratthani.go.th/> (สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2552).

สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548. *แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม
พ.ศ.2550-พ.ศ.2554* . พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

_____. 2549. แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและขยะมูลฝอยอันตรายชุมชนระดับประเทศและแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการขยะมูลฝอยประเภทแก้ว กระดาษ พลาสติกและหลอดฟลูออเรสเซนต์. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2551. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

_____. 2551. กรอบและกระบวนการร่างแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2550-2554. http://www.onep.go.th/index.php?option=com_content&task=view&id=213&Itemid=63 (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2553).

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. 2551. รายงานการศึกษาวิจัยความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมของผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์เนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน. ม.ป.ท. : ม.ป.ป.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ, ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ. 2553. บทบาทผู้สูงอายุต่อสังคม ครอบครัว ชุมชน. กรมอนามัย. <http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/about/soongwai/topic006.php> (สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2553).

สิริพัฒน์ ลากจิตร. 2550. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. 2545. ผู้สูงอายุในประเทศไทย รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบันตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สุธีรัตน์ มหาสิงห์. 2542. บทบาทสตรีในการจัดการขยะในครัวเรือน : กรณีศึกษาในพื้นที่เขต
สุขาภิบาล อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แสวง ชัยวรรณเสถียร. 2548. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามคลอง
แม่ป่า เทศบาลนครเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
การเมือง, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรรวรรณ คูหา และนันทศักดิ์ ธรรมานวัตร. 2552. การศึกษาระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความ
เปราะบางด้านสุขภาพในชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซี จี ทุล จำกัด.

อัญริ หังสสุต. 2549. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุเขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนารอบครัวและ
สังคม), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อาณัติ ต๊ะปินตา. 2553. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :
แอกทีฟ พรินท์.

อุทิศ บุญถื่อ. 2543. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองและชุมชน. *ข่าวสารกรมการผังเมือง*.
75(มีนาคม 2543): 13-14.

การสัมภาษณ์

คุณธงวัช ลูกรัมย์. หัวหน้ากองสาธารณสุข เทศบาลตำบลท่าขนอน (สัมภาษณ์)
22 ธันวาคม 2552

คุณชนศักดิ์ หมกแดง. เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน (สัมภาษณ์)
22 ธันวาคม 2552

คุณบุญทรง ชูสิทธิ์. (สัมภาษณ์)
25 มีนาคม 2554

นางบุญน้อม วิจิตเชื้อ. (สัมภาษณ์)

29 เมษายน 2554

สุวรรณณี นิยมจิตต์. (สัมภาษณ์)

3 ธันวาคม 2554

Creighton, James L. 2005. *The Public Participation Handbook Making Better Decisions Through Citizen Involvement*. Sanfrancisco: Jasey-Bass A Wiley Imprint.

Malick Gaye and Fode Diallo. 1997. Community participation in the management of the urban environment in Rufisque(Senegal). *Environment andUrbanization*.
<http://eau.sagepub.com> (accessed March 7, 2010).

White, Alastaia T. 1982. *Why Community participation? A discussion of the Arguments*.
Community participation : current issue and lesson learned. Papua New Guinea :
Office of Environment, Port Moresby.

Yamane, Taro. 1973. *Statistics : An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper & Row.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

**แบบสอบถามสำหรับใช้ในงานวิจัย และการตรวจสอบแก้ไข
และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ**

แบบสอบถามสำหรับใช้ในการวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการตรวจและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านดังนี้

1. ดร.กฤตยา กานต์ เชชดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาชำนาญการรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

- แก้ไขและปรับการใช้ภาษา
- ปรับคำถามที่ใช้ให้สื่อสารตรงกับกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด
- ปรับคำถามให้สอดคล้องกับพื้นที่ที่ศึกษาให้มากที่สุด

2. ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม อาจารย์ประจำคณะ การจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

- แก้ไขและปรับการใช้ภาษา
- ปรับคำถามให้สอดคล้องกับพื้นที่ที่ต้องการศึกษา
- ปรับคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3. ดร.สมหมาย กชนาม

- ปรับคำถามให้สามารถนำข้อมูลที่เก็บได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติด้วยความถูกต้อง
- ปรับตัวเลือกในคำถามให้เหมาะสมสำหรับการแปลค่าทางสถิติ

4. คุณณัฐมน ศิลปะพรหมมาศ

- แก้ไขและปรับการใช้ภาษา
- ปรับคำถามที่ใช้สื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
- ปรับคำถามให้ง่ายสำหรับการวิเคราะห์และการแปลผล

5. คุณปวีตร ชัยวิสิทธิ์

- แก้ไขและปรับการใช้ภาษา
- ปรับคำถามให้เชื่อมโยงกันเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้นของกลุ่มตัวอย่าง
- ปรับคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

แบบสอบถามงานวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ต.ท่าขนอน อ.คีรีรัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี

คำชี้แจงสำหรับการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ต.ท่าขนอน อ.คีรีรัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี โดย น.ส.นฤมล กุศลชู นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะการจัดการสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ต.ท่าขนอน อ.คีรีรัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ต.ท่าขนอน อ.คีรีรัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ต.ท่าขนอน อ.คีรีรัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี

2. แบบสอบถามประกอบด้วย 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของขยะ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการลดปริมาณการผลิตขยะ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านการคัดแยกเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านการนำขยะมาใช้ประโยชน์

ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านการกำจัดขยะ

2.1 โปรดกรอกข้อมูลในช่องว่างในแบบสอบถามตามความเป็นจริงมากที่สุด

2.2 ใส่เครื่องหมาย ในช่อง หน้าข้อความตามความเป็นจริง

2.3 ติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทรศัพท์ 089-292-7936

แบบสอบถาม เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ต.ท่าขนอน อ.ลี้ร์รัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2553

ผู้ดำเนินการสัมภาษณ์.....

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ใช้สัมภาษณ์ ผู้สูงอายุ ใน ต.ท่าขนอน โดยการขีดเครื่องหมาย ✓ หรือเติมข้อความลงในช่องที่ตรงกับกรให้ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

1. เพศ

1. ชาย
 2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. สถานภาพสมรส

1. โสด
 2. สมรส
 3. หม้าย
 4. หย่า

4. ระดับการศึกษา

1. ไม่ได้เรียนหนังสือ
 2. ประถมศึกษา
 3. มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3)
 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) / ปวช. / ปกศ.ต้น
 5. อนุปริญญา / ปวส. / ปวท.
 6. ปริญญาตรีขึ้นไป

5. อาชีพ

1. ทำสวน/ทำนา/ทำไร่/เลี้ยงสัตว์
 2. รับจ้างทั่วไป
 3. ข้าราชการบำนาญ / รัฐวิสาหกิจ
 4. ค้าขาย / ทำธุรกิจส่วนตัว
 5. ทำงานบ้าน / แม่บ้าน/พ่อบ้าน

- 6. ไม่มีงานทำ/ว่างงาน
- 7. อื่นๆ ระบุ.....

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- 1. ต่ำกว่า 3,000 บาท
- 2. 3,001 - 5,000 บาท
- 3. 5,001 - 7,000 บาท
- 4. 7,001 - 10,000 บาท
- 5.มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป

7. สถานภาพในชุมชน

- 1. เป็นคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
- 2. เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
- 3. เป็น อ.ส.ม
- 4. เป็นประชาชนทั่วไป
- 5. อื่น ๆ ระบุ.....

8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

มีจำนวน.....คน (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)

9. บ้านของท่านอาศัยอยู่ใน

- 1.เขตเทศบาล
- 2.นอกเขตเทศบาล

10. ท่านมีปัญหาสุขภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุหรือไม่

- 1.มี
- 2.ไม่มี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของขยะ

โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องตามความเป็นจริง

กิจกรรม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ปริมาณการเกิดขยะในครัวเรือนของท่าน โดยประมาณวันละ.....กิโลกรัม					
2. ปริมาณขยะประเภทย่อยสลายได้ในครัวเรือนของท่าน (อย่างเช่นเศษอาหาร เศษผัก เศษผลไม้)					
3. ปริมาณขยะประเภทนำกลับมาใช้ใหม่ได้ อย่างเช่น ขวดแก้ว กระจังเครื่องคั้ม ยางรถยนต์ในครัวเรือนของท่าน					
4. ปริมาณขยะประเภทที่มีอันตรายอย่างเช่น ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟ้า กระจังสเปรย์ในครัวเรือนของท่าน					
5. ปริมาณขยะโดยทั่วไป ที่นำกลับมาใช้ใหม่ไม่ได้แล้ว ย่อยสลายยาก และไม่เป็นอันตราย อย่างเช่น ซองขนม ถูที่เปื้อนอาหาร ในครัวเรือนของท่าน					
6. ขยะในครัวเรือนของท่านส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการประกอบอาชีพ เช่น การทำเกษตรกรรม, การค้าขาย					
7. ขยะในครัวเรือนของท่านส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น เศษอาหาร, ของใช้ในชีวิตประจำวัน					
8. ชุมชนของท่านมีการรณรงค์เรื่องการจัดการขยะมากน้อยอย่างไร					
9. ท่านได้รับข่าวสารเรื่องการจัดขยะ ในชุมชน จากแหล่งข่าวสาธารณะ เช่น หอกระจายข่าว ผู้นำชุมชน ป้ายประกาศ					

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการลดปริมาณการผลิตขยะ

โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องตามความเป็นจริง

กิจกรรม	การปฏิบัติ		
	เกือบทุกครั้ง หรือทุกครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย
1. ท่านนำถุงผ้าหรือตะกร้าไปจ่ายตลาด			
2. ท่านทำอาหารให้พอดีกับการรับประทานไม่เหลือทิ้งเป็นขยะ			
3. ท่านใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษทิชชู			
4. ท่านเลือกซื้อสินค้าที่ไม่สร้างขยะมากเกินไป			
5. ท่านซ่อมแซมเสื้อผ้าหรือของใช้ต่าง ๆ ที่สามารถซ่อมแซมได้			
6. ท่านชักชวนสมาชิกภายในครอบครัวให้ช่วยกันลดปริมาณขยะ			

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านการคัดแยกเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ

โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องตามความเป็นจริง

กิจกรรม	การปฏิบัติ		
	เกือบทุกครั้ง หรือทุกครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย
1. ท่านทิ้งขยะในครัวเรือนลงถังขยะ			
2. ท่านมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งลงถังขยะ			
3. ท่านแยกขยะจำพวกหลอดไฟฟ้าหรือถ่านไฟฉายออกจากขยะอื่น ๆ			
4. ท่านแยกขยะจำพวกเศษอาหาร, เศษผักผลไม้ ออกจากขยะอื่น			
5. ท่านแยกขยะจำพวกกระป๋องน้ำ, ถุงพลาสติก, ขวดแก้วออกจากขยะอื่น ๆ			
6. ท่านเก็บรวบรวมขยะใส่ลงในถังหรือภาชนะที่ปิดมิดชิดก่อนนำไปทำลาย			

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านการนำขยะมาใช้ประโยชน์

โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องตามความเป็นจริง

กิจกรรม	การปฏิบัติ		
	เกือบทุกครั้ง หรือทุกครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย
1. ท่านนำเศษอาหาร, เศษผักผลไม้ มาใช้ประโยชน์อย่างเช่น เลี้ยงสัตว์, ทำปุ๋ยหมัก			
2. ท่านนำขวดแก้ว, กระจาด, โลหะหรือพลาสติกที่ใช้แล้วไปขาย			
3. ท่านนำถุงพลาสติกที่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำเช่น นำมารองถังขยะ			
4. ท่านนำขยะมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์เช่น นำเศษผ้ามาทำผ้าเช็ดเท้า, นำกระป๋องพลาสติกมาทำแจกันดอกไม้			
5. ท่านเคยชักชวนเพื่อนบ้านในการคิดนำขยะมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ			

ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านการกำจัดขยะ

โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องตามความเป็นจริง

กิจกรรม	การปฏิบัติ		
	เกือบทุกครั้ง หรือทุกครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย
1. ขยะในครัวเรือนของท่านมีการกำจัดโดยการนำไปใส่ถังขยะของเทศบาล			
2. ขยะในครัวเรือนของท่านมีการกำจัดโดยการกองบนพื้นดิน			
3. ขยะในครัวเรือนของท่านมีการกำจัดโดยการใส่ในหลุมขยะ			
4. ขยะในครัวเรือนของท่านมีการกำจัดโดยการฝัง			
5. ขยะในครัวเรือนของท่านมีการกำจัดโดยการเผา			
6. ท่านมีการแยกกำจัดระหว่างขยะเปียกกับขยะแห้ง			
7. ท่านมีกำจัดขยะพวกหลอดไฟฟ้า, กระจาดสเปรย์หรือถ่านไฟฉายต่างหากจากขยะอื่น ๆ			

ภาคผนวก ข

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

—

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 35

Alpha = .7494

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

—

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
สุขภาพ	70.1833	73.9394	-.1602	.7534
จำนวน	71.0667	71.2368	.3507	.7435
ปริมาณ	70.5500	67.1440	.4720	.7325
ย่อยสลาย	70.2500	64.7716	.4442	.7304
ใช้ใหม่	70.2500	70.2198	.1405	.7506
อันตราย	70.9500	72.0750	.1299	.7483
ทั่วไป	69.6833	75.0773	-.1613	.7696
จากอาชีพ	70.5167	65.2842	.5968	.7250
ประจำวัน	69.6833	60.7325	.5207	.7221
ชุมชน	70.3833	63.7532	.5258	.7247
ข่าวสาร	70.3500	63.5371	.5457	.7234
ถุงผ้า	69.4167	71.2773	.1458	.7482
อาหาร	69.4500	74.6957	-.1788	.7594
ทิชชู	69.3500	75.7440	-.3070	.7625
สินค้า	70.6833	64.5945	.6991	.7207
ซ่อมผ้า	70.4167	69.8635	.3098	.7415
ลดขยะ	70.7500	68.2543	.4598	.7350
ทิ้งถัง	69.2500	70.9784	.2922	.7436
คัดแยก	69.4500	68.6267	.3873	.7375
หลอดไฟ	69.2833	71.0290	.2654	.7442
เศษอาหาร	69.6167	68.5118	.3036	.7406
พลาสติก	69.3833	69.2704	.3405	.7398
มิดชิด	69.8833	64.7876	.5076	.7271
ปุ๋ยหมัก	70.0500	67.0750	.3850	.7356
ขาย	69.5500	76.3509	-.2956	.7675
ใช้อีก	69.4833	72.2152	.0565	.7522
ดัดแปลง	70.0500	68.9371	.2353	.7446
ชักชวน	70.9500	69.1440	.5148	.7364
เทศบาล	70.8833	68.8911	.3870	.7380
บนพื้น	70.8167	72.5945	.0621	.7504
ใส่หลุม	70.1500	69.3302	.2015	.7468
การฝัง	70.5833	77.0359	-.3061	.7726
การเผา	69.5167	74.0083	-.0978	.7610
แยกกำจัด	69.7833	67.3739	.3356	.7384
แยก	69.3500	70.6405	.2159	.7452

-

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 35

Alpha = .7494

ภาคผนวก ค

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามนำเสนอในรูปแบบตาราง

วิธีการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลด้านวิธีการ การจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 13 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้อมูลส่วนบุคคล		
เพศ		
ชาย	100	35.8
หญิง	179	64.2
อายุ (ปี)		
60-69	161	57.7
70-79	94	33.7
80-89	24	8.6
Mean = 68.82 , S.D.=6.479 , Max = 88, Min = 60		
สถานภาพสมรส		
โสด	2	0.7
สมรส	177	63.4
หม้าย	97	34.8
หย่า	3	1.1

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	30	10.8
ประถมศึกษา	211	75.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	25	9.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	2.9
อนุปริญญา	2	0.7
ปริญญาตรีขึ้นไป	3	1.0
อาชีพ		
ทำสวน ทำนา ทำไร่	184	65.9
รับจ้างทั่วไป	10	3.6
ข้าราชการบำนาญ	5	1.8
ค้าขาย	21	7.5
ทำงานบ้าน	23	8.2
ว่างงาน	36	12.9
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
ต่ำกว่า 3,000	31	11.1
3,001-5,000	58	20.8
5,001-7,000	64	22.9
7,001-10,000	56	20.1
10,000 บาทขึ้นไป	70	25.1

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
สถานภาพในชุมชน		
กรรมการกลุ่มต่าง ๆ	59	21.1
สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ	153	54.8
อ.ส.ม	3	1.1
ประชาชนทั่วไป	64	22.9
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-3 คน	152	54.5
4-6 คน	109	39.1
7-9 คน	16	5.8
10-12 คน	2	0.6
Mean =3.62 , S.D.= 1.728 , Max =11 , Min =1		
ลักษณะที่อยู่อาศัย		
ในเขตเทศบาล	53	19.0
นอกเขตเทศบาล	226	81.0
ปัญหาสุขภาพ		
มีปัญหาสุขภาพ	45	16.1
ไม่มีปัญหา	234	83.9

2. ข้อมูลทั่วไปของขยะใน ตำบลท่าขนอน

ข้อมูลทั่วไปของขยะจะประกอบไปด้วย ปริมาณการเกิดขยะใน 1 วัน ลักษณะการเกิดขยะ การรณรงค์การจัดการขยะภายในชุมชน

ตาราง 14 แสดงปริมาณขยะในแต่ละครัวเรือน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปริมาณขยะ		
0.5 กิโลกรัม/วัน	78	28.0
1.0 กิโลกรัม/วัน	138	49.5
1.5 กิโลกรัม/วัน	16	5.7
2.0 กิโลกรัม/วัน	33	11.8
3.0 กิโลกรัม/วัน	8	2.9
4.0 กิโลกรัม/วัน	1	0.4
5.0 กิโลกรัม/วัน	3	1.1
10.0 กิโลกรัม/วัน	1	0.4
20.0 กิโลกรัม/วัน	1	0.4

ตาราง 15 แสดงข้อมูลทั่วไปของขยะและการจัดการขยะในชุมชน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนผู้ตอบคำถาม (คน (ร้อยละ))				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ปริมาณขยะอินทรีย์	2 (0.7)	15 (5.4)	66 (23.7)	72 (25.8)	124 (44.4)
2. ปริมาณขยะรีไซเคิล	-	17 (6.1)	45 (16.1)	94 (33.7)	123 (44.1)
3. ปริมาณขยะอันตราย	-	4 (1.4)	9 (3.2)	43 (15.4)	223 (79.9)
4. ปริมาณขยะทั่วไป	-	36 (12.9)	77 (27.6)	93 (33.3)	73 (26.2)
5. ขยะในครัวเรือนส่วนใหญ่ มาจากการประกอบอาชีพ	5 (1.8)	18 (6.5)	41 (14.7)	63 (22.6)	152 (54.5)
6. ขยะในครัวเรือนส่วนใหญ่ มาจากการใช้ชีวิตประจำวัน	23 (8.2)	36 (12.9)	65 (23.3)	105 (37.6)	50 (17.9)

ตาราง 15 แสดงข้อมูลทั่วไปของขยะและการจัดการขยะในชุมชน (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนผู้ตอบคำถาม (คน (ร้อยละ))				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7. ชุมชนของท่านมีการจัดการขยะมากน้อยเพียงไร	29 (10.4)	33 (11.8)	42 (15.1)	33(11.8)	142 (50.9)
8. ได้รับข่าวสารการจัดการขยะในชุมชนจากแหล่งข่าวสารสาธารณะมากน้อยเพียงไร	29 (10.4)	27 (9.7)	53 (19.0)	26 (9.3)	144 (51.6)

3 วิธีการจัดการขยะ

การเก็บข้อมูลในด้านการจัดการขยะประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

3.1 ด้านการลดปริมาณการผลิตขยะ

ตาราง 16 การลดปริมาณการผลิตขยะ

การปฏิบัติ	ความถี่ในการปฏิบัติ (คน (ร้อยละ))			\bar{X}	S.D
	เกือบทุกครั้งหรือทุกครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย		
1. นำถุงผ้าหรือตะกร้าไปจ่ายตลาด	193 (69.2)	48 (17.2)	38 (13.6)	2.56	0.722
2. ทำอาหารพอดีรับประทาน	227 (81.4)	38 (13.6)	14 (5.0)	2.76	0.531
3. ใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษทิชชู	206 (73.8)	54 (19.4)	19 (6.8)	2.67	0.599
4. เลือกซื้อสินค้าที่ไม่สร้างขยะมากเกินไป	62 (22.2)	82 (29.4)	135 (48.4)	1.74	0.800
5. ซ่อมแซมเสื้อผ้าของใช้	70 (25.1)	94 (33.7)	115 (41.2)	1.84	0.800
6. ชักชวนสมาชิกครอบครัวให้ช่วยกันลดปริมาณขยะ	59 (21.1)	56 (20.1)	164 (58.8)	1.62	0.812

3.2 ด้านการคัดแยกเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ

ตาราง 17 การคัดแยกเก็บรวบรวมและขนส่งขยะ

การปฏิบัติ	ความถี่ในการปฏิบัติ (คน (ร้อยละ))			\bar{X}	S.D
	เกือบทุกครั้ง หรือทุกครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย		
1. การทิ้งขยะในครัวเรือนลง ถังขยะ	254 (91.0)	14 (5.0)	11 (3.9)	2.87	0.438
2. การคัดแยกขยะก่อนทิ้งลง ถังขยะ	207 (74.2)	34 (12.2)	38 (13.6)	2.61	0.716
3. แยกขยะจำพวกหลอด ไฟฟ้าหรือถ่านไฟฉายออก จากขยะ อื่น ๆ	205 (73.5)	20 (7.2)	54 (19.4)	2.54	0.799
4. แยกเศษอาหาร, เศษผัก ผลไม้ ออกจากขยะอื่น ๆ	202 (72.4)	23 (8.2)	54 (19.4)	2.53	0.799
5. แยกขยะจำพวกกระป๋อง ถุงพลาสติก ขวดแก้วจาก ขยะอื่น ๆ	213 (76.3)	22 (7.9)	44 (15.8)	2.61	0.746
6. เก็บรวบรวมขยะใส่ลงใน ถังหรือภาชนะที่ปิดมิดชิด ก่อนการนำไปทำลาย	175 (62.7)	30 (10.8)	74 (26.5)	2.36	0.874

3.3 ข้อมูลด้านการนำขยะมาใช้ประโยชน์

ตาราง 18 การนำขยะมาใช้ประโยชน์

การปฏิบัติ	ความถี่ในการปฏิบัติ (คน (ร้อยละ))			\bar{X}	S.D
	เกือบทุกครั้ง หรือทุกครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย		
1. นำเศษอาหารผักผลไม้มา ใช้ประโยชน์อย่างเช่น เลี้ยงสัตว์ ทำปุ๋ยหมัก	89 (31.9)	60 (21.5)	130 (46.6)	1.85	0.875
2. นำขวดแก้ว กระดาษ โลหะหรือพลาสติกใช้แล้ว ไปขาย	170 (60.9)	73 (26.2)	36 (12.9)	2.48	0.714
3. นำถุงพลาสติกใช้แล้วมา ใช้อีกเช่น นำมารองถังขยะ	165 (59.1)	42 (15.1)	72 (25.8)	2.33	0.861
4. นำขยะมาดัดแปลงให้เกิด ประโยชน์ เช่น นำเศษผ้ามา ทำผ้าเช็ดเท้า นำกระป๋องมา ทำแจกันดอกไม้	48 (17.2)	97 (34.8)	134 (48.0)	1.69	0.748
5. เคยชักชวนเพื่อนบ้านใน การคิณำขยะมาใช้ ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ	15 (5.4)	49 (17.6)	215 (77.1)	1.28	0.558

3.4 ข้อมูลด้านการกำจัดขยะ

ตาราง 19 การกำจัดขยะ

การปฏิบัติ	ความถี่ในการปฏิบัติ (คน (ร้อยละ))			\bar{X}	S.D
	เกือบทุกครั้ง หรือทุกครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย		
1. กำจัดขยะโดยการนำไป ใส่ถังของเทศบาล	56 (20.1)	18 (6.5)	205 (73.5)	1.47	0.808
2. กำจัดโดยกองบนพื้นดิน	43 (15.4)	42 (15.1)	194 (69.5)	1.46	0.747
3. กำจัดโดยใส่ในหลุมขยะ	120 (43)	20 (7.2)	139 (49.8)	1.93	0.963
4. กำจัดโดยการฝัง	48 (17.2)	24 (8.6)	207 (74.2)	1.43	0.769
5. กำจัดโดยการเผา	173 (62.0)	31 (11.1)	75 (26.9)	2.35	0.877
6. มีการแยกกำจัดระหว่าง ขยะเปียกกับขยะแห้ง	193 (69.2)	31 (11.1)	55 (19.7)	2.49	0.804
7. แยกกำจัดขยะพวกหลอด ไฟฟ้า, กระจก, กระจกสเปร์ย์หรือ ถ่านไฟฉายจากขยะอื่น ๆ	199 (71.3)	31 (11.1)	49 (17.6)	2.54	0.776

ภาคผนวก ง

รายละเอียดกิจกรรม

กำหนดการสนทนากลุ่ม (Focus Group)
เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ

วันที่ 18 ธันวาคม 2553

ณ ศาลาหมู่บ้านสุขสันต์ หมู่ที่ 10 ต.ท่าขนอน อ.คีรีรัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี

08.30 – 09.00	ลงทะเบียน
09.00– 09.15	พิธีเปิดการสนทนากลุ่มโดยหัวหน้ากองสาธารณสุขเทศบาลตำบลท่าขนอน
09.15 – 09.30	สันทนาการ
09.30 – 10.30	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการขยะ โดยหัวหน้ากองสาธารณสุขเทศบาลตำบลท่าขนอน
10.30 – 10.45	พัก
10.45 – 12.00	สถานการณ์การจัดการขยะในปัจจุบันของ ตำบลท่าขนอน
อำเภอคีรีรัฐนิคม จ.สุราษฎร์ธานี โดย น.ส.นฤมล กุศลชู
นักศึกษาดูงานการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
12.00 – 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 16.30	การหาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่เหมาะสม
ของผู้สูงอายุ
16.30 – 16.40	พิธีปิดการประชุม

โปรแกรมปฏิบัติการสหชนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุ

วันที่ 18 ธันวาคม 2553

ณ ศาลาหมู่บ้าน หมู่ที่ 10 ต.ท่าขนอน อ.ศิริราชันนิคม จ.สุราษฎร์ธานี

ตาราง 20 แผนการดำเนินกิจกรรมกระบวนการสหชนทนากลุ่มของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ครั้งที่ 1 และ 2

กิจกรรม	เวลา	วัตถุประสงค์	ลักษณะกิจกรรม	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
1. ลงทะเบียน	08.30 – 09.00	เพื่อทราบจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม		- โตะลงทะเบียน - แบบฟอร์มการลงทะเบียน - ปากกา	น.ส. นัยนา เตชะ
2. พิธีเปิด	09.00– 09.15		ประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน		นายทรงวิช ภูกรักษ์
3. สันทนาการ	09.15 – 09.30	เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม	เล่นเกมสี่เพื่อแนะนำตัว		นายอภิรักษ์ ปานแป้น
4. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบริหารจัดการขยะ	09.30 – 10.30	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดกาขยะ	วิทยากรบรรยายประกอบสไลด์	- สไลด์พร้อมเอกสารประกอบการบรรยาย	นายทรงวิช ภูกรักษ์

ตาราง 20 แผนการดำเนินงานกิจกรรมกระบวนการสนทนากลุ่มของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน ครั้งที่ 1 และ 2 (ต่อ)

กิจกรรม	เวลา	วัตถุประสงค์	ลักษณะกิจกรรม	อุปกรณ์	ผู้รับผิดชอบ
5. สถานการณ์การ จัดการขยะในปัจจุบัน ของตำบลท่าขนอน	10.45 – 12.00	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้รับทราบถึงข้อมูลขยะ และวิธีการจัดการขยะใน ปัจจุบันของตำบลท่าขนอน	วิทยากรบรรยายประกอบ สไลด์	- สไลด์พร้อม เอกสารประกอบการ บรรยาย	น.ส.นฤมล กุศลชู
6. การหาแนวทาง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมใน การจัดการขยะที่ เหมาะสมของผู้สูงอายุ	13.00 – 16.30	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมี ส่วนร่วมในการค้นหาแนว ทางการส่งเสริมการจัดการ ขยะในตำบลท่าขนอน	- แบ่งเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม - แจกกระดาษบรูฟ กลุ่ม ละ 1 แผ่น - ให้แต่ละกลุ่มค้นหาแนว ทางการส่งเสริมการมีส่วน ร่วมในการจัดการขยะ พร้อมนำเสนอ - วิทยากรสรุปแนวทางการ ส่งเสริมการจัดการขยะ	- ปากกาเคมี - กระดาษบรูฟ	นายอภิรัฐ ปานแป้น น.ส.นฤมล กุศลชู น.ส.นัยนา เดชะ น.ส.อภิสิทธิ์ บุญศรี
7. พิธีปิดการประชุม	16.30 – 16.40				

* หมายเหตุ : ในการศึกษาวิจัยมีการใช้กิจกรรมการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้เวลาครึ่งวันและมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่
ใกล้เคียงกับครั้งที่ 1 ซึ่งครั้งที่ 2 ใช้เวลาน้อยลงและไม่ใช้กิจกรรมส่วนตนการเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรม

โครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี ชมรมผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันปัญหาขยะนับว่าเป็นปัญหาสำคัญของโลก ที่ทุกพื้นที่ต้องตระหนักถึงความสำคัญ เนื่องจากรายงานของกรมมลพิษพบว่า มีการเพิ่มของขยะขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของตำบลท่าขนอนปัญหาขยะก็นับว่ามีสำคัญเช่นกัน และจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ขยะมูลฝอยในตำบลท่าขนอนพบว่า มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งขยะมูลฝอยที่พบและนำไปกำจัดนั้น ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะทั่วไป ซึ่งหากมีการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางจากแหล่งกำเนิด คือมีการคัดแยกจากครัวเรือน จะสามารถลดปริมาณที่จะนำไปกำจัดลงได้ ขยะที่สามารถคัดแยกจากครัวเรือนได้ ขยะอินทรีย์ เช่น เศษอาหาร ผัก ผลไม้ ซึ่งสามารถนำไปทำประโยชน์เป็นปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพได้ ขยะรีไซเคิล เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก เศษกระดาษ สามารถนำมาขายสร้างเป็นรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะจำพวกพลาสติก ที่ใช้แล้วนับวันจะมีมากขึ้นเนื่องจากปัจจุบันมีผู้นิยมใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นพลาสติก จึงทำให้มีขยะประเภทนี้เป็นจำนวนมาก หากเราสามารถคัดแยกออกมาได้ จะทำให้ปริมาณขยะที่นำไปกำจัดลดลง

ชมรมผู้สูงอายุตำบลท่าขนอน ได้เล็งเห็นถึงปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดทำโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดยเริ่มจากการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับลูกหลาน และมีการจัดการในรูปแบบของธนาคาร โดยมีผลตอบแทนเป็นสิ่งของเครื่องใช้อุปโภคบริโภค เพื่อสุขภาพที่ดีเป็นการส่งเสริมการมีสุขภาพดีของผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการคัดแยกขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน
2. เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยก่อนนำไปกำจัด
3. เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุใน ต.ท่าขนอน

เป้าหมาย

ผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สถานที่ดำเนินการ

ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลท่าขนอน อำเภอศิริรัตนคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระยะเวลาดำเนินงาน

มกราคม พ.ศ. 2554 - กันยายน พ.ศ.2554

กลวิธีดำเนินงาน

1. ทีมงานสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของปริมาณขยะและการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน
2. แจกข้อมูลเบื้องต้นในเรื่องปริมาณ และการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอนให้ผู้สูงอายุและผู้นำท้องถิ่นรับทราบ
3. ให้ความรู้เบื้องต้นในเรื่องการจัดการขยะแก่ผู้สูงอายุและแกนนำท้องถิ่น
4. จัดประชุมเพื่อหาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ
5. นำแนวทางที่ได้ไปเขียนโครงการนำเสนอองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นชอบและสนับสนุนโครงการ
6. ดำเนินโครงการตามแผนที่วางไว้

งบประมาณ

การดำเนินโครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี มีการใช้งบประมาณเบื้องต้น

1.การดำเนินการอบรมการคัดแยกขยะที่ถูกต้องของผู้สูงอายุ ตำบลท่าขนอน	10,000 บาท
2.การจัดทำอุปกรณ์ในการเริ่มโครงการและเปิดโครงการ	5,000 บาท
3.เงินทุนสำหรับการเริ่มโครงการ	15,000 บาท
รวมเป็นเงินทั้งหมด	30,000 บาท

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. แนวทางการจัดการขยะที่ถูกต้องและเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ใน ต.ท่าขนอน
2. ลดปริมาณขยะในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย
3. ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีในการดำเนินชีวิต
4. เป็นแนวทางที่ดีในการจัดการขยะที่สามารถขยายผลไปสู่ตำบลใกล้เคียงได้

ลงชื่อ.....ผู้เขียนโครงการ
(นายประดิษฐ์ ศรีศิริรินทร์)

ลงชื่อ.....ผู้เสนอโครงการ
(นายประดิษฐ์ ศรีศิริรินทร์)

ลงชื่อ.....ผู้อนุมัติโครงการ
(นายนพรัตน์ วิเชียรวงศ์)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าขนอน

ภาคผนวก จ

ภาพกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน

1. กระบวนการสนทนากลุ่ม

2. โครงการธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงอายุสุขภาพดี

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล นางสาวนฤมล กุศลชู

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5210920055

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ	สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี	2540

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานเภสัชกรรมชำนาญงาน โรงพยาบาลคีรีรัฐนิคม อำเภอกีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี กระทรวงสาธารณสุข

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

นฤมล กุศลชู. 2554. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอกีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ แม่โจ้ – แพร่ วิจัย ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 1-2 กันยายน พ.ศ. 2554 ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่.